

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Soili Martikainen (toim.)

ARJEN ENNAKOIVA TURVALLISUUSJOHTAMINEN OPPILAITOKSISSA

Soili Martikainen (toim.)

ARJEN ENNAKOIVA
TURVALLISUUSJOHTAMINEN
OPPILAITOKSISSA

Copyright © tekijät ja Laurea-ammattikorkeakoulu 2015

Kannen kuvat: iStockphoto

ISSN-L 2242-5241

ISSN 2242-5225 (verkko)

ISBN 978-951-799-413-2 (verkko)

Sisällysluettelo

<i>Alkusanat</i>	6
<i>I Riskiperusteinen turvallisuusjohtaminen</i>	8
Uutta puhtia oppilaitosten turvallisuusjohtamiseen <i>Ranta & Martikainen</i>	9
Alakoulun liikuntasalin vaarojen tunnistaminen oppilaskunnan kanssa <i>Leminen</i>	13
Erityiskoulun arjen työssä vahva turvallisuusnäkökulma <i>Savolainen</i>	15
Turvallisuuskoulutuksen kehittämissuunnitelma ammattioppilaitoksessa <i>Ritamäki</i>	19
Turvallisuuskoulutuksen kehittämissuunnitelma ammattioppilaitoksessa <i>Laulajainen</i>	22
Arjen turvallisuusjohtaminen perusopetuksessa <i>Mäkinen</i>	25
<i>II Turvallisuutta koskeva lainsäädäntö</i>	31
Lainsäädäntö oppilaitoksen turvallisuuden edistäjänä <i>Martikainen</i>	32
Peruskoulun turvallisuuskoulutuksen koottuna hyvinvointikansioon <i>Caselius</i>	37
Turvallisuus, tasa-arvo ja ihmisoikeudet perusopetuksessa <i>Blomholm</i>	39
Yhtenäiskoulun turvallisuuslainsäädäntö ja perehdytys <i>Haapa-aho</i>	43
<i>III Turvallisuuden sidosryhmät</i>	45
Turvallisuuden sidosryhmäyhteistyö oppilaitoksissa <i>Martikainen</i>	46
Peruskoulun sisäiset ja ulkoiset sidosryhmät turvallisuuden näkökulmasta <i>Selin</i>	49
<i>IV Kiinteistö- ja toimitilaturvallisuus</i>	52
Kiinteistö- ja turvallisuustekniikka oppilaitoksissa <i>Koskenranta & Martikainen</i>	53
Fyysisen turvallisuuden omavalvonta ammattioppilaitoksessa <i>Moisio</i>	58
Ammattioppilaitoksen uusittujen toimitilojen turvallisuuden tarkastus <i>Brocke</i>	60
<i>V Turvallisuusviestintä</i>	62
Kohti avointa, ennakoivaa ja positiivista turvallisuusviestintää <i>Ranta</i>	63
Sisäinen turvallisuusviestintä ammattioppilaitoksessa <i>Väyrynen</i>	67
Kriisiviestintä oppilaitoksessa <i>Järvinen</i>	69
<i>Kirjoittajat</i>	75

Alkusanat

Oppilaitosten turvallisuus on yksi valtioneuvoston asettaman kolmannen, Sisäisen turvallisuuden ohjelman tavoitteista (Turvallisempi huomina 2012). Julkaisu, jota juuri luet, syntyi vuosina 2014–2015 toteutetun Arjen ennakoiva turvallisuusjohtaminen -koulutuksen aikana. Koulutuksen suunnitteli ja toteutti Laurea-ammattikorkeakoulu Opetushallituksen rahoittamana. Siihen osallistui turvallisuustoimijoita peruskouluista, ammatillisista oppilaitoksista, yhtenäiskoulusta ja kunnan sivistystoimesta. Koulutuksen keskeiset teemat olivat turvallisuusjohtaminen, riskienhallinta sekä jatkuva parantaminen. Muita teemoja olivat lainsäädäntö, sidosryhmät, fyysinen turvallisuus, turvallisuuskirjoittaminen, -koulutus ja -viestintä sekä turvallisuustoiminnan tulokset ja mittaaminen.

Artikkelien kirjoittajina ovat Arjen ennakoiva turvallisuusjohtaminen -koulutukseen osallistuneita turvallisuustoimijoita. Artikkelit laadittiin opinnoissa syntyneiden, osallistujien omaan organisaatioon tehtyjen kehitystehtävien pohjalta. Koulutuksen opettajat kirjoittivat johdanto-artikkelit julkaisun eri teemoihin.

Ensimmäisessä luvussa tarkastellaan oppilaitoksen turvallisuusjohtamista. Turvallisuuspäällikkö Tiina Ranta ja lehtori Soili Martikainen kirjoittavat turvallisuusjohtamisen strategisesta merkityksestä. Lisäksi he esittelevät artikkelissaan Keski-Uudenmaan pelastuslaitoksen kehittämän TUTOR-arviointimallin, jonka avulla he ovat arvioineet oppilaitosten ja ammattikorkeakoulujen turvallisuusjohtamista. Vararehtori Jani Leminen kertoo artikkelissaan alakoulun liikuntasalin vaarojen tunnistamisesta. Vaaroja tunnistettiin potentiaalisten ongelmien analyysin avulla yhdessä oppilaskunnan edustajien kanssa ja tuloksena syntyi kokonaiskuva siitä, miten liikuntasalin turvallisuutta voidaan kehittää. Turvallisuusohjaaja Timo Savolainen tarkastelee artikkelissaan arjen turvallisuustyötä erityiskoulussa. Potentiaalisten ongelmien analyysin avulla on arvioitu oppilaisiin kohdistuvia riskejä koulupäivän aikana sekä koulualueella että

sen lähiympäristössä. Lisäksi on tunnistettu keinoja, joilla riskejä voidaan pienentää. Logistiikan vastuuopettaja Inkeri Ritamäki kuvaa artikkelissaan ammattioppilaitokseen tehtyä turvallisuuskoulutuksen kehittämissuunnitelmaa. Suunnitelma sisältää koko henkilöstölle suunnattua turvallisuuskoulutusta, kuten myös kohdennettua turvallisuuskoulutusta eritehtäville ja henkilökuntaryhmille oman organisaation osajia hyödyntäen. Palvelupäällikkö Eerik Laulajainen esittelee toisen asteen koulutuksen monipuolisen turvakansion, joka toimii osaltaan oppilaitoksen turvallisuuden johtamisen työkaluna. Opetuspäällikkö, turvallisuuspäällikkö (oto) Janne Mäkinen tarkastelee artikkelissaan perusopetuksen tulosalueen turvallisuusjohtamista julkisorganisaation näkökulmasta. Mäkinen korostaa tavoitteiden, rakenteiden, ammatillisen vuorovaikutuksen sekä osamisen johtamisen merkityksiä ja sisältöjä.

Toisen luvun aiheena on turvallisuuden lainsäädäntö laajan turvallisuuskäsityksen näkökulmasta. Oppilaitoksia koskevia lakeja ja asetuksia on tarkasteltu Elinkeinoelämän turvallisuusjohtamisen ympyrän (2010) avulla lehtori Soili Martikaisen kirjoittamassa artikkelissa. Vararehtori Sirke Caselius esittelee peruskoulun hyvinvointikansion keskeisen sisällön. Koulun avoimuus turvallisuuskirjoittamisen osalta on lisännyt huoltajien luottamusta. Esimerkiksi välituntiohjeisiin tutustumalla huoltaja ovat vakuuttuneet siitä, että lapsia valvotaan välituntien aikana. Vararehtori Mirja Blomholm tarkastelee artikkelissaan perusopetuksen lainsäädäntöä turvallisuuden, tasa-arvon ja ihmisoikeuksien näkökulmasta. Kouluisäntä Janne Haapa-aho kirjoittaa yhtenäiskoulun turvallisuuslainsäädännöstä sekä siihen liittyvästä perehdytyksestä.

Kolmannessa luvussa keskitytään turvallisuuden sidosryhmiin. Lehtori Soili Martikaisen kirjoittamassa artikkelissa tuodaan esiin sidosryhmäyhteistyön merkitystä turvallisuusjohtamisen näkökulmasta. Työhyvinvointi- ja turvallisuustiimin vetäjä, BG-lehtori Niina Selin kertoo artikkelissaan peruskoulun sisäisten ja ulkoisten sidosryhmien

tunnistamisesta. Kartoituksen avulla havaittiin syvemmän yhteistyön tarvetta erityisesti huoltajien, kouluisäntien ja laitoshuoltajien kanssa.

Luvun neljä aiheena on kiinteistö- ja toimitilaturvallisuus. Yliopettaja Harri Koskenranta ja lehtori Soili Martikainen tarkastelevat artikkelissaan oppilaitoksen kiinteistö- ja turvallisuustekniikkaa ja sen merkitystä oppilaitoksen fyysiseen turvallisuuteen. Turvallisuusjohtaja, kehittämisspäällikkö Terho Moisio esittelee fyysisen turvallisuuden omaavalvonnan tuloksia rakenteellisen suojauksen ja palotarkastuksen osalta. Turvallisuusryhmän jäsen ja opettaja Tuula Brocke kertoo ammattioppilaitosten uusittujen toimintojen fyysisen turvallisuuden vahvuuksista ja kehityskohdeista. Merkittäväksi haasteeksi tunnistettiin suunnitelmien ja ohjeiden jalkauttaminen työntekijöiden keskuuteen.

Lähde

Turvallisempi huominen. 2012. Sisäisen turvallisuuden ohjelma 26/2012. Helsinki: Sisäasiainministeriö.

Viimeisessä, viidennessä luvussa aiheena on turvallisuusviestintä. Avoimen, ennakoidun, positiivisen turvallisuusviestinnän tarve tulee vahvasti esiin turvallisuuspäällikkö Tiina Rannan artikkelissa. Sisäinen turvallisuusviestintä on turvallisuusvastaava ja tutkintovastaava Tiina Väyrysen artikkelin näkökulmana. Lopuksi opinto-ohjaaja Timo Järvinen selventää artikkelissaan oppilaitosten kriisiviestintää, jonka tehtävänä on varjella organisaation mainetta, turvata toiminnan jatkuvuutta sekä lieventää kriisin kielteisiä vaikutuksia kommunikaation avulla.

Oppilaitoksen turvallisuusjohtaminen on koko kouluyhteisön yhteinen asia. Toivomme, että tästä julkaistusta on apua arjen turvallisuustyön kehittämisessä sekä esitetyn teorian että hyvien käytänteiden kautta.

Kommentteja ja palautetta julkaisusta voi lähettää toimittaja Soili Martikaiselle osoitteeseen soili.martikainen@laurea.fi.

I

RISKIPERUSTEINEN TURVALLISUUSJOHTAMINEN

Oppilaitoksen turvallisuusjohtaminen on kokonaisvaltaista, päämäärätietoista, ennakoivaa ja suunniteltua toimintaa. Sen tarkoituksena on ihmisten, omaisuuden, maineen, ympäristön ja tiedon suojaaminen. Turvallisuusjohtaminen pohjautuu riskien arvioinnille ja sisältää jatkuvan parantamisen periaatteen.

Tiina Ranta & Soili Martikainen

UUTTA PUHTIA OPPILAITOSTEN TURVALLISUUSJOHTAMISEEN

Suomalaisissa oppilaitoksissa tehdään arjen turvallisuustyötä sydämellä – kouluyhteisöjen jäsenet ovat aidosti kiinnostuneita ja turvallisuus koetaan koko koulun yhteiseksi asiaksi. Turvallisuusjohtamisen teorian kautta tarkasteltuna oppilaitosten turvallisuustyö näytetään kuitenkin vielä osin sirpaleisena. Monessa oppilaitoksessa on vielä kehitteillä strategialähtöinen, organisaation perustehtävästä lähtevä turvallisuusjohtamisen malli.

Oppilaitokset matkalla kohti turvallisempaa arkea

Moni suomalainen koulu on innostunut koko yhteisönsä voimalla kehittämään koulutyön puitteistaan entistä viihtyisämpiä ja samalla myös turvallisempia. Useissa kouluissa on tunnistettavissa jo kelpo lähtökohdat turvallisuuden kehittämistä tukevalle, turvallisuusmyönteiselle ilmapiirille: selvää on, että he kaikki haluavat tehdä työtä turvallisemman oppimis- ja työympäristön mahdollistamiseksi.

Turvallisuusjohtamisen lähtökohtina ovat organisaation arvot, toiminta-ajatus, visio ja strategiaa (Kerko 2001, 44-48). Turvallisuustyön suunnittelua ei vielä koeta oppilaitosten perustehtävästä lähtevänä strategisena tehtävänä ja siksi turvallisuustyötä on vielä harvoin kuvattu johdon määrittelemien turvallisuutta ohjaavien periaatteiden kautta. Kokonaisvaltaisessa turvallisuuden kehittämistyössä on tärkeää tunnistaa johdon tahtotila ja sitä kautta työn tavoitteet ja suunta. Monissa oppilaitoksissa turvallisuustyön sisältö ja suunta pohjautuvat vielä osittain erilaisiin turvallisuustyötä ohjaaviin oppaisiin, joissa ohjeistetaan toimimaan turvallisuuskirjallisuuden tuottamisprosessien kautta. Turvallisuustoiminnan keskiössä on siten yksittäisten turvallisuusohjeiden tuottaminen. Moni rehtori onkin todennut, ettei

pysty hahmottamaan, mistä kokonaisvaltaisen turvallisuustyön koulussa pitäisi muodostua.

Koulutusorganisaatioiden turvallisuustyö näyttäytyy parhaimmillaan kokonaisuutena, jossa näkyy vahva johdon sitoutuminen ja arjen turvallisuustyön toteuttamiseksi suunnatut, riittävät resurssit. Koulujen turvallisuustyön ydin linkittyy erityisesti johtamiseen, jonka kautta syntyvät myös koko koulua sekä sen toimintaa ohjaavat vastuut ja velvoitteet. Onnistunut turvallisuustyö vaatii tiedon ja taidon lisäksi myös erityisesti halua mahdollistaa turvallinen sekä viihtyisä oppimis- ja työympäristö (Huovila & Ranta, 2015). Sen lisäksi se edellyttää ajantasaisen lainsäädännön haltuun ottoa ja sen ymmärtämistä, että vasta aito, koeteltu kyky ja valmius toimia kaikissa mahdollisissa tilanteissa ovat koko koulun toiminnan jatkuvuuden edellytys. (Martikainen & Ranta 2014, 34.)

Systemaattinen turvallisuustyö on vasta kehittymässä ja toivottavaa olisi, että tulevaisuudessa se rakentuisi koulun perustehtävästä johdettuna toimintana (Huovila & Ranta 2015). Organisaatioturvallisuus onkin määritelty tilaksi, jossa ihmisiin, ympäristöön, omaisuuteen, tietoon ja maineeseen kohdistuvat riskit ovat hallinnassa ja jossa vahingot on ehkäisty ennalta (Lanne 2007, 12).

Oppilaitosten turvallisuusjohtamisen haasteena on nähtävä myös se, että turvallisuustyön toteuttaminen on edelleen sirpaleisten toimijaverkostojen vastuulla. Tällöin selkeää kuvaa siitä, mitä turvallisuustyöllä tavoitellaan ja kenen vastuulla koko toiminta on, puuttuu. Turvallisuustyöhön liittyviä vastuita opetellaan nyt tunnistamaan, vaikka lainsäädännön kautta on linjattu, että koulun vastuu turvallisesta oppimis- ja työympäristöstä kuuluu aina ja ehdoitta koulun johdolle. Turvallisuutta ei voida koskaan ulkoistaa tai siirtää toisen vastuulle. Tämän haltuun ottamisessa on pedagogisen johtamisen rinnalla vielä selkeitä haasteita.

Turvallisuustyön kivijalka

Elinkeinoelämän keskusliitto (EK) on vuonna 1986 määritellyt organisaatioiden turvallisuusjohtamisen turvallisuuden eri osa-alueiden muodostamaksi kokonaisuudeksi: henkilöturvallisuus, kiinteistö- ja toimitilaturvallisuus, pelastustoiminta, rikosturvallisuus, tietoturvallisuus, tuotannon ja toiminnan turvallisuus, työturvallisuus, ulkomaantoimintojen turvallisuus, valmiussuunnittelu sekä ympäristöturvallisuus (EK 2014). Oppilaitosten haasteena onkin näiden eri turvallisuuden osa-alueiden välinen koordinointi sekä painotusten epätasapaino. Tällöin turvallisuuden kokonaiskuva jää muodostumatta ja siitä tulee sirpaleinen. Parhaimmillaan turvallisuustyö muodostuu kaikkien näiden osa-alueiden tasa-arvoisena kokonaisuutena (Huovila & Ranta, 2015).

Turvallisuustyötä ohjaavat periaatteet, joilla tarkoitetaan ylimmän johdon vahvistamia linjauksia turvallisuustyön keinojen, toteuttamisen ja vastuiden näkökulmasta. Näitä periaatteita ovat muun muassa turvallisuuden tavoitteiden ja työn vastuiden määrittely, riskienhallinnan, turvallisuuskoulutuksen ja -viestinnän toteuttamiseen liittyvät linjaukset sekä turvallisuustyön vaikuttavuuden mittaaminen. Osassa koulutusorganisaatioita voidaan puhua jo turvallisuusjohtamisesta, jolla Reimanin ja Oedewaldin (2008, 3) mukaan tarkoitetaan pyrkimystä edistää hyvinvointia päämäärätietoisella, tavoitteellisella ja pitkäjänteisellä johtamisella sekä ohjelmallisella kehittämistyöllä.

Laatu ja turvallisuus kuuluvat yhteen

Organisaation laatu ja turvallisuus kytkeytyvät toisiinsa. Turvallisuuskriittisissä organisaatioissa on jo vuosikymmeniä panostettu pitkäjänteiseen, riskiperustaiseen turvallisuustyöhön. (Oedewald & Reiman 2006, 25.) Suunnitelmallisella turvallisuusjohtamisella on saatu paitsi organisaation henkilöstö mukaan turvallisuustalkoisiin niin myös parannuksia tuottavuuden näkökulmasta. Turvallisessa ympäristössä henkilöstö voi keskittyä omaan työhönsä, kun taas turvattomuus sitoo heidät murehtimaan omaa tilannettaan ja työ eittämättä kärsii.

Erilaisten organisaatioiden ja yhteisöjen, kuten myös koulutusorganisaatioiden, arkeen liittyy turvallisuustyön näkökulmasta haasteita, joita voidaan ratkaista yhdistämällä laatu- ja turvallisuusjohtaminen (Rasmussen & Svedung 2000, 48, 72). Oppilaitosten turvallisuustyötä on tehty oikein elementein, mutta sirpaleisesti. Sitä ei pidä nähdä tekevämmän tai huonosti suoritettuna työn tuloksena, vaan sen sijaan siirtää oma tarkastelu kohti kokonaisvaltaista turvallisuusjohtamista.

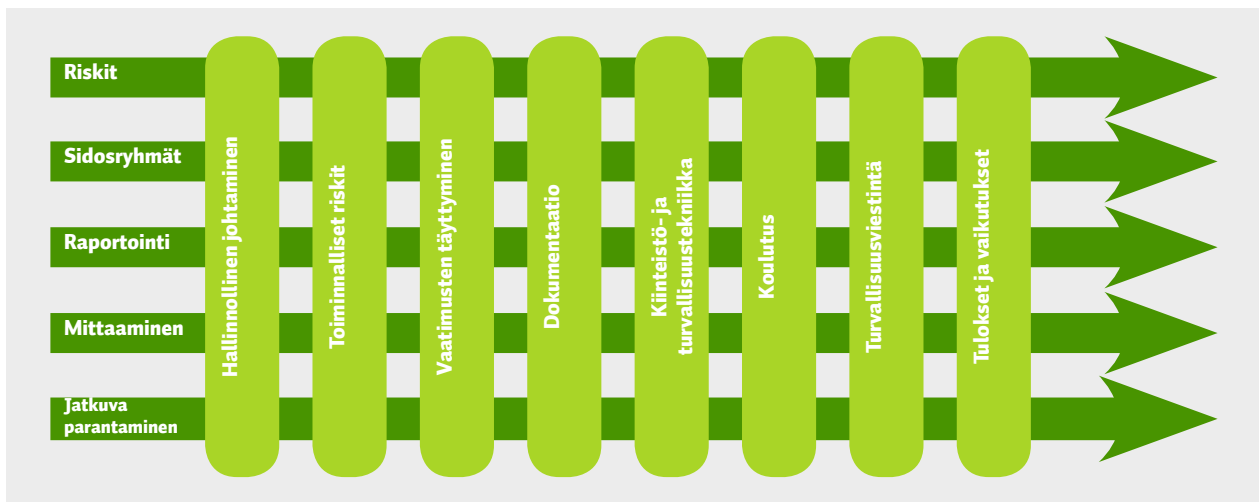
Turvallisuuskriittisille organisaatioille kokonaisvaltainen turvallisuusjohtaminen on jo pitkään ollut luonnollinen osa toimintaa aina strategiasta valmiisiin tuotteisiin tai palveluihin asti. Pohdimme, miksei tämä tapa ole vielä tavoittanut koulutusorganisaatioita.

Mikä on kokonaisturvallisuutta mittaava TUTOR?

Vuonna 2011 Keski-Uudenmaan pelastuslaitoksen asiantuntijat kertoivat kehittämästään pilottivaiheessa olevasta TUTOR-arviontimallista. Halusimme kehittää työnantajamme Laurean turvallisuutta ja siksi pyysimme johdolta lupaa saada arviointimenettely pilottihankkeena korkeakouluumme. Arviointi toteutui kaikissa seitsemässä toimipisteessämme. TUTORin avulla Laurean turvallisuus sai uuden, selkeän ja mitattavan suunnan. Lisäksi toinen tämän artikkelin kirjoittajista sai turvallisuuspäällikön tehtävän. Laurean kokemuksen innoittamana pyysimme Keski-Uudenmaan pelastuslaitokselta lupaa käyttää TUTORia tutkimuskäytössä. Luvan saatuaamme olemme arvioineet lähes 70 muuta koulutusorganisaatiota, kuten muita ammattikorkeakouluja ja sekä lähialueen peruskouluja ja ammattioppilaitoksia.

Kuviossa 1 on esitetty TUTOR-arviointialueet, joita on kahdeksan: 1) johtaminen, 2) toiminnalliset riskit, 3) vaatimusten täyttyminen, 4) dokumentaatio, 5) kiinteistö- ja turvallisuustekniikka, 6) kulutus, 7) viestintä sekä 8) tulokset ja vaikutukset. Arvioitavat kohteet on esitetty 23 kortin kautta. (Pelastusviranomaisen valvontasuunnitelman mukainen turvallisuustoiminnan riskienarviointimalli 2011, 3.) Osa-alueissa toistuvat teemat ovat riskit, sidosryhmät, raportointi, mittaaminen sekä jatkuva parantaminen. TUTORin yhtenä tavoitteena on mitata turvallisuusjohtamisen tasoa objektiivisesti.

Arvioinnin aikana johto tekee itsearviointin organisaation sa turvallisuuden nykytilasta sekä asettaa tulevaisuuden tavoitetaso itselleen noin kolmen vuoden päähän. Tämän jälkeen annoimme arvioijina oman arviomme kohteesta. Arvioinnin aikana käydyt keskustelut ovat olleet antoisia. Ne ovat myös tarjonneet väylän hyvien käytäntöjen jakamiselle

Kuvio 1. TUTOR-arviointimallin osa-alueet ja keskeiset teemat

puolin ja toisin. Onnistunut vuorovaikutus näkyy jo siinä, että johdon itsearvioinnit ja arvioijien tekemät arvioinnit kohteesta ovat yhdenmukaiset.

Turvallisuusjohtaminen on kiinteä osa organisaation järjestelmällistä johtamista, jonka tavoitteena on ihmisten, ympäristön, omaisuuden, tiedon ja maineen suojaaminen (EK 2014). Se on jatkuva prosessi, joka etenee turvallisuuspolitiikasta ja tavoitteista suunnitelmien kautta toteutukseen, seurantaan, arviointiin ja jatkuvaan parantamiseen. Ennakoiva turvallisuusjohtaminen näkyy suunnitteluna, päätöksentekona ja valvontana. (Pelastusviranomaisen valvontasuunnitelman mukainen turvallisuustoiminnan riskienarviointimalli 2011, 3.) Onnistunutta turvallisuusjohtamista toteutetaan joustavasti tilanteita ennakoiden pelkän reagoinnin sijaan.

Turvallisuus pedagogiikan kielellä

Oppilaitosten kieli on pedagogiikan siivittämää. Tämän ymmärtäminen on auttanut meitä arviointitilanteessa. TUTORin mukaisessa turvallisuusjohtamisen arvioinnissa syntyy vuoropuhelua organisaation johdon ja arvioijien välillä. Se on vuorovaikutuksellinen tapahtuma, jossa keskiössä ovat arvioijien ja arvioitavan kohteen edustajien taito kuunnella toisiaan. Tärkeää on myös, että arvioijat kykenevät perustelemaan kriteerien syitä ja niiden taustaa. Näin johdon vastuun laaja kenttä konkretisoituu arvioitavalle kohteelle.

Otteemme arvioijina perustui koulutusorganisaation vahvuuksien tunnistamiseen ja sitä kautta kehityskohteiden löytämiseen riskiperusteisesti yhteistyössä kohteen kanssa. Arviointia tehdessä on osattava arvostaa sitä, mitä

organisaatio on jo saanut aikaan turvallisuuden kehittämiseksi. Huonoja koulutusorganisaatioita ei ole, vaan on ope- tuksen ammattilaisia, jotka tarvitsevat tukea turvallisuuden kehittämisen kohdentamiseen ja priorisointiin. Meidän tehtävämme on auttaa niiden tunnistamisessa. TUTOR-arvioinnista saamiemme tulosten valossa keskeisiä kehityskohteita koulutusorganisaatioissa ovat turvallisuustavoitteiden asettaminen, kokonaisvaltainen riskienhallinta, sidosryhmien huomioon ottaminen, viestintä, turvallisuuskoulutus sekä turvallisuustoiminnan mittaaminen.

Yhteenveto

Koulutusorganisaatioissa työskentelevien kykyä ymmärtää turvallisuutta on arvosteltu, mutta kokemuksemme mukaan heidän kehittämispotentiaalinsa olisi suotuisissa olosuhteissa valtaisa. Olemme tavanneet lukuisia rehtoreita, vararehtoreita, turvallisuusvastaavia ja kiinteistön huollosta vastaavia henkilöitä, jotka kehittävät sydämellään organisaation turvallisuutta. TUTOR-arviointikäynnin avulla oppilaitoksen johto on saatu näkemään oman organisaationsa turvallisuustyön vahvuudet ja myös kehittämistarpeet.

TUTOR-arvioinnin suhteen olemme vakuuttuneita, että tämän arviointimenettelyn kautta jokainen suomalainen oppilaitos voi halutessaan saada parhaan mahdollisen alun oman turvallisuustyönsä systemaattiselle kehittämiselle. Elämme aikaa, jolloin niukkuutta jaetaan kaikilla mahdollisilla rintamilla - turvallisuustyölle osoitettu resurssi olisi tärkeää sijoittaa oikein ja keskittyä siihen, mitä oma organisaatio kipeimmin tarvitsee. TUTOR-arviointi antaa tähän parhaat, mahdolliset lähtökohdat.

Lähteet

Elinkeinoelämän keskusliitto. Yritysturvallisuus-sivusto. Osio päivitetty 14.1.2014 <http://ek.fi/mita-teemme/tyoelama/yritysturvallisuus/>

Huovila, E. & Ranta, T. 2015 Myönteinen ilmapiiri ja yhteinen tahtotila Laurea-ammattikorkeakoulun ja -kirjaston turvallisuuden kehittämisen lähtökohtina. Julkaisussa Journal of Finnish Universities of Applied Sciences. No 1 (2015).

Kerko, P. 2001. Turvallisuusjohtaminen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Lanne, M. 2007. Yhteistyö yritysturvallisuuden hallinnassa: Tutkimus sisäisen yhteistyön tarpeesta ja roolista suurten organisaatioiden turvallisuustoiminnassa. Väitöstutkimus. VTT Publications 632. Espoo: VTT.

Martikainen, S. & Ranta, T. 2014. Turvallisuusjohtamisen kautta arjen turvaa. Turvallisuus ja Riskienhallinta 29 (6), 34 – 35.

Oedewald, P. & Reiman, T. 2006. Turvallisuuskriittisten organisaatioiden toiminnan erityispiirteet. VTT Publications 593. Espoo: VTT.

Pelastusviranomaisen valvontasuunnitelman mukainen turvallisuustoiminnan riskienarviointimalli. TUTOR Max (suurasiakasversio). 2011. Vantaa: Keski-Uudenmaan pelastuslaitos.

Rasmussen, J. & Svedung, I. 2000. Proactive Risk Management in a Dynamic Society. Karlstad: Swedish Rescue Services Agency.

Reiman, T. & Oedewald, P. 2008. Turvallisuuskriittiset organisaatiot: onnettomuudet, kulttuuri ja johtaminen. Helsinki: Edita.

Jani Leminen

ALAKOULUN LIIKUNTASALIN VAAROJEN TUNNISTAMINEN OPPILASKUNNAN KANSSA

Rajatorpan koulussa arvioitiin alakoulun liikuntasalin vaaroja oppilaiden näkökulmasta oppilaskunnan jäsenten kanssa. Ilman oppilaskunnan panosta kaksi aikaisemmin tunnistamatonta vaaratekijää olisi jäänyt arjessa huomaamatta. Vaarojen tunnistamisen ja riskien arvioinnin perusteella syntyi kokonaiskuva siitä, miten liikuntasalin turvallisuutta voidaan kehittää, ja mihin asioihin olisi hyvä saada parannusta.

Rajatorpan alakoulun oppilaiden kohtaamia vaaroja liikuntatunnilla arvioitiin potentiaalisten ongelmien analyysin (POA) avulla. Kohdeympäristöksi valittiin koulun liikuntasali, joka koulussa on paljon käytössä, ja jossa rakennuksen ikä sekä tilan rakennusaikana tehdyt tekniset ratkaisut alkavat selkeästi vaikuttaa turvallisuuteen. Liikuntasalissa jo tapahtuneiden vaaratilanteiden vuoksi tila koettiin tärkeäksi saattaa tarkastelun alle. Tehtävän suorittamiseen valittiin koulun oppilaskunnan oppilaat.

Neljä oppilaskunnan oppilasta jalkautui koulun liikuntasaliin. Vaarat kirjattiin PostIt-lapuille, jotka kiinnitettiin muovitaskuun. Yksi kokonainen virke kirjoitettiin aina yhteen lappuun. Lappuja tuli lopulta 26 kappaletta. Oppilaskunnan ohjaava opettaja antoi vielä lopuksi ryhmälle tukisanoja, joiden avulla oppilaat kirjjasivat kaikki vaarat, jotka heidän mielestään olivat jollakin tapaa mahdollisia liikuntasalissa. Vaarat koottiin eri ryhmiin tilassa olevien asioiden ja esineiden mukaan. Esimerkiksi eri pinnat, kuten lattiat ja seinät, eriteltiin omiin ryhmiin.

Riskienarviointiprosessissa määritettiin riskien suuruudet sekä niiden todennäköisyydet ja seuraukset. Riskiluku laskettiin seuraavalla kaavalla:

Riski = tapahtuman todennäköisyys x seurausten vakavuus².

Todennäköisyyksille sekä seurauksien vakavuudelle annettiin arvo väliltä 1-3. Laput järjestettiin riskiluvun mukaiseen järjestykseen ja samaa tarkoittavat laput yhdistettiin.

Vanhat köydet ja renkaat merkittävimpanä riskinä

Suurimman riskiluvun saivat salin erittäin vanhat köydet ja renkaat, joiden ongelmat olivat jo tiedossa. Ne määriteltiin merkittäväksi riskiksi (riskiluku 18). Köydet on asetettu käyttökieltoon odottamaan köysien ja kiinnikkeiden uusimista.

Liikuntasalin seinillä on myös erilaisia koukkuja. Koukut ovat melko korkealla, mutta puolapuiden päältä löytyy myös muutama koukku, joihin saattaisi kiipeiltäessä osua. Nämä arvioitiin kohtalaiseksi riskiksi (riskiluku 9). Salin lämpöpatterin edessä on metallinen säleikkö, jonka kiinnitys ei ole enää täysin luotettava. Se voi pudota etenkin, jos esimerkiksi pallo osuu siihen voimalla. Tämä arvioitiin kohtalaisen riskiksi (riskiluku 8). Salissa on seinällä lukujärjestystä varten pieni taulu, jonka etuseinä on lasia. Tämä voi myös vaurioitua pallon osumasta (riskiluku 8). Salin reunalla olevat pitkät

penkit voivat myös olla vaaraksi, koska turva-alue kentän laidan ja penkin välissä on alle 150 cm (riskiluku 8). Salin seinältä löytyy myös pistorasia sellaiselta korkeudelta, että siihen voisi lyödä pään (riskiluku 8). Salin puulattian lakkaus on materiaalina sellainen, että pahasti kaatuessaan siitä voi saada ihoonsa pienen palovamman. Tämänkin koettiin kohtalaiseksi riskiksi (riskiluku 18).

Pienempiä riskilukuja saivat seuraavat vaarahavainnot: Salin tikapuita pitävään kiinnikkeeseen törmäminen (riskiluku 4), pehmustamaton lattia puolapuiden alla (riskiluku 3, jonka voi eliminoida hyppypatjalla) sekä ovesa oleva aukko (riskiluku 2).

Yhteenvetona voidaan todeta, että salin käyttökieltoon joutuneita köysiä lukuun ottamatta muut riskitekijät eivät vaadi välitöntä toimenpidettä. Ne kirjataan muistiin ja korjataan viimeistään koulun perusparannuksen yhteydessä. Tuloksissa nousi selkeästi esiin myös joitain asioita, joita ei aiemmin ole havaittu. Patterin edessä olevan metallisen säleikön vaaratekijää ei ole aiemmin huomattu. Samoin

lukujärjestyksen suojana olevan lasin mahdollinen rikkoutuminen tulee ottaa huomioon. Pleksilasin tai muun läpinäkyvän muovimateriaalin käyttö tulisi tässä tapauksessa kyseeseen. Monet liikuntasalin riskit vältetään kunnollisella ohjauksella ja valvonnalla. Lattian lakatun, puisen materiaalin vaihtaminen johonkin sellaiseen, josta pahasti kaaduttaessa ei seuraisi palovammaa, ei ole tarkoituksenmukaista kustannusten näkökulmasta. Riski tällaiseen on melko pieni ja siksi riski otetaan. Riskiä voidaan pienentää opettajan antamalla ohjauksella.

Tuloksena kokonaiskuva liikuntasalin turvallisuudesta

Tuloksena saimme kokonaiskuvan siitä, miten liikuntasalin turvallisuutta voisi kehittää, ja mihin asioihin olisi hyvä saada parannusta. Oppilaskunnalta saatu apu vaarojen tunnistamisessa oli korvaamaton. Ilman oppilaskunnan panosta kaksi aikaisemmin tunnistamatonta vaaratekijää olisi jäänyt arjessa huomaamatta.

Lähde

Potentiaalistien ongelmien analyysi. 2013. Suomen riskienhallintayhdistys. Viitattu 16.10.2014. <http://www.pk-rh.fi/index.php?page=poa-analyysi>

Timo Savolainen

ERITYISKOULUN ARJEN TYÖSSÄ VAHVA TURVALLISUUSNÄKÖKULMA

Rinnekodin erityiskoulussa on tunnistettu vaaroja potentiaalisten ongelmien analyysin avulla. Tarkastelun kohteena ovat olleet oppilaiden kohtaamat vaaratilanteet koulupäivän aikana koulualueella ja lähiympäristössä.

Rinnekodin koulu

Rinnekodin koulu on Rinnekoti-Säätiön ylläpitämä yksityinen erityiskoulu. Toiminnan lähtökohtana on oppilaan oikeus saada oppimiskykyään vastaavaa opetusta. Tämä tarkoittaa sitä, että erityisopetuksessa edetään oppilaan edistymisen mukaan ja näin ollen jokaiselle oppilaalle tehdään henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma. Suunnitelma laaditaan yhteistyössä koulun henkilökunnan ja huoltajien kanssa. Suunnitelmassa otetaan huomioon myös oppilaan kuntoutukselliset tarpeet.

Koulussa on 24 työntekijää, jotka ovat ammatiltaan opettajia ja ohjaajia. Suurella osalla ohjaajista on liikunta-, sosiaali- tai terveystieteiden koulutus. Opettajat ovat pääsääntöisesti koulutuksen saaneita erityisopettajia. Oppilaita on 36 ikähaarukalla 7-17 vuotta, ja heidän määränsä vaihtelee hieman lukuvuosittain. Osa oppilaista on Rinnekodin koululla esimerkiksi neljä kuukautta jaksolla haastavan käytöksen vuoksi, kunnes he palaavat uudestaan kotikouluunsa. Suurella osalla lapsista on todettu autismi sekä kehitysvamma. Osa lapsista kulkee koulumatkansa kodin ja koulun välillä taksiilla, kun taas osa asuu Rinnekotisäätiön asumisyksiköissä.

Vaarojen tunnistaminen potentiaalisten ongelmien analyysin avulla

Koulun turvallisuustyötä kehittää turvallisuusryhmä, johon kuuluvat rehtori, tämän artikkelin kirjoittaja sekä yksi

lähihoitaja. Turvallisuusryhmä kokoontuu noin kerran kuukaudessa käsittelemään oppilas- ja työturvallisuuteen liittyviä asioita. Turvallisuustyön periaatteena on jatkuva parantaminen. Koulussa järjestetään myös koko henkilökunnalle tarkoitettuja kokouksia, joissa keskustellaan turvallisuusasioita muiden asioiden lisäksi.

Yhtenä riskien arvioinnin työkaluna koulussa käytetään potentiaalisten ongelmien analyysiä (POA). Tämän analyysin tavoitteena on löytää vaaratilanteita, joita oppilaat voivat kohdata koulupäivän aikana. Lisäksi arvioidaan vaaratilanteista aiheutuvia riskejä. Tavoitteena on kehittää toimenpiteitä, joilla voidaan siirtää, jakaa, pienentää tai jopa välttää näitä riskejä.

Ensimmäisen kerran POA:a käytettiin Rinnekodin koululla vuonna 2012 luokaan, jossa oli kuusi lasta. Heistä kukaan ei osannut puhua kokonaisia lauseita, mutta kaikki olivat liikkuvaisia. Puolet heistä pysyi istuen paikallaan noin 5 - 30 sekuntia kerrallaan, jos opettaja tai ohjaaja ei ollut ohjaamassa. Oppilaista moni ilmaisi itseään ja tunteitaan, myös positiivisia, joko raapien, puremalla tai lyöden. Tämän analyysin tekemiseen osallistui kolme ohjaajaa ja opettaja. Analyysiosiossa tämän artikkelin kirjoittaja toimi vastuullisena vetäjänä ja osallistui myös varsinaiseen vaarojen kartoitukseen. POA:n ensimmäisessä vaiheessa käytiin erityisopettajan ja kahden muun ohjaajan kanssa läpi, mitä POA-analyysillä tarkoitetaan. Myös käsitteitä riski, vaara ja vahinko käytiin läpi, jotta termejä ei sekoitettaisi keskenään hiljaisen

aivoriihen aikana. Lisäksi keskusteltiin rajauksista, jotka otettiin huomioon mietittäessä, mitä vaaroja lapset kohtaavat koulussa. POA:sta rajattiin pois pyörätuolia käyttävät oppilaat. Sovittiin myös, että vaaroja tunnistetaan koulun alueella ja koulun ympäristössä, kouluaihana.

Toisessa vaiheessa jokainen osallistuja mietti kolmea erilaista vaaratilannetta, joita oppilas voi kohdata koulupäivän aikana. Vaaratilanteet kirjattiin lapuille, jotka annettiin seuraavaksi vierustoverille. Tämän jälkeen jokainen osallistuja kirjasi yhden vaaratilanteen kerrallaan ja siirsi lapun vieruskaverille. Vaarojen tunnistaminen päättyi, kun uusia vaaratilanteita ei enää löytynyt. Kolmannessa vaiheessa keskusteltiin yhdessä havaituista vaaroista ja varmistettiin, että kaikki ymmärsivät vaarat samalla tavalla. Tämän jälkeen

lisättiin vielä joitain vaaroja, jotka nousivat esille yhteisen keskustelun pohjalta. Lopuksi vaarat jaettiin kolmeen eri ryhmään, jotka olivat huolimattomuus, tapaturmat ja väkivalta. Neljännessä vaiheessa käytiin yhdessä läpi kaikki tunnistetut vaarat. Koululla ei ole aikaisemmin kirjattu muistiin läheltä piti –tilanteita. Yhdessä omaan työkokemukseemme perustuen pohdittiin, kuinka todennäköisiä nämä vaarat ovat.

Riskien arvioinnissa hyödynnettiin sosiaali- ja terveysministeriön oppaasta (Riskienhallinta ja turvallisuussuunnittelu, Opas sosiaali- ja terveydenhuollon johdolle ja turvallisuusasiantuntijoille 2011) sekä kirjaa Yritysturvallisuus käytännössä (Leppänen 2006). Riskien arvioinnissa käytettiin taulukkoa 1.

Taulukko 1. Riskikartoitustaulukko (Riskienhallinta ja turvallisuussuunnittelu, Opas sosiaali- ja terveydenhuollon johdolle ja turvallisuusasiantuntijoille 2011; Leppänen 2006).

Tapahtuman todennäköisyys	Tapahtuman seuraukset / vakavuus		
	Lievästi haitallinen	Haitallinen	Erittäin haitallinen
Hyvin epätodennäköinen	Merkityksetön riski	Vähäinen riski	Kohtalainen riski
Epätodennäköinen	Vähäinen riski	Kohtalainen riski	Merkittävä riski
Todennäköinen	Kohtalainen riski	Merkittävä riski	Sietämätön riski

POA:n viidennessä vaiheessa keskusteltiin toimenpide-ehdotuksista, joilla riskejä voitaisiin pienentää tai välttää jopa kokonaan.

Tunnistettuina vaaroina huolimattomuus, tapaturmat ja väkivalta

Huolimattomuuden aiheuttamista vaaroista tuli esille muun muassa epilepsialääkkeiden jääminen asuntolaan ja oppilaan karkaaminen. Tapaturmavaaroja oli eniten. Näihin kuuluivat esimerkiksi erilaisten myrkyllisten aineiden syöminen tai juominen, auton alle juokseminen, ikkunan läpi hyppääminen, keittiössä lieden aiheuttamat käsien palovammat sekä käärmeen puremat koulun alueella. Kaikki aistikokemuksiin liittyvät vaaratilanteet koettiin todennäköisiksi, koska autismin piirteisiin kuuluvat myös erilaiset aistipoikkeavuudet. Esimerkiksi oppilas, jolla on heikko makuaisi, saattaa maistaa myrkyllistä pesuainetta vain siksi, että maistaisi jotain. Toisaalta oppilas, jolla on heikko tuntoaisti, saattaa laittaa kätensä kuumalle liedelle.

Väkivaltaan liittyviä vaaroja tunnistettiin useita, mikä selittyy paljolti oppilaiden aistiongelmilla. Suurin osa väkivaltilanteista syntyy, kun oppilas ei osaa ilmaista itseään tai jokin häiritsee häntä. Lyönti tai purema on tällöin tunteiden ilmaisua tai kommunikointia. Väkivaltilanteita tapahtuu

yleensä silloin, kun joku oppilas alkaa pitää kovaa ääntä ja vieressä oleva kuuloyliherkkä oppilas, jolla on kuulosuojaimet päässä, säikähtää. Hän saattaa reagoida meluun lyömällä pöytää, toista oppilasta tai avustajaa. Keskusteluissa ilmeni myös se, että vaikka joku oppilas on erittäin iloinen ja tämän takia ensin haluaa, saattaa hän myös puraista, koska käyttäytyminen sosiaalisissa tilanteissa on hänelle vaikeata.

Tunnistetut vaarat muunnettiin riskeiksi arvioimalla jokaisen vaaran kohdalla tapahtuman todennäköisyyttä ja tapahtuman seurauksia. Merkityksettömiä ja sietämättömiä riskejä ei löytynyt. Eniten analyysissä ilmeni kohtalaisia riskejä ja jonkin verran myös merkittäviä riskejä. Vähäisiä riskejä löytyi vähiten. Seuraavaksi jaettiin vaarat riskiluokkiin niiden vakavuuden perusteella ja pohdittiin parannusehdotuksia riskien pienentämiseksi.

Merkittävimmät riskit Rinnekodin koulussa kytkeytyivät tapaturma- ja väkivaltilanteisiin. Näistä esimerkkejä ovat tilanteet, joissa oppilas laittaa suuhunsa jotain myrkyllistä, kuten wc:n desinfiointiainetta, oppilas kiipeää korkealle ja putoaa sieltä alas tai oppilas satuttaa itsensä rikkomaansa peiliin. Muita tunnistettuja, merkittäviä riskejä olivat käärmeen pisto kävelylenkillä, toisen oppilaan puraisu tai työntäminen päin ikkunaa sekä se, että toinen oppilas ajaa päälle polkupyörällä. Näihin riskeihin reagoitiin ensimmäisenä. Todettiin, että ohjaajien ja opettajien

tarkkaavaisuuden lisäämisellä, toisin sanoen kiinnittämällä enemmän huomiota tapaturma- ja väkivaltatilanteisiin, voidaan pienentää merkittävimpiä riskejä. Toimenpiteiksi ehdotettiin seuraavia toimia ja järjestelyjä:

- Kaikki myrkylliset aineet, kuten astianpesukoneen puhdistusaineet, sijoitetaan lukkojen taakse tai vähintäänkin ylimmälle hyllylle, josta lasten on vaikea saada niitä käsiinsä.
- Kaikki käsien desinfiointiainepullot sijoitetaan lukkojen taakse ja wc-tilojen puristettavat desinfiointiaineet kiinnitetään seinään.
- Pöytää korkeammalle kiipeäminen estetään, mikäli mahdollista, esteillä.
- Keväisin pidetään ääntä lenkipolulla kävellessä, jotta käärmeet lähtevät karkuun. Henkilöstö pitää kyyppakauksen ja matkapuhelimen lenkillä mukana.
- Vahvistetaan ikkunoita vaihtamalla loput ikkunoista iskunkestäviin tai liimataan ikkunoihin kalvot, jotka estävät sirpaleiden muodostumisen.
- Vaihdataan perinteiset peilit iskunkestäviin peileihin tai liimataan peileihin kalvot, jotka estävät sirpaleiden muodostumisen.
- Takapihalla tapahtuneita pyöräkolareita pyritään estämään oppilaiden ohjauksella.
- Oppilaan puremiseen on ainoa toimiva toimenpide se, että ohjataan oppilaita oikeaan käytökseen.

Kohtalaiset riskit liittyivät huolimattomuuteen, väkivaltaan ja tapaturmariskeihin. Kohtalaisiksi riskeiksi tunnistettiin oppilaan karkaaminen, koulusta kotiin lähtevän hoitajan unohdus antaa lääke oppilaalle, epilepsia-kohtaus ja sen seurauksena kaatuminen vakavin seurauksin. Oppilas voi myös katua tai liukastua muusta syystä ja lyödä sen seurauksena päänsä lattiaan. Muita kohtalaisia riskejä olivat tulipalo esimerkiksi lieden jäädessä päälle, loukkaantuminen oppitunnin aikana keittiössä kuuman lieden tai terävän veitsen vuoksi, palovamman saaminen keittiössä, riski saada sähköisku tökkiessä pistorasiaa tai kiivetessä koskettamaan roikkuvaa valaisinta. Ajoradalle juoksemisesta syntyy riski jäädä auton alle. Kohtalaisiksi riskeiksi tunnistettiin tukehtuminen esineisiin tai ruokaan, ampuksen pisto, toisen oppilaan puraisu tai lyönti, itsensä vahingoittaminen saksilla tai kynällä, loukkaantuminen lasinsirpaleista lyödessään tai pukatessaan päätä ikkunaan tai rikkooessaan ikkunan tai juostessaan ikkunaa päin.

Seuraavia toimia ehdotettiin riskien pienentämiseksi:

- Tarkastetaan ensimmäiseksi aamulla, että tarvittavat lääkkeet ovat repussa mukana, ja jos eivät ole, haetaan ne.

- Liukastumista voidaan vähentää kävelyttämällä motorisesti heikompia lapsia esteiden yli aina, kun on mahdollista.
- Kuivataan lattiat heti, kun huomataan niiden olevan liukkaat ja märät.
- Tulipalojen estämiseksi on tehty jo paljon toimia, joten tätä riskiä on vaikea pienentää enää millään muilla keinoilla kuin henkilökunnan harjoituksilla ja sprinklereiden hankinnalla.
- Varmistetaan terävien veitsien turvallinen käyttö valvonnalla ja periaatteena yksi lapsi, yksi aikuinen ja yksi veitsi.
- Jos lapsella on tapana ahmia, ruoka pilkotaan pieneksi tai survotaan tukehtumisen estämiseksi.
- Terävät esineet ja pistorasioihin mahtuvat esineet pidetään lukkojen takana silloin, kun niitä ei käytetä.
- Auton alle jäämistä voidaan ehkäistä kävelyreittein valinnalla. Kun liikutaan lähellä ajotietä, pidetään joko oppilaan repusta kiinni tai ollaan lapsen välittömässä läheisyydessä siten, että hänet saadaan nopeasti kiinni.
- Pimeään aikaan käytetään heijastinliivejä ulkona liikkeessä.
- Kaikki kattovalaisimet olisi hyvä vaihtaa sellaisiksi, että lapset eivät ylety niihin pöydältä käsin.
- Oppilaan aggressiiviseen käytökseen voidaan vaikuttaa käyttäytymällä itse rauhallisesti sekä estämällä oppilasta vahingoittamasta itseään tai muita. Oppilasta rauhoitellaan puheella ja viedään paikkaan, jossa hän ei pysty ainakaan vahingoittamaan muita.

Vähäisiksi riskeiksi todettiin tilanteet, joissa oppilas juoksee tyhjän luokkaan, jossa on vaarallisia esineitä tai lapsi juoksee jokeen kävelylenkillä. Pitämällä vaaralliset esineet kokonaan pois luokasta tai vähintäänkin lukkojen takana, voidaan pienentää nämä riskit merkityksettömiksi. Lähes tyttäessä jokea ollaan ihan oppilaan vierellä, jotta hän ei pääse karkuun.

Johtopäätökset riskienhallinnasta

Riskienhallinta on Rinnekodin koulussa hyvällä mallilla. siemättömiä riskejä ei havaittu koulussa. Toisaalta myöskään ei havaittu merkityksettömiä riskejä, joten osa riskeistä voitaisiin pienentää tähän ryhmään. Oppilaisiin kohdistuu eniten väkivalta- ja tapaturmariskejä. Kaikkiin näihin voidaan parhaiten varautua olemalla tarkkaavaisia sekä seuraamalla lapsia koko ajan. Moni reiseistä liittyy tilanteisiin, joissa oppilas aiheuttaa joko itselleen vaaraa tai oppilas aiheuttaa toiselle oppilaalle vaaratilanteen.

Poistamalla mahdollisuuden päästä käsiksi myrkyllisiin aineisiin, kuten puhdistus- ja astianpesukoneaineisiin, voidaan käytännössä minimoida myrkytyksiin liittyvät riskit

lähes olemattomiksi. Hygieniatason ylläpitämiseksi wc-tilojen seiniin on hyvä kuitenkin jättää desinfiointiaineet. Myrkytysmahdollisuutta ei voida poistaa kokonaan, mutta riski pienenee merkittävästi, kun poistetaan irralliset myrkylliset pullot.

Heijastimen käytöllä ja ulkoilureitin valinnoilla voidaan ehkäistä auton alle jäämisen riskiä. Väkivaltatilanteisiin voidaan vaikuttaa opettamalla lapsille, mikä on oikein ja mikä väärin. Kiinnittämällä erityistä huomiota aistiherkkyyksiin voidaan välttää erilaisia aggression purkaantumisia. Yksi keino on esimerkiksi pitää kuuloherkät lapset erillään paljon ääntä pitävistä lapsista. Väkivalta- ja tapaturmariskejä voidaan pienentää vaikuttamalla ympäristöön estämällä lapsilta pääsy tiloihin tai laatikoihin, jossa on teräviä tai muuten vaarallisia esineitä. Tapaturmien seurausten vakavuutta voidaan pienentää ikkunoiden ja peilien vahvistamisella tai suojaamisella ja näin ollen nämä riskit pienenevät. Käärmeiden paljous lenkkipolulla vaatii erityishuomiota aikuisilta, etenkin keväisin.

Lähteet

Flink, A.-L., Reiman, T. & Hiltunen, M. 2007. Heikoin lenkki? Riskienhallinnan inhimilliset tekijät. Helsinki: Edita.

Kaski, M., Manninen, A. & Pihko, H. 2009. Kehitysvammaisuus. Helsinki: WSOY.

Leppänen, J., 2006. Yritysturvallisuus käytännössä. Turvallisuusjohtamisen portfolio. Jyväskylä: Gummerus.

Nykänen, A. 2012. Lapsilla on vakavia psyykkisiä ongelmia. Niitä ei ratkaista. Helsingin Sanomat 14.10.2012, D2.

Nykänen, A., Miettinen, A., Martelius, K., Konttinen, J., Heikkinen, M., Hakala, P. & Berner, A. 2012. Kurinpidolla eikä rangaistuksilla. Pulpetit lentävät, saksia vahditaan. Helsingin Sanomat 14.10.2012, D3.

Rinnekotisäätiö. 2015. Tulostettu 1.1.2015. www.rinnekotifi.fi

Yhteenveto

Rinnekodin koulussa tehdään säännöllistä riskien arviointia ja työtä suunnitellaan turvallisuuskäytännöistä. Potentiaalisten ongelmien analyysin yhteenvetona voidaan todeta, että riskeihin on varauduttu hyvin ja pientä hienosäätöä tekemällä riskejä saadaan vieläkin pienennettyä. Suurin kaikkia riskejä minimoiva yhteisvaikutus saadaan aikaan muokkaamalla kouluympäristöä turvallisemmaksi. Haasteet turvallisuustyölle koulumaailmassa ovat kuitenkin suuret. Näyttää siltä, että tarve erityisopetukselle kasvaa samalla, kun kustannusleikkauksia tehdään juuri opetuspuolelta. Tämän vuoksi avustajien ja ohjaajien palkkaaminen on haasteellista.

Vuonna 2012 Rinnekodin koulussa tehdyn POA:n ansiosta turvakalvot asennettiin ikkunoihin, mikä osoittautui myöhemmin tärkeäksi turvallisuusteoksi. Keväällä 2015 yhdeksä koulumme oppilaista tapahtui vahinko välitunnilla. Hän juoksi kovaa, arvioi hyppynsä väärin ja kaatui koko painollaan ikkunasta läpi. Suojakalvon ansiosta oppilas säästy vahingolta ja pystyi jatkamaan koulupäiväänsä naarmuitta.

Riskienhallinta ja Turvallisuussuunnittelu. Opas sosiaali- ja terveydenhuollon johdolle ja turvallisuusasiantuntijoille. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2011:15. Tulostettu 3.11.2012. http://www.stm.fi/julkaisut/nayta/-/_julkaisu/1571326

Szedga, D. & Hokkanen, E., 2009. Apua arkeen ja aistihäiriöihin. Helsinki: Kehitysvammaliitto.

Vaarallinen luonto. 2012. Tulostettu 3.11.2012. <http://www.hs.fi/juttusarja/hyvinvointi/artikkeli/Vaarallinen+luonto/1135257209490>

Julkaisemattomat lähteet

Szedga, D. & Hokkanen, E., 2012. Asiantuntijoiden luento autisteista ja heidän aistiharhoista. 30.10.2012. Espoo: Apua Arkeen.

Inkeri Ritamäki

TURVALLISUUSKOULUTUKSEN KEHITTÄMISSUUNNITELMA AMMATTIOPPILAITOKSESSA

Koulutuskeskus Sedun turvallisuuskoulutuksen kehittämissuunnitelma syntyi Arjen ennakoiva turvallisuusjohtaminen -koulutuksen innoittamana. Suunnitelma sisältää koko henkilöstölle suunnattua turvallisuuskoulutusta, kuten myös kohdennettua turvallisuuskoulutusta eri tehtäville ja henkilökuntaryhmille. Suunnitelmassa ehdotetaan hyödynnettäväksi oman henkilöstön turvallisuusosaamista käyttämällä heitä sisäisinä kouluttajina.

Koulutuskeskus Sedun turvallisuuskoulutussuunnitelma asettaa selkeät ohjeet henkilökunnalle siitä, miten ja kuka on vastuussa henkilökunnan perehdytyksestä ja koulutuksista. Opettajilla on sekä oikeus että velvollisuus osallistua vuosittain viitenä päivänä alan ja ammattitaidon ylläpitäviin koulutuksiin. Osa opettajista on kouluttautunut tätäkin enemmän. Koulutusinnokkuus ja työturvallisuus ovat asennekysymyksiä. Into tehdä työ oikein ja turvallisesti on opittavissa; jotkut ovat saaneet hienon asenteen perintönä.

Ehdotus sisäisen koulutuksen kehittämiseksi

Arjen ennakoiva turvallisuusjohtaminen -koulutuksen myötä syntyi ajatus siitä, miten Sedun henkilöstön turvallisuusosaamista voitaisiin lisätä sisäisen koulutuksen myötä lähivuosien aikana. Huomionarvoista on myös se, että henkilökunnalla on omaa erikoisosaamista, jota kannattaa ehdottomasti hyödyntää tulevaisuuden koulutuksissa. Ehdotus

koulutuksen sisällöstä, osallistujista ja koulutuksen vastuuhenkilöstä on esitetty taulukossa 1.

Koulutussuunnitelmassa on otettu huomioon koulutettava ryhmä. Osa turvallisuuskoulutuksesta tarjotaan koko henkilökunnalle, kun taas osa koulutuksesta on suunniteltu henkilöstöryhmien ja tehtävien erityistarpeiden mukaan.

Opettajat eivät tunne kovinkaan hyvin työyhteisön turvallisuusorganisaatiota, joten vastuukysymykset voivat jäädä huomiotta. Tulevaisuudessa voitaisiin järjestää turvallisuuskoulutus koulutuspäällikölle, vastuupettajille sekä muille opettajille ja asiantuntijoille, jotka ovat kiinnostuneet saamaan kattavan kuvauksen Sedun turvallisuusjohtamisesta. Koulutuksessa käytettäisiin myös Sedun omia turvallisuusalan opettajia ja muita omia asiantuntijoita kouluttajina. Sedun Kurikan opetuspisteen turvallisuusalan opettajat ovat innokkaita ja osaavia yhteistyökumppaneita, joten tätä synergiaetua kannattaa hyödyntää sisäisissä koulutuksissa.

Taulukko 1. Henkilökunnan turvallisuuskoulutuksen suunnitelma

Koulutettava ryhmä	Annettava koulutus	Koulutuksen vastaava
Uudet työntekijät	Turvallisuussuunnitelmaan perehdyttäminen ensimmäisen työviikon aikana	Lähin esimies
	Alkusammutuskoulutus: suojelevalvoja huolehtii, että alueella on sammutustaitoisia henkilöitä	Suojelevalvoja
Kaikki työntekijät	Turvallisuussuunnitelman muutoksista tiedottaminen	Lähin esimies
	Poistumisharjoitus kerran vuodessa	Turvallisuuspäällikkö
	Alkusammutuskoulutus kuten uudet työntekijät	Suojelevalvoja
Laitehoitajat	Laitteiden hoitajakurssit	Läänin pelastusliitto
Suojan hoitajat	Suojan hoitajakurssi	Turvallisuuspäällikkö
Suojelevalvojat ja muut työpaikkasuojelun organisaatioon kuuluvat	Varautumisen perusteet	Turvallisuuspäällikkö
	Tehtävän edellyttämä erikoiskoulutus	Turvallisuuspäällikkö
Suojelujohtajat	Suojelujohtajan kurssi	Lääniin pelastusliitto

Turvallisuuskoulutusta voitaisiin myös lisätä ammattialakohtaisen koulutuksen. Tällöin keskityttäisiin opiskelijoiden turvallisuuteen sekä tulevan ammatin erityispiirteisiin. Eräissä koulutuksissa, kuten esimerkiksi kuljetuslogistiikan opinnoissa, tuodaan esiin keskitasoa suurempaa turvallisuusvastuuta ja -osaamista. Logistiikan erityispiirteinä ovat

raskaat ajoneuvoyhdistelmät sekä vastuu itsestä ja muista, muu liikenne sekä terminaalityöskentelyssä vaaralliset työvälineet, kuten trukit ja vaihtolavalaitteet.

Taulukossa 2 on ehdotus kuljetuslogistiikkaan lisättävästä turvallisuuskoulutuksesta, joka korvaa yleisen mallin.

Taulukko 2. Kuljetuslogistiikan turvallisuuskoulutuksen suunnitelma

Koulutettava ryhmä	Annettava koulutus	Koulutuksen vastaava
Uudet työntekijät/ sijaiset	Turvallisuussuunnitelmaan perehdyttäminen ensimmäisen työviikon aikana	Koulutuspäällikkö
	Tulityökoulutus, alkusammutus	Koulutusoikeudet omavaa opettaja
Kaikki työntekijät	Turvallisuussuunnitelman muutoksista tiedottaminen	Koulutuspäällikkö
	Poistumisharjoitus kerran vuodessa	Turvallisuuspäällikkö
	Alkusammutuskoulutus kuten uudet työntekijät	Suojelevalvoja
Kiinteistön laitevastaavat, ammattimiehet	Laitteiden hoitajakurssit	Läänin pelastusliitto
Suojan hoitajat	Suojan hoitajakurssi	Turvallisuuspäällikkö
Suojelevalvojat ja muut työpaikkasuojelun organisaatioon kuuluvat	Varautumisen perusteet	Turvallisuuspäällikkö
	Tehtävän edellyttämä erikoiskoulutus	Turvallisuuspäällikkö
Koulutuspäällikkö, vastuuopettajat	Organisaation turvallisuusjohtaminen	Työturvallisuuskeskus
Ammattimiehet	Työturvallisuuskoulutus	Koulutusoikeudet omavaa opettaja
Riskienarviointi, Logistiikan erityispiirteet	Opettajat ja koulutuspäällikkö	Työsuojelupäällikkö, Riskienhallintaohjelman pääkäyttäjä
Suojelujohtajat	Suojelujohtajan kurssi	Läänin pelastusliitto ja alan opettaja
Ammatinopettaja	Työhyvinvoinnin perusteet	Työterveyslaitos
Liikenneopettaja	Liikenteen työturvallisuus	Työturvallisuuskeskus, Liikenneturva ja alan opettaja
Ammatinopettajat, Liikenneopettajat	Kuljettajan työturvallisuus ja työhyvinvointi	Logistiikan vastuuopettaja

Koulutuksen tavoitteena on antaa osallistujille tietoa niin opettajien kuin muidenkin henkilöstöryhmien vastuista ja mahdollisuuksista toimia työturvallisuuden edistämiseksi.

Koulutuksen seuraavat kehitystarpeet

Kyky arvioida riskejä on tarpeellinen ja hyödyllinen taito kouluympäristössä. Turvallisuuskoulutukseen ei vielä kuitenkaan sisälly riskienarviointikoulutusta. Sedun käytössä on riskienhallintajärjestelmän ohjelma, jonka avulla riskejä voidaan arvioida. Ohjelma on ollut valitettavan vähäisellä käytöllä. Koulutuksen avulla voitaisiin aktivoida henkilökuntaa käyttämään ohjelmaa ja arvioimaan riskejä sekä

ryhtymään käytännön toimiin oman ja opiskelijoiden työturvallisuuden parantamiseksi.

Yhteenveto

Sedun turvallisuuskoulutus on hyvällä mallilla. Jatkuvan parantamisen periaatteen mukaan turvallisuuskoulutusta kannattaa kuitenkin kehittää suunnitelmallisesti. Riskienarviointikoulusta tarvitaan koko henkilökunnalle. Lähivuosina koko henkilökunnalle suunnatun turvallisuuskoulutuksen lisäksi koulutusta voitaisiin kohdentaa tietyille tehtäville ja henkilökuntaryhmille.

Lähteet

Työturvallisuuslaki 738/2002. Viitattu 16.4.2015. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020738>

Pelastuslaki 379/2011. Viitattu 16.4.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110379>

Valtioneuvoston asetus pelastustoimesta 407/2011. Viitattu 16.4.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110407>

Eerik Laulajainen

TURVALLISUUSDOKUMENTAATIO JA – KOULUTUS AMMATTIOPISTOSSA

Tampereen toisen asteen koulutuksessa turvakansio yhdistää koko organisaation turvallisuuden dokumentaation, joka luo omalta osaltaan pohjaa turvallisuuskoulutukselle. Tässä artikkelissa esitellään monipuolisen turvakansion keskeinen sisältö.

Turvallisuusasioiden tulee olla arkipäiväisiä asioita ja jokaisen kouluyhteisön jäsenen tulisi tuntea oma vastuunsa turvallisuuden suhteen. Useat eri oppilaitosturvallisuutta arvioineet ja arvioivat tahot ovat määränneet turvakansioiden käyttöönottoa kouluissa. Varisinaista pohjaa ja mallia turvakansiolle ei ole annettu lopullisesti missään. Onkin järkevää toteuttaa dokumentaatio ja ohjeistus oman koulun tarpeen määrittämällä tavalla. Turvallisuuskomentointi tulee tehdä järjestelmällisesti ja turvallisuustoiminnan koko dokumentaatio voidaan yhdistää turvakansioon.

Turvakansio turvallisuuden johtamisen työkaluna

Tampereen toisen asteen koulutuksen turvakansio sisältää kaiken oppilaitosturvallisuuden ylläpitämiseen ja edistämiseen tarvittavan dokumentaation. Kansiossa on käytännön toimintaohjeet erilaisiin uhkiin ja turvallisuuspoikkeamiin varautumiselle sekä mahdollisen turvallisuutta uhkaavan tilanteen tapahtuma-aikaiset toimintaohjeet. Lisäksi turvakansiossa on oppilaitoksen työsuojeluun, työhyvinvointiin, varhaiseen tukeen sekä riskienhallintaan tarvittavat ohjeistukset ja lainsäädäntö. Kansion tavoitteena on koota ja johdonmukaistaa koko oppilaitosturvallisuuden tarvitsema eritasoinen ohjeisto ja dokumentaatio. Ne tukevat toisiaan turvallisuuden edistämistoimissa.

Turvakansio toimii osaltaan oppilaitoksen turvallisuuden johtamisen työkaluna. Dokumentaation avulla voidaan osoittaa myös tehdyt toimet ja velvollisuudet. Tavoitteena on sekä terveellinen, turvallinen että häiriötön työ- ja oppimisympäristö.

Turvakansion rakenne on kolmiportainen: kaikille yhteinen materiaali, henkilöstön materiaali sekä erikseen nimettyjen turvallisuushenkilöiden materiaali. Kolmiportaisuus mahdollistaa erilaisten, eri sisältöisten dokumenttien ja ohjeistuksen laadinnan eri kohderyhmille. Kansiossa seurataan soveltuvin osin opetustoimen turvallisuusoppaan mallia.

Suunnitelmat ja ohjeet sekä vaara- että uhkatilanteita varten

Turvakansion ensimmäisessä osassa on vaara- ja uhkatilanneohjeistukset. Osa ohjeistuksista on eri tasoille turvaluokiteltuja, joten käyttöoikeuksien rajaamiseen on kiinnitetty erityistä huomiota. Ohjeet käsittävät eri suunnitelmista, kuten valmiussuunnitelmasta, pelastussuunnitelmasta, poliisin ohjeistuksista ja järjestyssäännöistä esille nostettuja toimintaohjeita sekä mahdollisia viestintä- ja soittorenkaita.

Pelastussuunnitelman laatimisesta vastaa rakennuksen tai kohteen haltija. Näin ollen Tampereen toisen asteen kouluissa ja toimipisteissä pelastussuunnitelma

laaditaan itse. Laadinnasta vastaa toimipistevastaava yhdessä turvallisuusvalvojan kanssa. Turvakansio sisältää kaikkien toimipisteiden pelastussuunnitelmat, niiden sisältämät poistumisohjeet ja tiedot poistumisesta vastaavista henkilöistä. Pelastussuunnitelmassa esitetään myös vuosittaisten pelastusharjoitusten käytännöt ja ohjeet.

Valmiussuunnittelun osassa esitetään varsinainen lakisääteinen valmiussuunnitelma (Valmiuslaki 1552/2011). Valmiussuunnittelussa varaudutaan normaaliajan häiriötilanteisiin, joita tässä yhteydessä ovat häiriö sähkön, lämmön ja veden jakelussa, veden saastuminen, pandemia, ruokamyrkytys, kouluväkivalta sekä edellisten tai muun onnettomuuden aiheuttamat evakuoinnit. Näihin häiriötilanteisiin on laadittu sekä häiriötilannekohtainen että toimipistekohtainen toimintaohje. Erillisiä toimintaohjeita valmiussuunnitelman liitteinä on huomattava määrä. Toimintaohjeet ovat päivittäisturvallisuuden kannalta tärkeimpiä asioita. Häiriötilanteiden johtoryhmän ja tilannekuvaryhmän kokoonpano tehtävineen löytyvät myös turvakansion tästä osasta.

Riskienhallintaosasta löytyvät muun muassa Tampereen kaupungin riski- ja vakuuttamispolitiikka, johtosäännöt, toimintasäännöt, delegointipäätökset, konsernimääräykset sekä hyvän hallintotavan ja sisäisen valvonnan ohjeisto. Lisäksi tässä turvakansion osassa ovat myös oppilaitoksen järjestyssäännöt, vakuuttaminen, opetussuunnitelmien perusteet sekä kaikki varsinaiset opetussuunnitelmat.

Kriisienhallinnan osassa esitetään Tampereen toisen asteen koulutuksen kriisitoiminnan toimintaohjelma. Kriisitoimintaohjeessa on toimintaohjeet kriisitalanteen sattuessa ja kriisiviestinnällinen osuus sekä kriisitalanteen jälkihoito. Kriisienhallinnan ohjeistukset ja tarvittavat soittoketjut on laadittu tuotantoalueen lisäksi toimipistetasolle. Toisen asteen koulutuksen kriisiviestinnän soittorenkana toimii valmiusjohtoryhmä.

Turvakansiossa on työsuojeluun liittyvien määräysten ja ohjeiden lisäksi dokumentoitu kaikki lakisääteiset vaarojen arvioinnit, työpaikkaselvityskäynnit sekä lakisääteiset kouluyhteisön terveellisyys- ja turvallisuuden tarkastukset, kuten myös tapaturma- ja läheltä piti tilastot. Lisäksi muun muassa sairauspoissaoloista löytyvät tilastot.

Kansiossa annetaan tiedot oppilaitosturvallisuuden yhteyshenkilöverkostoista. Verkostoja on varsin paljon erilaisia

eri tarpeista riippuen. Esimerkkejä turvallisuusverkostoista ovat valmiusjohtoryhmä, valmiustilannekuvaryhmä, koulupoliisit, toimipistekohtaiset turvallisuuden yhteyshenkilöt sekä työsuojeluyhteistoimintahenkilöstö.

Turvallisuuskoulutus ja -perehdytys

Turvakansioon liittyviä koulutuksia on pidetty jokaisessa toimipisteessä. Koulutukset ovat olleet lähinnä kokoavia ja tiedotusluonteisia sekä toiminnan laajuuden että materiaalin määrän vuoksi. Tavoitteena koulutuksissa on ollut, että tiedettäisiin, millaista dokumentaatiota ja ohjeistusta turvallisuusasioihin on ja missä ne sijaitsevat.

Uuden henkilöstön perehdyttämishjelma on jaettu neljään eri tasoon: 1) kaikille kaupungin uusille työntekijöille järjestettävään Tampereen kaupungin perehdytystilaisuuteen, joka järjestetään vuosittain, 2) toisen asteen koulutuksen yhteiseen vuosittaiseen perehdytystilaisuuteen, 3) yksittäisen toimipisteen, lukion, koulutusalan tai vastualueen itse tai yhteistyössä järjestämään perehdytyskäytäntöön sekä 4) varsinaiseen työnopastuksen osuuteen ja itsenäiseen perehtymiseen. Pitkältä vapaalta työhön palaavat henkilöt osallistuvat uuden henkilöstön perehdytyskoulutukseen.

Turvallisuus on vahvasti esillä eritasoisissa perehdyttämistilaisuuksissa. Toisen asteen koulutuksen yhteiseen, vuosittaiseen tilaisuuteen sisältyy turvakansiota koskeva koulutus. Perehdyttämisen toteutus ja sisältö ovat koko henkilöstölle samankaltainen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden periaatteiden mukaisesti.

Dokumentaatiota on käsitelty turvakansion valmistumisesta alkaen joko johtokunnassa, johtoryhmässä, yhteistoimintaryhmässä tai kaikissa niistä. Dokumentaation hyväksymispäätöksistä toivotaan tiedon valuvan organisaatiossa alaspäin. Konkreettisemmalle koulutukselle on kuitenkin tarvetta tulevaisuudessa esimerkiksi erilaisiin uhkiiin liittyen.

Taulukossa 1 on esitetty suunnitelma kahden tunnin turvallisuuskoulutuksesta Tampereen toisen asteen koulutuksen henkilöstölle. Taulukossa tuodaan esiin koulutuksen keskeinen sisältö, kohderyhmä sekä mahdollinen kouluttajataho. Koulutukset on esitetty järjestettäväksi eri toimipisteistä siten, että toimipisteen erityistarpeet huomioidaan sisällössä.

Taulukko 1. Turvallisuuskoulutuksen suunnitelma

Koulutuksen keskeinen sisältö	Kohderyhmä (esimerkkinä)	Mahdollinen kouluttajataho
Väkivallan uhka		Poliisi
Tulipalo, muut onnettomuudet	Turvallisuusvalvojat	Pelastuslaitos
Terveellinen sisäilmasto		Rakentamisen edustaja
Työhyvinvointi	Sosiaali- ja terveys	Työhyvinvoinnin asiantuntija
Oppimisen hyvinvointi	Opiskelijapalvelut	
Riskienhallinta, vakuuttaminen	Liiketalous	Riskienhallinnan asiantuntija
Kriisienhallinta	Viestintä ja markkinointi	
Tietoturva ja tietosuoja	Tietojenkäsittelijät	Tietoturva-asiantuntija
Työturvallisuus	Teknisten alojen henkilöstö	Työsuojeluasiantuntija

Yllä esitetyn koulutussuunnitelman mukaan saataisiin jalautettua turvakansio henkilöstölle tarvittavilta osin.

Turvallisuusjohtoryhmän tarve on tunnistettu

Tampereen toisen asteen koulutuksen tuotantoalueelle nimettävä turvallisuusjohtoryhmä on pohdinnan alla, sillä tarve sille on tunnistettu. Ryhmä voisi toimia varsinaisen tuotantoalueen johtoryhmän rinnalla. Sen tehtäviin voisi kuluja turvallisuuden johtaminen, turvallisuuskulttuurin kehittäminen sekä lakisäätöisenä valmiusjohtoryhmänä

toimiminen. Turvallisuusjohtoryhmän tulisi kokoontua säännöllisesti muun muassa arvioimaan mennyttä turvallisuusmittariston pohjalta, tehdä aloitteita sekä päättää tulevasta turvallisuuteen liittyvästä resursoinnista.

Yhteenveto

Turvallisuuskoulutus ja -dokumentaatio ovat keskeisiä turvallisuusjohtamiseen osia, Siksi dokumentaation systemaattisuus, sen ylläpidon jatkuvuus sekä riittävä koulutus ovat tärkeitä asioita turvallisuuden ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi. On myös huomioitava, että työ ei koskaan ole valmis.

Lähteet

Paasonen J. 2012. Oppilaitoksen turvallisuusjohtaminen. Helsinki: Tietosanoma.

Pelastuslaki 379/2011. Viitattu 16.4.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110379>

Työturvallisuuslaki 738/2002. Viitattu 16.4.2015. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020738>

Valmiuslaki 1552/2011. Viitattu 16.4.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20111552>

Valtioneuvoston asetus pelastustoimesta 407/2011. Viitattu 16.4.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110407>

Janne Mäkinen

ARJEN TURVALLISUUSJOHTAMINEN PERUSOPETUKSESSA

Artikkelin tarkastelukulmana on perusopetuksen tulosalueen turvallisuusjohtaminen. Tavoitteena on lähestyä turvallisuusjohtamista julkisorganisaation näkökulmasta korostaen tavoitteiden, rakenteiden, ammatillisen vuorovaikutuksen ja osaamisen johtamisen merkityksiä ja sisältöjä. Perusopetuksen tulosalue käsittää vastuualueen, joka koostuu 12 alakoulusta ja 2 yläkoulusta. Oppilaita Mäntsälän kunnassa on 24.8.2015 tilanteen mukaan noin 2851 sekä opetus- ja kasvatushenkilöstöä yhteensä vajaa 300.

Kaikki toiminta edellyttää johtamista

Johtamista tarvitaan organisaatiolle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Perusopetuksen ohjausjärjestelmä koostuu perustuslaista, perusopetuslaista ja -asetuksesta, valtioneuvoston asetuksista sekä opetussuunnitelman perusteista. Oppilaitosturvallisuuden näkökulmasta keskeisiä velvoitteita nousee lisäksi pelastuslaista, työturvallisuuslaista, työterveyshuoltolaista, laista naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta sekä maankäyttöä ja rakentamista koskevasta lainsäädännöstä.

Minkälainen organisaatio koulu on? Mikä on peruskoulujen olemassaolon oikeutus? Tosiasia lienee, että ilman oppilaita ei olisi kouluja. Koska meillä on oppilaita, tarvitsemme tehtävämme mukaisen tavoitteen saavuttamiseksi riittävän määrän henkilöstöä, tehtävään soveltuvat tilat ja välineet sekä runsaan määrän erilaista osaamista. Meidän tulee kyetä oppimaan sekä yksilöinä että yhteisinä. Myös tämä edellyttää johtamista.

Kaikilla peruskouluilla on sekä opetus- että kasvatustehtävä. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden 2014 (2014, 22) mukaan opetus- ja kasvatustehtävällä tarkoitetaan oppilaiden oppimisen, kehityksen ja hyvinvoinnin tukemista yhteistyössä kotien kanssa. Keskeiseksi kehittämistavoitteeksi nousevat oppilaiden osaamisen, identiteetin, kasvun ja kasvatuksen näkökulmat. Oppilas tulee nähdä

sekä yksilönä että yhteisön jäsenenä. Perusopetuslain 29 §:n mukaan opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön.

Tehtävässä onnistuminen edellyttää ihmisten johtamista. Keskeiseksi tavoitteeksi tulee nousta johtamisote, joka tukee oppivan yhteisömmme turvallisuuskulttuuria ja, jossa korostuvat osaamisen ja tavoitteiden johtaminen. Keskeisiä ovat ne todelliset arvot ja asenteet, jotka ohjaavat ja näkyvät toimintana koulupäivämme arjessa turvallisen opiskeluympäristön turvaamiseksi.

Turvallisen opiskeluympäristön turvaamisen tavoitteet

’Turvallisuus’ voidaan määritellä monella tavalla. Yleisesti käytössä olevan ja varsin käyttökelpoisen määritelmän mukaan turvallisuus on vaarojen ja uhkien poissaoloa sekä psykologista kokemusta niiden poissaolosta (turvallisuuden tunne). Olemme tietoisia siitä, että turvallisuus on suhteellinen määre, jonka mukaan emme koskaan voi taata sitä, että joka tilanne on täysin turvallinen ja riskitön. Juuri tuolloinhan jotakin yllättävää voi sattua. Oleellista tällöin on se, että kykenemme toimimaan tarkoituksenmukaisella tavalla ko. tilanteessa (osaaminen).

Perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteiden (2014, 29) mukaan oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja ja paikkoja sekä yhteisöjä ja toimintakäytäntöjä, joissa opiskelu ja oppiminen tapahtuvat. Oppimisympäristöön kuuluvat myös välineet, palvelut ja materiaalit, joita opiskelussa käytetään.

Elämässä ja arjessa selviäminen edellyttää yhä moninaisempia taitoja. Kyse on terveydestä, turvallisuudesta ja ihmisuhteista, liikkumisesta ja liikenteestä, teknologisoituneessa arjessa toimimisesta sekä oman talouden hallinnasta ja kuluttamisesta, jotka kaikki vaikuttavat kestävään elämäntapaan. Perusopetuksessa tuetaan oppilaiden luottavaista suhtautumista tulevaisuuteen. Kouluyhteisö ohjaa ymmärtämään, että jokainen vaikuttaa toiminnallaan niin omaan kuin toistenkin hyvinvointiin, terveyteen ja turvallisuuteen. Oppilaita kannustetaan huolehtimaan itsestä ja toisista, harjoittelemaan oman elämän ja arjen kannalta tärkeitä taitoja sekä lisäämään ympäristönsä hyvinvointia. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 22).

Perusopetuksen tehtävänä on turvata koulussa työskentelevien ihmisten hyvinvointi ja turvallisuus, edistää heidän sekä yksilön että yhteisön ennaltaehkäisevää hyvinvointia ja turvallisuutta sekä lisätä yksilön ja yhteisön osaamista ja taitotietoa toimia oikein erilaisissa turvallisuustilanteissa. Tätä tehtäväkokonaisuutta tulee tarkastella sekä tavoitteiden, tavoitteita tukevien rakenteiden sekä tavoitteissa onnistumista tukevan ammatillisen vuorovaikutuksen näkökulmista. Tavoitteiden asettamiseen vaikuttavat mm. osaamisen edistämisen tarpeet, käytössä olevat resurssit tai turvallisuusviestintään liittyvät kehittämiskohteet. Rakenteiden muodostamiseen voivat vaikuttaa mm. yksilön tai yhteisön muutoskyvykkyyden tilanne, prosessin aikataulu tai verkostorakenne. Ammatillista vuorovaikutusta voivat tukea työyhteisöjen yhteisöllisyys, yhteisön tai yksilöiden innovatiivisuuden laatu. Turvallisuusjohtaja kykenee eri sisältöalueita tarkastellessaan laajentamaan ajattelunsa sisältöä hyödyntämällä eri näkökulmia. Virtanen ja Stenvall (2011) ovat jakaneet johtamisen sisältöalueet seuraavasti:

- strateginen johtaminen
- resurssien johtaminen
- prosessien johtaminen
- laadun johtaminen
- osaamisen johtaminen
- työyhteisöjen johtaminen
- innovatiivisuuden johtaminen
- verkostojen johtaminen
- muutoksen johtaminen
- viestinnän johtaminen
- suorituksen johtaminen

Turvallisuusjohtamisen kokonaisvaltainen ajattelu muodostuu johtamisjärjestelmän osatekijöistä (johtamisen sisältöalueet), joiden johtaminen edellyttää omia osaamisvaatimuksiaan. Esimerkiksi osaamisen johtaminen asettaa vaatimuksia sille, mikä on oma käsitteellinen ajattelukyky osaamisen johtamisesta: olemmeko tietoisia siitä, miten ihmiset oppivat, minkälaisia oppimisen esteitä opettajayhteisöissä ilmenee, mitkä ovat vuorovaikutustaitomme johtaa osaamista jne.

Johtamisen sisältöalueet Virtanen ja Stenvall (2011, 241) jakavat lisäksi seuraavan hierarkkisen jaottelun mukaisesti:

- Tulevaisuuteen suuntautuva ja valintojen tekemiseen perustuva johtaminen (strateginen ja resurssien johtaminen)
- Organisaatiokulttuurin johtaminen (työyhteisöjen, viestinnän ja suorituksen johtaminen)
- Organisaatiota uudistava johtaminen (osaamisen, muutoksen ja innovatiivisuuden johtaminen)
- Toimintajärjestelmien ja rakenteiden johtaminen (prosessien, verkostojen ja laadun johtaminen)

Hierarkkinen jaottelu kytkee yksittäiset johtamisen sisältöalueet toisiinsa ja auttaa havainnollistamaan johtamistyön kokonaisuutta julkishallinnon organisaatiossa (Virtanen ja Stenvall 2011, 240). Turvallisuusjohtamisen sisällöt ja johtamisen pedagogiikka asettavat erityisiä osaamisvaatimuksia johtajalle edellä mainittujen, ”moniottelijan ammattitaitoa” edellyttävien osaamisvaatimusten lisäksi. Mitä näkökulmia meidän tulisi sitten ottaa edistääksemme oppilaitosturvallisuutta?

Alava, Halttunen ja Risku (2012) ovat tarkastelleet muuttuvaa oppilaitosjohtamista uuden pedagogisen johtamisen näkökulmasta. He ovat tarkastelleet väitöstutkimuksia, joissa käsitellään pedagogista johtamista. Tulosten perusteella tekijät päätyvät lopputulokseen, jonka mukaan yhdessäkin väitöstutkimuksessa pedagogista johtamista ei ole kytetty kokonaisvaltaisesti oppilaitosjohtamiseen. Nykyaikainen johtamistehtävä, on se sitten koulun rehtorin, opetuspäällikön tai sivistysjohtajan, edellyttää yhteistyökykyisen moniosaajan taitoja. Alava, Halttunen ja Risku (2012, 32) näkevät, että nykypäivänä jokaisen organisaation johtajan tehtävänä on olla organisaationsa pedagoginen johtaja, jonka vastuuna on

- organisaation osaamisen kehittäminen ja johtaminen,
- henkilökunnan ammatillinen kehittyminen,
- jaetun johtajuuden hyödyntäminen,
- uutta luovan oppimiskulttuurin kehittäminen ja
- verkostoissa tapahtuvan oppimisen johtaminen.

Miten tämän tulisi näkyä perusopetuksen turvallisuusjohtamisessa? Turvallisuusjohtaminen, kuten uusi laaja pedagoginen johtajuuskin näyttää muodostuvan vuorovaikutus- ja kehittämisprosessien verkostoista, jolla esimies pyrkii vaikuttamaan henkilökunnan asenteisiin, käyttäytymiseen ja toimintaan sekä kehittämään niitä.

Oppivan yhteisön turvallisuuskulttuurin rakentumista tukeva vuorovaikutus

Keskeisenä tavoitteena julkisen organisaation turvallisuusjohtamisessa tulee olla asenneilmapiirin tukeminen turvallisuuden jatkuvan kehittämisen puolesta. Kehittyminen edellyttää muutoshalukkuutta ja -kyvykkyyttä. Muutos edellyttää tietoisia ja suunnitelmallisia johtamistekoja. Nyky-yhteiskuntaamme kuvastaa yhä useammat muutostarpeet sekä muutossykylien nopeutuminen. Koulurakennusten sisäilmaongelmat, oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukanaan tuomat ohjelmisto- ja tietoturvallisuuden tarpeet tai valtiotason säästötärpeet ryhmäkokojen pienentämisen hankerahoituksessa voivat saada kuntatasolla aikaan haastavia turvallisuustarpeita ja -vaatimuksia. Muutosten luonteen mukaisesti voidaan jopa ajatella, että nykyaikana johtajan keskeinen tehtävä ei ole vain muutoksen johtaminen, vaan ihmisten johtaminen muutoksessa, kuten Jyväskylän yliopiston, koulutusjohtamisen instituutin emeritusprofessori Jukka Alava on osuvasti todennut.

Kyse on sekä yksilön että yhteisön oppimistarpeesta. Keskeistä on tiedostaa jokaisen yksilön ja yhteisön vastuu toimia ammatillisessa vuorovaikutuksessa tavoitteiden saavuttamiseksi. Virtanen ja Stenvall (2014, 26) korostavat toimintakulttuurin merkitystä, eli niitä todellisia tapoja, tottumuksia ja vuorovaikutussuhteita, joita organisaatiossa toimivilla ihmisillä on. Väitän, että vain aito toimintakulttuurin muutos on muutosta. Paperilla olevat suunnitelmat ilman osaamista ja toimintaa eivät riitä. Tarvitsemme yhteisöllisyyttä ja luottamusta sekä toisiamme, yhteisöämme, sen johtajaa että johtamista kohtaan. Tarvitsemme yhdessä tekemistä, tarvitsemme yksin ja yhdessä ajattelua, jotta käytössämme olisi mahdollisimman yhtenäiset käsitteet.

Koska toimimme opetus- ja kasvatusalalla, on toimintamme keskiössä ihminen. Kyse on ihmisten johtamisesta. Perttula ja Syväjärvi (2012, 9) määrittävät johtamisen psykologian ytimeen ihmiset, työyhteisöt ja johtamisen. Oleellisia ovat näiden kolmen ulottuvuuden väliset suhteet myös julkisen organisaation arkityössä. Tarkastelunsa Perttula ja Syväjärvi jakavat ihmisten ja työyhteisöjen inhimilliseen todellisuuteen, jota itse kuvaan tarkastelussani termillä 'systeeminen

kokonaisuus'. Toisena ulottuvuutena he tarkastelevat ihmisten johtamista. Mitä edellytyksiä johtamiselle asettaa vaatimus, että yhteisömmme ihmiset kokevat käsiteltävänä olevat asiat sekä kykenevät toimimaan yhdessä muiden ihmisten kanssa turvallisuutta edistävällä tavalla? Perttula ja Syväjärvi (2012, 10) nostavat esille tärkeän näkökulman: "Johtaminen on vuorovaikutustyötä, joka huomioi ihmiset asioiden hoitajina ja tekijöinä. Tällainen johtajuus on kiinnostunut kohtaamaan ihmiset työelämässä ja välittämään heistä. Ihmisiä pidetään merkityksellisinä toimijoina työyhteisöissä ja organisaatiossa. Perusopetuksen tulosalueen johtamisen näkökulmasta korostaisin lisäksi myös poliittisten päätöksentekijöiden, oppilaiden, turvallisuuden eri sidosryhmien ja huoltajien kanssa toteutettavaa vuorovaikutustyötä."

Oppilaiden, henkilöstön, huoltajien ja yhteiskunnan eri hyvinvoinnin tilat ja turvallisuustilanteet vaikuttavat toimintatarpeeseemme, jotta pystymme ohjaamaan toimintaamme kohti hyvinvoinnin ja turvallisuuden tavoitetta. Mutta miten voisimme reagoida tavalla, jota pidetään oikeana ja, joka tukisi sekä yksilön että yhteisön hyvinvointia ja turvallisuutta?

Olemme tarkastelleet johtamista, johtamisen sisältöalueita sekä niiden hierarkkista suhdetta toisiinsa, turvallisuusjohtamisen tavoitteiden asettamista jne. Seuraavaksi tavoitteena on muodostaa kuvaa rakenteista, jotka tukevat turvallisuusjohtamiselle asetettujen tavoitteiden saavuttamista.

Tavoitteiden toteutumista tukevat rakenteet

Turvallisuusjohtamiselle asetettujen tavoitteiden toteutumiseen ovat vaikuttamassa rakenteita, jotka on johdettu joko oman kehittämistyön kautta tai muista velvoitteista, joita julkiselle organisaatioille asetetaan. Turvallisuusjohtamiselle keskeisiä rakenteita ovat mm. valmistelu- ja päätöksenteon rakenteet, sidosryhmäyhteistyön muodot, työn- ja vallanjaon rakenteet, turvallisuussuunnitelmien rakenteet tai tiedonkulkuun liittyvät rakenteet.

Turvallisuusjohtamisessa keskeisenä ovat ne oppilaitos-turvallisuuteen liittyvät sisällöt ja muodot, jotka ohjaavat toimintaamme lakien ja asetusten että toiminnallisten vaatimusten ja tavoitteiden toteuttamista. Mitä turvallisuuden eri muotoja ja sisältöjä olisi tarkoituksenmukaista tarkastella? Seuraavan jaottelun pohjana toimii Laurea-ammattikorkeakoulun vuosina 2014-2015 toteuttaman koulutuskokonaisuuden (Arjen ennakkoiva turvallisuusjohtaminen koulutusorganisaatioille) sisältöjaottelu. Jaottelu erottaa seuraavia turvallisuusjohtamisen osakokonaisuuksia:

Koulutusorganisaation

- riskienhallinta
- laatu- ja johtamisjärjestelmät
- turvallisuuden johtaminen
- fyysinen turvallisuus
- turvallisuuslainsäädäntö
- turvallisuuskoulutus
- turvallisuuskoulutus- ja viestintä
- turvallisuustyön tulokset
- turvallisuuden kehittäminen

Olen muokannut ja liittänyt edellä mainitun jaottelun osaksi ihmisten muodostamaa systeemiä kokonaisuutena, jossa johtajan johtamisotteessa korostuvat tavoitteen, rakenteiden ja vuorovaikutuksen merkitykset ja, joiden sisältöjä olemme aiemmin tarkastelleet (kuvio 1). Tavoitteena on muodostaa toimintamalli ohjaamaan ja tukemaan opetusalan turvallisuusjohtamista.

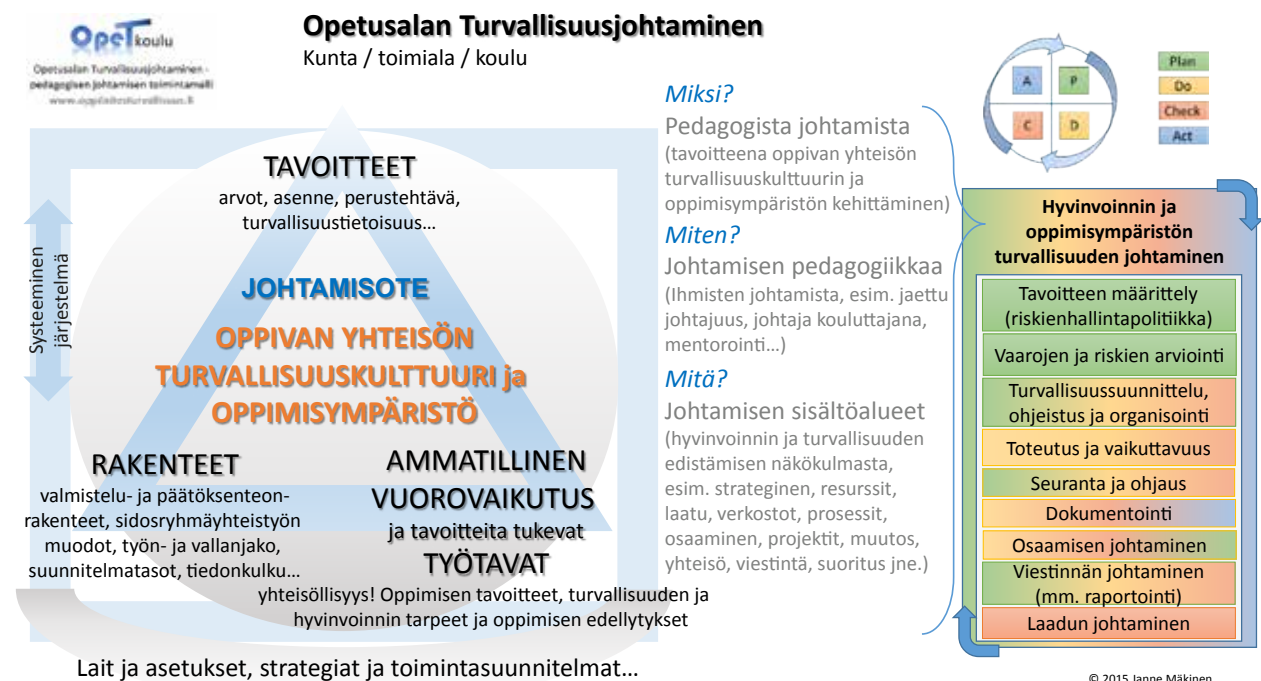
Pohjana toiminnanohjauksessa toimii lainsäädäntö sekä toimintaa ohjaavat muut suunnitelmat, asiakirjat ja toimintasäännöt. Keskeisessä roolissa ovat ne tavoitteet, jotka turvallisuusjohtamiselle asetamme. Tavoitteiden asettamiseen vaikuttavat organisaatiomme arvot ja asenteet, perustehtävä ja tietoisuutemme turvallisuuden ja johtamisen eri sisällöistä. Meidän tulee luoda rakenteet asetettujen tavoitteiden toteutumista tukeviksi. Keskiöön nousevat lisäksi vuorovaikutuksen tavat sekä suurelta osin valittavien työtapojen merkitys. Opetusneuvos Irmeli Halinen on ansiokkaasti korostanut perusopetuksen opetussuunnitelmauudistusta 2016

ohjatessaan tekemisen merkitystä ja sen vaikutusta myös sisällön muodostumiseen. Hänen mukaansa tekemisen tavat vaikuttavat siihen, minkälaista sisältöä tuotamme. Näen, että johtamisen näkökulmasta kyse on tällöin johtamisen pedagogiikasta, eli niistä tekemisen tavoista, joita johtaja johtamisessaan toteuttaa.

Tavoitteenamme on oppivan yhteisön turvallisuuskulttuurin ja oppimisympäristön kehittäminen. Se, millä johtamisotteella johtaja tuon tavoitteen saavuttamista ohjaa, on keskeinen merkitys. Johtajan oma rooli, asenne, turvallisuustietoisuus ja osaaminen näkyvät hänen toiminnassaan – halusi hän sitä tai ei. Julkisen organisaation turvallisuusjohtaminen asettaa vaatimuksia ja oikea-aikaisuutta myös johtamisen sisältöalueiden näkökulmasta. Kunnassa talousarvion valmistelu etenee omalla aikataulullaan. Turvallisuuden strategiset tavoitteet tulee olla määräaikaan mennessä määriteltyinä monialaisena yhteistyönä ja eri toimijoita osallistaen. Monet projektit ja prosessit tulee aikatauluttaa talousarvion valmistelun sykliin. Tämä edellyttää monialaista osaamista ja aikataulujen yhteensovittamista.

Hyvinvoinnin ja turvallisuuden johtaminen jaetaan kuviossa yksi (1) yhdeksään (9) osa-alueeseen, jotka on jaettu turvallisuussuunnittelussa valittavien sisältöjen mukaisesti:

- tavoitteen määrittely (riskienhallintapolitiikka)
- vaarojen ja riskien arviointi (työsuojelliset ja oppilaitosten toiminnalliset riskit)

Kuvio 1: Opetusalan turvallisuusjohtaminen – pedagogisen johtamisen toimintamalli

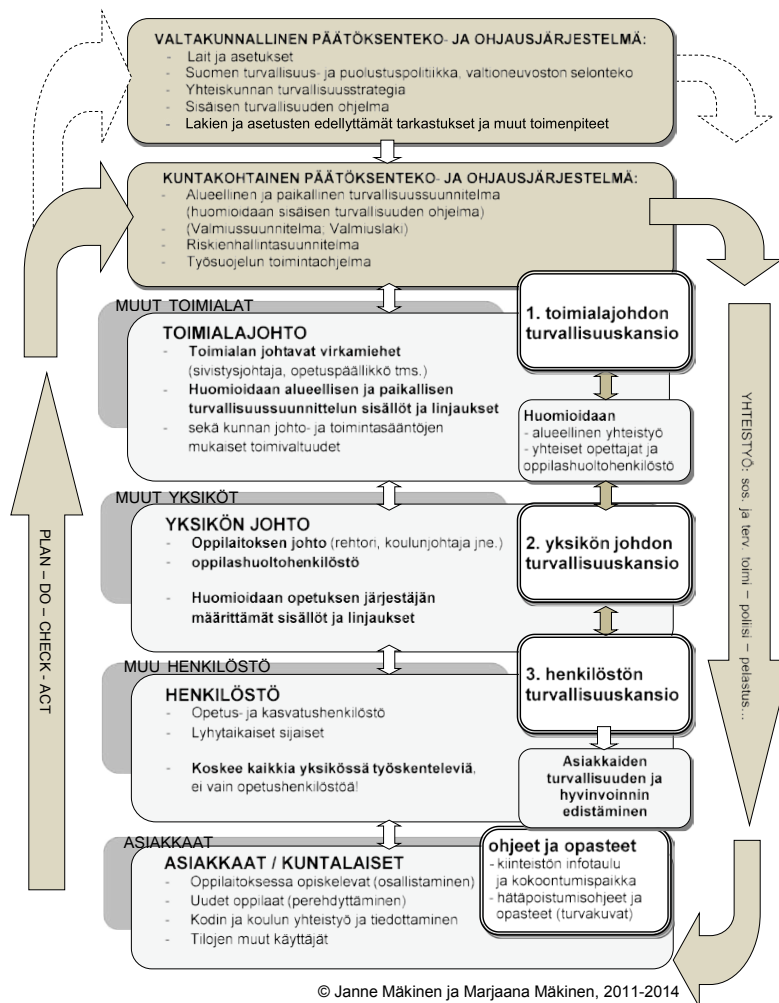
- turvallisuussuunnittelu, ohjeistus ja organisointi (mm. suunnitelmarakenne, turvallisuusorganisaation määrittely jne.)
- toteutus ja vaikuttavuus
- seuranta ja ohjeistus
- dokumentointi (ja mm. raportointi johdolle)
- osaamisen johtaminen (koulutuskalenteri, harjoittelu...)
- viestinnän johtaminen
- laadun johtaminen (turvallisuuden laadun arviointimalli)

Tavoitteena on jatkuvan kehittymisen tavoite, jota prosessia ohjaa suunnittelun (plan), toteuttamisen (do), arvioinnin (check) ja toiminnan uudelleenorganisointi arvioinnin perusteella (act), eli ns. PDCA-kehityssykli. Turvallisuussuunnitelman rakennetta suunniteltaessa tulee huomioida sen mahdollisuus toimia eri toimijatasojen toimintaa ohjaavana ohjausjärjestelmänä.

Rakenteen näkökulmasta turvallisuussuunnitelmat on siten jaettu kolmelle eri suunnitelmatasolle (kuvio 2):

- toimialajohdon turvallisuuskansio
- yksikön johdon turvallisuuskansio (rehtorin kansio)
- henkilöstön turvallisuuskansio (opettajien kansio)

Tavoitteena suunnitelmarakenteella on ohjata toimijoita muodostamaan suunnitelmatasonsa mukaiset sisällöt omien tehtäväkuviensa mukaisiksi. Toimialajohdon tulee toteuttaa riskien arviointia sekä niistä syntyneistä toimenpidetarpeista huomioiden koko perusopetus ja turvallisuuden sidosryhmät. Koulukohtaiset tapahtumat voivat eskaloitua koko kuntaa koskeviksi tapahtumiksi, joihin toimialajohdon tulee varautua ennakolta. Toimialajohdon tulee määrittellä turvallisuuden tavoitteet sekä mm. turvallisuuden organisaatorakenne perusopetuksessa. Rehtorin tehtävänä on tarkastella oman koulunsa ja alueen näkökulmaa. Suunnitelman mukaiset sisällöt rakennetaan nämä näkökohdat huomioiden. Henkilöstön turvallisuuskansio

Kuvio 2: Julkisen sektorin turvallisuussuunnittelumalli, esimerkkinä koulut ja oppilaitokset

sisältää koulukohtaista ohjeistusta, jota toimintaa tukee koulukohtainen turvallisuusorganisaatio.

Koskenranta, Paasonen ja Ranta (2012, 24-25) kiteyttävät organisaation ja turvallisuusjohdon tehtäväkuva ja vastuuta organisaation jatkuvuuden hallinnan näkökulmasta seuraavasti: ”Organisaation on luotava ja sitten toteutettava, käytettävä, valvottava, katselmoitava, ylläpidettävä ja jatkuvasti kehitettävä hallintajärjestelmää, jotta organisaatio voi suojautua, varautua ennalta ja toimia häiriöiden aikana sekä toipua normaalille palvelutasolle niiden jälkeen. Johdon on osoitettava sitoutumisensa liiketoiminnan tavoitteista lähtevään jatkuvuuden hallintajärjestelmän kehittämiseen. Vastuut ja valtuudet on viestitettävä selkeästi

koko organisaatiossa. Johdon on katselmoitava hallintajärjestelmä varmistaakseen sen soveltuvuus, asianmukaisuus ja vaikuttavuus. Katselmuksessa arvioidaan hallintajärjestelmän kehittämistarpeet ja näin toteutetaan jatkuvaa parantamista.”

Arjen turvallisuusjohtaminen perusopetuksessa, julkisorganisaatiossa tai yksityisellä sektorilla on moniottelijan ammattitaitoa vaativa tehtävä. Se on ihmisten johtamisen tehtävä, jossa onnistuminen vaatii meiltä kaikilta vahvaa positiivisen turvallisuuskulttuurin rakentamisen tahtoa, taitoa ja turvallisuustietoisuuden vahvistamista. Hyvinvoiva ja turvallinen koulu on yhteinen tehtävämme.

Lähteet

Alava, J., Halttunen, L. & Risku, M. 2012. Muuttuva oppilaitosjohtaminen. Opetushallituksen muistio 2012:3.

Koskenranta, H., Paasonen, J. ja Ranta, T. 2012. Kansainvälinen selvitys korkeakoulujen turvallisuusjohtamisesta. Laurea – Ammattikorkeakoulu. Laurea Leppävaara.

Opetushallitus. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Määräykset ja ohjeet 2014:96.

Perttula, J. ja Syväjärvi, A. 2012. Johtamisen psykologia – Ihmisten johtaminen muuttuvassa työelämässä. Juva: PS-kustannus.

Virtanen, P. ja Stenvall, J. 2011. Julkinen johtaminen. Tallinna: Tietosanoma.

Virtanen, P. ja Stenvall, J. 2014. Älykäs julkinen organisaatio. Helsinki: Tietosanoma.

II

TURVALLISUUTTA KOSKEVA LAINSÄÄDÄNTÖ

Oppilaitoksen tehtävänä on tunnistaa omaan koulutusalaansa sekä oppilas- tai opiskelijaryhmäänsä koskeva lainsäädäntö. Turvallisuuteen liittyvät vaatimukset jalkautetaan perehdytyksen, koulutuksen, dokumentaation ja viestinnän keinoin oppilaitoksen arjen toimintaan.

Soili Martikainen

LAINSÄÄDÄNTÖ OPPILAITOKSEN TURVALLISUUDEN EDISTÄJÄNÄ

Oppilaitoksen turvallisuutta käsittelevän lainsäädännön tunnistaminen ja seuraaminen ovat tärkeitä tehtäviä, joissa kunnan sivistystoimen apu on korvaamaton. Lainsäädännön asettamat vaatimukset siirretään turvallisuusjohtamisen keinoin oppilaitoksen arjen toimintaan. Myös turvallisuuden sidosryhmiä voi olla tarpeen ohjeistaa ja perehdyttää oppilaitoksen turvallisuutta ylläpitäviin käytäntöihin.

Turvallisuuden merkitys tulee vahvasti esiin Suomen perustuslaissa (731/1999), jonka mukaan jokaisella on oikeus koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Myös perusopetuslaki (628/1998), lukiolaki (629/1998) ja laki ammatillisesta peruskoulutuksesta (630/1998) korostavat turvallisuuden merkitystä määräten, että oppilaalla ja opiskelijalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Lainsäädäntö on eräs oleellisista keinoista julkisten palvelujen kehittämiseksi. Se myös kannustaa kuntia ja muita koulutuksen järjestäjiä aktiivisesti arvioimaan ja kehittämään toimintaansa. (Lahtinen ym. 2004,13.)

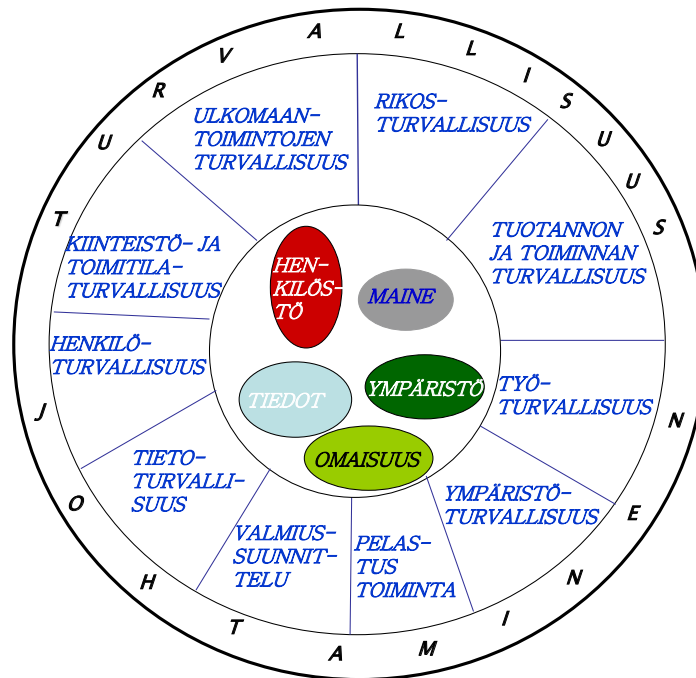
Kunnan sivistystoimi keskeinen toimija turvallisuuslainsäädännön tunnistamisessa, seurannassa ja tiedottamisessa

Oppilaitosten turvallisuustyötä ohjataan lukuisien lakien ja asetusten avulla. Haasteena on tarkastella nykyistä lainsäädäntöä laajan turvallisuuskäsityksen näkökulmasta sekä lisäksi tunnistaa uudet, tulevat vaatimukset. Kunnan sivistystoimen rooli on tärkeä turvallisuutta koskevan lainsäädännön tunnistamisessa ja sen kehityksen seurannassa. Sivistystoimen kannattaa pitää oppilaitokset tietoisina sekä voimassa olevien että tulevien lakien ja asetusten keskeisistä sisällöistä. Lainsäädännön seurantaan tulee nimetä vastuuhenkilö(t).

Turvallisuuslainsäädännön noudattamista tukevia oppaita ja ohjeita kannattaa myös hyödyntää. Niitä julkaisevat muun muassa valvovat viranomaiset, ministeriöt ja vakuutusyhtiöt. Esimerkiksi Tukesin julkaisema opas Pienyritysten kemikaali- ja turvallisuusriskien hallinta (2014) soveltuu hyvin oppilaitosten käyttöön. Tutustua kannattaa myös oman vakuutusyhtiön laatimiin vakuutus- ja suojeluohjeisiin, joista esimerkkinä mainittakoon suojeluohje Tulityöt (2014). Ministeriöiden ohjeet, kuten Valtiovarainministeriön tietoturvallisuutta käsittelevät Vahti-ohjeet, soveltuvat myös oppilaitosten käyttöön. Oppilaitoksen tehtäväksi jää vaatimusten siirtäminen omiin ohjeisiin, niiden pitäminen ajan tasalla ja henkilöstön saatavilla. Lisäksi oppilaitoksen tulee viestinnän, perehdytyksen ja koulutuksen avulla varmistaa, että vaatimuksia ja ohjeita noudatetaan.

Rehtorilla vastuu oppilaitoksen turvallisuuden johtamisesta

Rehtori vastaa oppilaitoksen käytännön hallinnollisesta ja pedagogisesta toiminnasta (Perusopetuslaki 628/1998; Laki ammatillisesta koulutuksesta 630/1998). Hallinnollisiin velvoitteisiin kuuluu myös oppilaitoksen turvallisuusjohtaminen.

Kuvio 1. Turvallisuusjohtamisen ympyrä (Elinkeinoelämän keskusliitto 2010)

Oppilaitoksen turvallisuustyö pohjautuu vaarojen tunnistamiseen ja riskien arviointiin. Rehtori voi delegoida turvallisuuteen liittyviä tehtäviä esimerkiksi oppilaitoksen turvatiimille. Turvallisuusjohtamisen kokonaisvastuu säilyy kuitenkin hänellä. Riskienarvioinnin, turvallisuusohjeiden laatimisen, kouluttamisen ja perehdyttämisen lisäksi tarvitaan säännöllistä turvallisuuden valvontaa, turvallisuustoiminnan toimivuuden mittaamista sekä turvallisuustoiminnan vaikuttavuuden arviointia.

Elinkeinoelämän keskusliiton (2010) turvallisuusjohtamisen ympyrä kuvaa organisaation toiminnan eri osa-alueet, joita on johdettava turvallisuuden osalta (kuvio 1).

Turvallisuuden osa-alueita on kymmenen ja ne menevät osittain päällekkäin. Ympyrän sisällä ovat turvallisuusjohtamisella suojattavat kohteet, joita voivat olla esimerkiksi henkilöstö ja oppilaat, tiedot, maine, ympäristö ja omaisuus. Suojattavia kohteita voi olla myös tätä enemmän.

Turvallisuusjohtamisen eri osa-alueiden lainsäädäntöä

Koulutusorganisaatioita koskee lukuisa määrä lakeja ja asetuksia, joissa käsitellään turvallisuutta laajalla turvallisuuskäsityksellä tarkasteltuna. Esimerkkejä oppilaitoksia, työntekijöitä, oppilaita ja opiskelijoita koskevasta lainsäädännöstä on esitetty taulukossa 1. Esimerkkinä mainitut

lait ja asetukset on ryhmitelty turvallisuusjohtamisen eri osa-alueiden perusteella.

Oppilaitokset, oppilaat ja opiskelijat ovat erilaisia ja siksi taulukko on vain esimerkinomainen. Muun muassa ammat- tioppilaitoksissa on eri alojen opetusta, jolloin lainsäädäntö vaihtelee olennaisesti. Kaikkia oppilaitoksia koskevaa kattavaa turvallisuuslainsäädännön luetteloa on haasteellista tehdä. Siksi on tärkeää, että jokainen oppilaitos selvittää juuri omaa koulutusalaansa sekä oppilas- tai opiskelijaryhmiään koskevan lainsäädännön.

Lait ja sopimukset työntekijöiden nähtäville

Työpaikalla on pidettävä työntekijöiden nähtävinä työturvallisuuslaki (738/2002) ja sen nojalla annetut työpaikkaa koskevat säännökset. Lainsäädännön voi laittaa nähtäväksi esimerkiksi intranetiin tai ilmoitustaululle. Henkilöstöä on kuitenkin myös perehdytettävä asiaan.

Yhteenveto

Lainsäädännön vaatimukset antavat puitteet oppilaitoksen turvallisuuden johtamiselle, josta rehtori vastaa oppilaitoksessa. Elinkeinoelämän keskusliiton turvallisuusjohtamisen ympyrä auttaa tunnistamaan turvallisuuden osa-alueet sekä asiat, joita organisaatio suojaa turvallisuusjohtamisen avulla. On tärkeää, että jokainen oppilaitos selvittää juuri omaa koulutusalaansa sekä oppilas- tai opiskelijaryhmiään koskevan lainsäädännön.

Taulukko 1. Turvallisuusjohtamisen osa-alueet ja esimerkkejä osa-alueisiin liittyvästä lainsäädännöstä.

Työturvallisuus:

- Ammattitautilaki (1343/1988)
- Asetus haitallisiksi tunnetuista pitoisuuksista (268/2014)
- Asetus kemiallisista tekijöistä työssä (715/2001)
- Asetus käsin tehtävistä nostoista ja siirroista työssä (1409/1993)
- Asetus näyttöpäätetyöstä (1405/1993)
- Asetus työntekijöiden suojelemisesta melusta aiheutuvilta vaaroilta (85/2006)
- Asetus työntekijöiden suojelemisesta tärinästä aiheutuvilta vaaroilta (48/2005)
- Kansanterveyslaki (66/1972)
- Laki työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta (44/2006)
- Mielenterveyslaki (1116/1990)
- Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)
- Tapaturmavakuutuslaki (608/1948)
- Terveystieteidenhuoltolaki (1326/2010)
- Työaikalaki (605/1996)
- Työterveyshuoltolaki (1383/2001)
- Työturvallisuuslaki (738/2002)
- Työsopimuslaki (55/2001)
- Valtioneuvoston asetus räjähdyskelpoisten ilmaseosten työntekijöille aiheuttaman vaaran torjunnasta (576/2003)
- Vuosilomalaki (162/2005)

Ympäristöturvallisuus:

- Jätelaki (646/2011)
- Ympäristönsuojelulaki (527/2014)

Pelastustoiminta:

- Pelastuslaki (379/2011)
- Valtioneuvoston asetus pelastustoimesta (407/2011)

Valmiussuunnittelu:

- Pelastuslaki (379/2011)

Tietoturvallisuus:

- Laki yksityisyyden suojasta työelämässä (759/2004)
- Tietoyhteiskuntakaari (917/2014)

Henkilöturvallisuus:

- Henkilötietolaki (523/1999)
- Huumausainelaki (373/2008)
- Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä (504/2002)
- Laki yksityisyyden suojasta työelämässä (759/2004)

Tuotannon ja toiminnan turvallisuus:

- Kuluttajaturvallisuuslaki (920/2011)
- Vahingonkorvauslaki (412/1974)

Kiinteistö- ja toimitilaturvallisuus:

- Pelastuslaki (379/2011)
- Valtioneuvoston asetus pelastustoimesta (407/2011)

Ulkomaantoimintojen turvallisuus:

- Työturvallisuuslaki (738/2002)

Rikosturvallisuus:

- Rikoslaki (39/1889)

Yleiset turvallista toimintaa käsittelevät lait:

- Arkistolaki (831/1994)
- Hallintolaki (434/2003)
- Julkisuuslaki (621/1999)
- Kuntalaki (365/1995)
- Laki ammatillisesta koulutuksesta (630/1998)
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983)
- Laki yhteistoiminnasta valtion virastoissa ja laitoksissa (1233/2013)
- Lastensuojelulaki (417/2007)
- Lukiolaki (629/1998)
- Perusopetuslaki (628/1998)
- Suomen perustuslaki (731/1999)
- Tekijänoikeuslaki (404/1961)
- Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014)

Lähteet

Lahtinen, M., Lankinen, T., Penttilä, A. & Sulonen, A. 2004. Koulutuksen lainsäädäntö käytännössä. 3. Uudistettu painos. Helsinki: Tietosanoma.

Pienyritysten kemikaali- ja turvallisuusriskien hallinta. 2014. Tukes. Viitattu 8.9.2015. http://www.tukes.fi/Tiedostot/kemikaalit_kaasu/Pikkuriskiopus_2014.pdf

Tulityöt. Suojeluohje S621. 2004. Pohjola ja A-vakuutus. Viitattu 8.9.2015. <https://www.pohjola.fi/los0/1291731.pdf>

Turvallisuusjohtamisen ympyrä. 2010. Elinkeinoelämän keskusliitto. Viitattu 9.9.2015. <http://ek.fi/mita-teemme/tyoelama/yritysturvallisuus/>

Vahti-ohjeet. 2014. Valtiovarainministeriö. Viitattu 9.9.2015. <https://www.vahtiohje.fi/web/guest/home>

Lait ja asetukset

Ammattitaitulaki (1343/1988). Viitattu 9.9.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1988/19881343>

Arkistolaki (831/1994). Viitattu 8.9.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940831>

Asetus haitallisiksi tunnetuista pitoisuuksista (268/2014). Viitattu 9.9.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/smur/2014/20140268>

Asetus kemiallisista tekijöistä työssä (715/2001). Viitattu 9.9.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/smur/2001/20010715>

Asetus käsin tehtävistä nostoista ja siirroista työssä (1409/1993). Viitattu 9.9.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/smur/1993/19931409>

Asetus näyttöpäätetyöstä (1405/1993). Viitattu 9.9.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1993/19931405>

Asetus työntekijöiden suojelemisesta melusta aiheutuvilta vaaroilta (85/2006). Viitattu 9.9.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060085>

Asetus työntekijöiden suojelemisesta tärinästä aiheutuvilta vaaroilta (48/2005). Viitattu 9.9.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/smur/2005/20050048>

Hallintolaki (434/2003). Viitattu 8.9.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030434>

Henkilötietolaki (523/1999). Viitattu 8.9.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990523>

Huumausainelaki (373/2008). Viitattu 9.9.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2008/20080373>

Julkisuuslaki (621/1999). Viitattu 7.9.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990621>

Jätelaki (646/2011). Viitattu 9.9.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/smur/2011/20110646>

Kansanterveyslaki (66/1972). Viitattu 9.9.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1972/19720066>

Kuluttajaturvallisuuslaki (920/2011). Viitattu 9.9.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110920>

Kuntalaki (365/1995). Viitattu 8.9.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1995/19950365>

Laki ammatillisesta koulutuksesta (630/1998). Viitattu 8.9.2015. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980630>

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983). Viitattu 9.9.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361#L1P3>

Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä (504/2002). Viitattu 8.9.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020504>

Laki työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta (44/2006). Viitattu 9.9.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060044>

Laki yhteistoiminnasta valtion virastoissa ja laitoksissa (1233/2013). Viitattu 8.9.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131233>

Laki yksityisyyden suojasta työelämässä (759/2004). Viitattu 8.9.2015. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040759>

Lastensuojelulaki (417/2007). Viitattu 9.9.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Lukiolaki (629/1998). Viitattu 8.9.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980629>

Mielenterveyslaki (1116/1990). Viitattu 9.9.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1990/19901116>

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013). Viitattu 9.9.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2013/20131287>

Pelastuslaki (379/2011). Viitattu 8.9.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110379>

Perusopetuslaki (628/1998). Viitattu 8.9.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>

Päihdehuoltolaki (41/1986). Viitattu 9.9.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860041>

Rikoslaki 39/1889. Viitattu 8.9.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>

Suomen perustuslaki (731/1999). Viitattu 8.9.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

Sähköturvallisuuslaki (410/1996). Viitattu 10.9.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19960410>

Tapaturmavakuutuslaki (608/1948). Viitattu 9.9.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1948/19480608>

Tekijänoikeuslaki (404/1961). Viitattu 8.9.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1961/19610404>

Terveystuololaki (1326/2010). Viitattu 9.9.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326>

Tietoyhteiskuntakaari (917/2014). Viitattu 8.9.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20140917>

Työaikalaki (605/1996). Viitattu 7.9.2015. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19960605>

Työsopimuslaki (55/2001). Viitattu 7.9.2015. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010055>

Työterveyshuoltolaki (1383/2001). Viitattu 9.9.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20011383>

Työturvallisuuslaki (738/2002). Viitattu 8.9.2015. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020738>

Vahingonkorvauslaki (412/1974). Viitattu 8.9.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1974/19740412>

Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisystä suun terveydenhuollosta (338/2011). Viitattu 9.9.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110338>

Valtioneuvoston asetus pelastustoimesta (407/2011). Viitattu 8.9.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110407>

Valtioneuvoston asetus räjähdyskelpoisten ilmaseosten työntekijöille aiheuttaman vaaran torjunnasta (576/2003). Viitattu 9.9.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/smur/2003/20030576>

Vuosilomalaki (162/2005). Viitattu 7.9.2015. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2005/20050162>

Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014). Viitattu 7.9.2015. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>

Ympäristönsuojelulaki (527/2014). Viitattu 9.9.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/smur/2014/20140527>

Sirke Caselius

PERUSKOULUN TURVALLISUUSDOKUMENTAATIO KOOTTUNA HYVINVOINTIKANSIOON

Turvallisuuskirjoituksen vaade nousee jo lainsäädännöstä. Vantaan peruskouluissa hyvinvointikansio sisältää turvallisuusasiakirjat sekä lukuisia ohjeita, jotka liittyvät oppilaiden ja henkilöstön hyvinvointiin.

Lainsäädäntö turvallisuuskirjoituksen kivijalkana

Turvallisuuskirjoitintamme lähtee kouluja koskevasta lainsäädännöstä. Esimerkiksi työturvallisuuslaki (738/2002), joka sanoo työnantajan, koulussa rehtorin, olevan velvollinen tarpeellisilla toimenpiteillä huolehtimaan työntekijöiden turvallisuudesta ja hänen on tehtävä työolosuhteita ja turvallisuutta parantavaa arviointia ja toimenpiteitä. (8 § 1 mom., 8 § 3 mom., 8 § 4 mom.) Lainsäädäntö ohjaa myös hyvin kattavaa hyvinvointisuunnitelmaamme. Turvallisuuskirjoituksen ylläpitämisen vastuu on rehtorilla, mutta meidän koulussamme, kuten monissa muissakin, vastuu on delegoitu vararehtorille.

Saamme turvallisuuskirjoitukseen ohjeistusta sivistysvirastosta, sekä myös suoraan viranomaisilta, esimerkiksi viranomaistarkastusten yhteydessä. Lainsäädäntö, joka on turvallisuuskirjoituksen takana, on tuttua vain osalle henkilöstöstä - lähinnä rehtori ja vararehtori ovat melko kattavasti perillä lainsäädännöstä, mutta mekin joudumme aika ajoin ottamaan asioista selvää.

Hyvinvointikansio kokoaa turvallisuuskirjoituksen yksiin kansiin

Hyvinvointikansiomme sisältää lähes kaikki turvallisuusasiakirjamme sekä lukuisia ohjeita, jotka liittyvät oppilaiden

ja henkilöstön hyvinvointiin; osa on luonteeltaan pedagogisia. Kaikki asiakirjan osat palvelevat henkistä tai fyysistä turvallisuutta ainakin välillisesti.

Sivistysvirasto on luonut kansion pohjan, jota täydennetään koulukohtaisilla tiedoilla. Kansion pohja perustuu lainsäädäntöön ja myös esimerkiksi vakuutusyhtiöiden ja Opetushallituksen ohjeisiin. Koulumme hyvinvointikansiossa on lisäksi palo- ja pelastusviranomaisten ohjeita liitteenä. Hyvinvointikansiomme täydentyy ajan mittaan ja sivistystoimen turvallisuusvastaava päivittää kansiota heidän osaltaan. Olemme myös koulussa panostaneet oman koulun erityispiirteiden huomioonottamiseen. Yllättävän paljon koululle jää myös omaa vastuuta turvallisuuskirjoitusten laatimisessa ja päivittämisessä. Tämä on hyvä asia, koska koulut ovat kukin omanlaisiaan myös turvallisuusriskien osalta. Koulun omaa osiota laatiessa on syytä perehtyä ohjeistukseen ja lainsäädäntöön siten, etteivät ne ole ristiriidassa keskenään.

Hyvinvointi- ja turvallisuusohjeet on suunnattu aikuisille lukijoille. On tarkoituksenmukaista suunnata turvallisuuskirjoitusta myös oppilaille. Tällä hetkellä oppilaita on huomioitu kuvallisilla pelastautumisohjeilla, mutta myös laajemmalle lapsilähtöiselle turvallisuuskirjoitukselle on tarvetta.

Koulussa työskentelee muitakin kuin sivistystoimen työntekijöitä. Koulu on iltaisin harrastajaryhmien käytössä ja iltapäivisin koulun tiloissa toimii iltapäiväkerho. Turvallisuudokumentaation välittäminen heille on noussut esiin koulullamme. Muun muassa iltaikäyttäjien osalta avainturvallisuudessa on ollut puutteita ja lisäksi iltapäiväkerhon kanssa on ollut ongelmana yhteisten järjestyssääntöjen ja välituntiohjien puuttuminen.

Turvallisuudokumentaatiota päivitetään säännöllisesti

Koulussamme päivitetään turvallisuudokumentit vuosittain ja tarpeen mukaan tehdään välikorjauksia. Vanhentuneet dokumentin sivut poistetaan kansioista ja hävitetään silppurissa. Dokumentit vaihdetaan vuosittain uusiin ja kansion vanha sisältö hävitetään saman tien. Tärkeintä on, ettei vanhoja dokumentteja pyöri ja sekoitu uusiin. Useimmiten päivitykset eivät ole merkittäviä, mutta ohjeet saattavat esimerkiksi tarkentua. Uudisrakennuksen vuoksi pelastussuunnitelmaan tuli kuitenkin kokonaan uusi osio.

Hyvinvointikansiomme sisältää myös asiakirjoja, joita säilytetään muualla, kuten esimerkiksi oppilashuollon suunnitelmat. Hyvinvointikansioita meillä on kolmessa paikkaa: pääkoulumme opettajainhuoneessa, uudisrakennuksen opettajainhuoneessa sekä vahtimestarin työtilassa. Sieltä ne ovat kaikkien saatavilla, mutta sivulliset eivät pääse asiakirjaan käsiksi. Tilat ovat lukittu silloin, kun ne ovat tyhjillään. Turvallisuudokumentaation seuraavassa päivityksessä on huomioitu enemmän potentiaalisten ongelmien, Kunta Kymppi-tutkimuksen sekä työolojen riskiarvioinnin tuloksia.

Turvallisuudokumentaation sähköinen muoto sijaitsee Fronter-järjestelmässä opettajien huoneessa ja on siellä kaikkien nähtävillä. Vain jotkut liitteet ovat pelkästään paperiversioina, josta esimerkkinä on työolojen arviointilomake.

Lähteet

Pelastuslaki 379/2011. Viitattu 24.3.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110379>

Työturvallisuuslaki 738/2002. Viitattu 24.3.2015. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020738>

Fronterista ei poisteta vanhaa dokumentin versiota heti, sillä ne on otsikoitu vuosiluvulla ja joka vuosiluvulla on oma kansionsa. Tämä on tärkeää siksi, että voimme tarvittaessa palata johonkin muutokseen myöhemmin. Varmuuskopiot ovat turvallisuusvastaavalla muistitikulla, hallinnon tietokoneella sekä rehtorilla, joten katoamisen vaara on olematon. Sähköinen asiakirja on lukittu siten, ettei siihen voi tehdä muutoksia, joten vahingossakaan ne eivät muutu toisiksi.

Avoimuus lisää huoltajien luottamusta

Turvallisuusohjeemme ovat osittain erittäin hyviä ja niiden tulisi olla avoimesti turvallisuuden sidosryhmien saatavilla. Myös huoltajat saavat niistä tarvitsemaansa tietoa. Olemme esimerkiksi avanneet huoltajien pyynnöstä heille välitunti-ohjeitamme. Avoimuus on herättänyt luottamusta, sillä joillakin huoltajilla on ollut käsitys, ettei lapsia juurikaan valvota. Toisaalta turvallisuusohjeissamme on myös tietoja, joita ulkopuolisten ei tule tietää, kuten esimerkiksi tieto siitä, milloin murtohälyttimet ovat päällä tai kuinka uhkaavissa tilanteissa henkilökunta toimii. Kukaan ulkopuolinen ei ole toistaiseksi pyytänyt hyvinvointikansiotamme nähtäväksi. Jos niin käy, on pikaisesti kopioitava ”julkinen kansio”, jonka voi antaa luettavaksi.

Yhteenveto

Uusi tieto minulle oli, että työpaikalla on pidettävä esillä lainsäädäntöä. Kopioin siksi lait hyvinvointikansion liitteeksi ja linkkinä sähköiseen Fronter-ympäristöön. Tämä yksityiskohta oli minulle ehkä yksittäisesti merkittävin uusi tieto. Toinen korjattava asia on päättää, mitkä osiot hyvinvointikansioistamme ovat julkisesti nähtävillä ja mitkä on pidettävä salassa. Salassa pidettävien dokumenttien luettelointi ja merkitseminen on myös hoidettava tulevaisuudessa. On myös mahdollista koota erillinen kansio julkiseen käyttöön ja toinen henkilöstön käyttöön.

Mirja Blomholm

TURVALLISUUS, TASA-ARVO JA IHMISOIKEUDET PERUSOPETUKSESSA

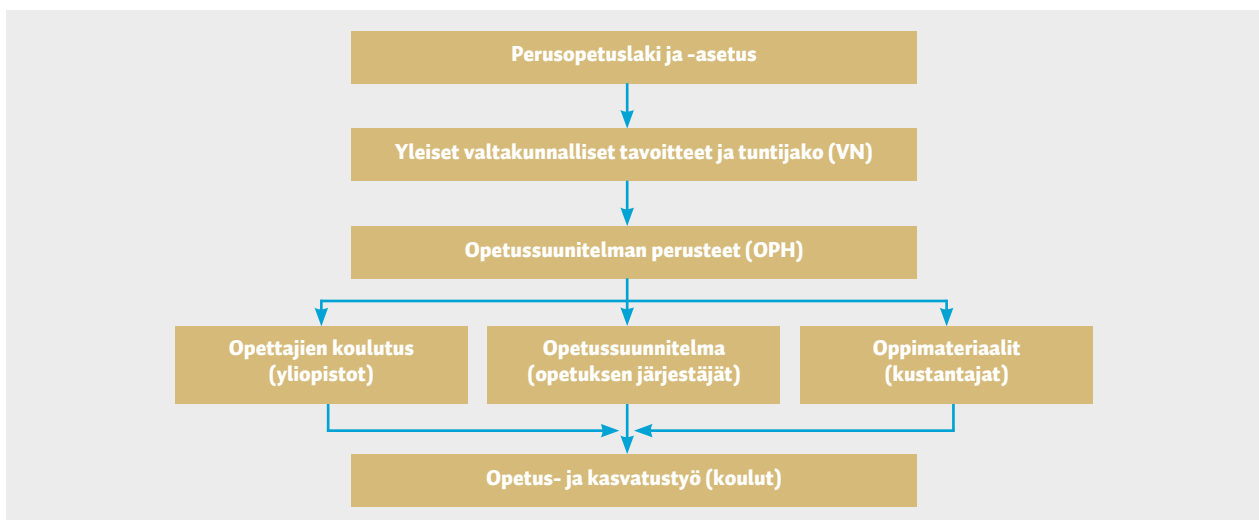
Perusopetuksen lainsäädäntö asettaa vaatimuksen turvallisesta oppimis- ja työskentely-ympäristöstä sekä oppilaille että henkilökunnalle. Lisäksi valtioneuvosto on asettanut valtakunnalliseksi tavoitteeksi fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen terveyden ja hyvinvoinnin vaalimisen. Käytännön tasolla perusopetuksen turvallisuutta edistetään ja kehitetään opetussuunnitelman ja oppilashuollon avulla. Artikkelissa tuodaan esiin perusopetusta koskevaa keskeistä lainsäädäntöä, kuten myös tasa-arvoa ja ihmisoikeuksia koskevia kansainvälisiä sopimuksia ja julistuksia.

Turvallinen oppimis- ja opetusympäristö lainsäädännön vaatimus

Perusopetuksen lainsäädännön keskeisin perusta on taata turvallisuus oppilaille ja henkilökunnalle. Lainsäädännön perusta näkyy valtakunnallisessa opetussuunnitelmassa (2014). Lisäksi valtioneuvosto on kirjannut perusopetuksen valtakunnalliseksi tavoitteeksi fyysisen, psyykkisen ja

sosiaalisen terveyden ja hyvinvoinnin vaalimisen (Sisäasianministeriön julkaisu 6/2012, 17).

Lainsäädännön ja opetussuunnitelman perusteiden pohjalta opetuksen järjestäjät laativat paikalliset kunta- ja/tai koulu-kohtaiset opetussuunnitelmat. Jokainen koulu puolestaan laatii koulukohtaisen opetussuunnitelman. Kuviossa 1 on esitetty perusopetuksen säätelyjärjestelmä.

Kuvio 1. Perusopetuksen säätelyjärjestelmä (Sisäasianministeriön julkaisu 6/2012, s.23).

Oppilashuollolla ja sen toimenpiteillä sekä kehitetään että edistetään perusopetuksen turvallisuutta. Oppilashuollolla tarkoitetaan oppilaan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa. Koulun tehtävänä on turvallisuuskasvatuksen ja -opetuksen järjestäminen (Sisäasianministeriön julkaisu 6/2012, 17).

Laaja lainsäädäntö turvallisuuden käsitteen muodostajana

Perusopetuksessa turvallisuusopetuksen käsite määritellään perusopetuksen säätelyjärjestelmässä turvallisuuteen liittyvien tavoitteiden ja keskeisten sisältöjen kautta.

Perusopetuslaissa (628/1998) säädetään perusopetuksesta ja oppivelvollisuudesta, esiopetuksesta, lisäopetuksesta, perusopetukseen valmistavasta opetuksesta sekä aamu- ja iltapäivätoiminnasta. Perusopetusasetus (852/1998) sisältää vaatimuksia muun muassa opetukseen ja työaikaan, arviointiin, oikeusturvaan ja koulutuksen järjestämiseen. Lisäksi opetuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista sekä tuntijaosta säädetään asetuksissa 422/2012 ja 378/2014.

Asetuksessa opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (986/1998) annetaan vaatimuksia muun muassa rehtorilta, opettajilta sekä aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjaajilta vaadittavasta koulutuksesta, opinnoista ja kieltaidosta perusopetuslain mukaisessa toiminnassa. Rahoitusta käsitellään laissa 1705/2009 ja asetuksessa 1766/2009, jotka säätävät muun muassa perusopetuslaissa tarkoitettua toimintaa varten myönnettävistä valtionosuuksista ja -avustuksista.

Opetuksen järjestämisessä otetaan lisäksi huomioon muun muassa turvallisuuteen ja työsuojeluun liittyvät säännökset, henkilötietojen käyttöä, julkisuutta ja yksityisyyden suojaa koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat määräykset.

Turvallisuuteen myös tasa-arvon ja ihmisoikeuksien näkökulma

Suomen perustuslain (731/1999) ja yhdenvertaisuuslain (1325/2014) mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, sukupuolisen suuntautumisen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Tasa-arvolaki velvoittaa kaikkia

oppilaitoksia huolehtimaan siitä, että ihmisillä on sukupuoleen katsomatta samat mahdollisuudet koulutukseen. Opetuksen ja opetusaineistojen tulee tukea tasa-arvolain toteutumista.

YK:n yleismaailmallinen ihmisoikeuksien julistus (1948) muodostaa historiallisen ja eettisen perustulkinnan ihmisoikeuksien merkittävydestä. Suomi on sitoutunut useisiin kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin, jotka edellyttävät jokaisen lapsen oppimisesta ja hyvinvoinnista huolehtimista. Näistä keskeisiä ovat yleissopimus lapsen oikeuksista (60/1991), Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus eli ns. TSS-sopimus (6/1976), Euroopan ihmisoikeuksien sopimus (63/1999) sekä Vammaisten oikeuksien sopimus (2012). Saamelaisten oikeuksien turvaamiseksi otetaan lisäksi huomioon YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista.

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen (60/1991) mukaan lasten kanssa ja lasten hyväksi työskenteleviä velvoittavat yleisperiaatteet, jotka ovat lapsen edun ensisijaisuus, yhdenvertaisuuden periaate, lapsen oikeus suojeluun, huolenpitoon ja kehittymiseen sekä osallisuuden periaate eli lapsen oikeus ilmaista näkemyksensä ja tulla kuulluksi. Näitä periaatteita noudatetaan myös perusopetuksessa.

Turvallisuus oppiaineissa

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa on vahvasti mukana Turvallisuus ja liikenne aihekokonaisuus. Oppiaineiden turvallisuuteen liittyvät tavoitteet syventävät oppilaiden tietoja turvallisuudesta. Erityisesti terveystiedon oppiaineessa on paljon turvallisuuteen liittyviä tavoitteita. Turvallisuuden laajoja, monitahoisia ulottuvuuksia ja näkökulmia ovat muun muassa väkivallan, päihteiden, tapaturmien ja onnettomuuksien yleisyys. Esille tulevat myös turvallisuuteen liittyvät vastuut ja velvollisuudet, tietoturvallisuus, turvalliset toimintatavat ja yhteisöllisyyden merkitys. Lisäksi käsitellään turvallisuuden eettisiä ja moraalisia ulottuvuuksia, arvojen, kulttuurin, sääntöjen, sopimusten ja turvallisuusasenteiden merkitystä. Eri oppiaineiden tavoitteiden lisäksi opetussuunnitelmaan on kirjattu myös oppiaineiden keskeiset oppisisällöt sekä kuvaukset oppilaan hyvästä osaamisesta.

Kouluterveydenhuolto

”Sosiaali- ja terveysministeriö vastaa kouluterveydenhuoltoa koskevasta lainsäädännöstä ja ohjeistuksista. Asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011) tuli kokonaisuudessaan voimaan vuoden 2011 alusta. Asetus liitettiin terveydenhuoltolakiin (1326/2010),

joka tuli voimaan toukokuussa 2011. Asetuksen tavoitteena on ehkäisevää toimintaa tehostamalla varmistaa, että lasten, oppilaiden, heidän perheidensä sekä opiskelijoiden terveysneuvonta ja -tarkastukset ovat suunnitelmallisia, tasoltaan yhtenäisiä ja yksilöiden ja väestön tarpeet huomioon otta-
via. Kouluterveydenhuolto on osa perusopetuslain mukaista oppilashuollon palveluja.

Kouluterveydenhuollon palvelut on asetuksen mukaan järjestettävä tarpeen mukaan moniammatillisesti. Määrä-
aikaisista tarkastuksista poisjäävien tuen tarve tulee selvit-
tää. Joka vuosiluokalla tehtävässä terveystarkastuksessa on
selvitettävä tarkastettavan sekä ikävaiheen että yksilöllisen
tarpeen mukaan kasvua, kehitystä ja hyvinvointia haas-
tattelulla, kliinisillä tutkimuksilla ja tarvittaessa muilla
menetelmillä. Ensimmäisellä, viidennellä ja kahdeksannella
vuosiluokilla tehtävissä laajoissa terveystarkastuksessa sel-
vitetään myös perheen hyvinvointia haastattelulla. Laajoista
terveystarkastuksista tulee tehdä myös yhteenveto, jota käy-
tetään apuna oppilashuollon yhteistyössä, kun arvioidaan
luokka- ja kouluyhteisön tilaa sekä mahdollisten lisätoimien
tarvetta.

Asetuksen mukaisen terveysneuvonnan tulee tukea yksilön
ja hänen perheensä terveyden sekä psykososiaalisen hyvin-
voinnin edistämistä vähintään seuraavilla alueilla, joista
osa liittyy suoraan turvallisuuteen: kasvu, psykososiaali-
nen ja fyysinen kehitys, ihmissuhteet, lepo ja vapaa-aika,
median merkitys terveyden ja turvallisuuden kannalta,
ergonomia, ravitsemus, liikunta, painon hallinta, suun ter-
veys ja seksuaaliterveys mukaan lukien raskauden ehkäisy,
lähi- ja parisuhdeväkivallan, tapaturmien sekä tupakoin-
nin, alkoholin ja muiden päihteiden käytön ehkäisy, kan-
sallisen rokotusohjelman mukaiset rokotukset ja infektioiden
ehkäisy, soveltuvien osin sosiaaliturva sekä sosiaali- ja
terveyspalvelut.” (Sisäasianministeriön julkaisu 6/2012, s.
18–19). Oppilaiden terveysneuvonnan tavoitteena on tukea ja
edistää itsenäistymistä, opiskelukykä, terveellisiä elämän-
tapoja, hyvää fyysistä toimintakykyä ja mielenterveyttä sekä
ehkäistä koulukiusaamista.

Asetuksessa säädetään kouluyhteisön ja opiskeluympä-
ristön terveellisyydestä ja turvallisuudesta ja havaittujen
puutteiden korjaamisen seurannasta vuoden välein. Nämä
tarkistetaan oppilaiden, kouluterveydenhuollon, terveystar-
kastajan, henkilöstön työterveyshuollon, työsuojeluhenkil-
östön ja tarvittaessa muiden asiantuntijoiden kesken.
Havaittujen puutteiden korjaamista on seurattava vuoden
välein.

Kunnan on toimittava yhteistyössä kouluterveydenhuoltoa
järjestäessään tarvittavien asiantuntijatahojen kanssa, van-
hempien ja huoltajien kanssa sekä muun oppilashuolto- ja
opetushenkilöstön kanssa. Sosiaali- ja terveysministeriö
on valmistanut oppaan tukemaan kouluterveydenhuoltoa
koskevan asetuksen toimeenpanoa kunnissa (STM julkaisu
20/2009 Neuvolatoiminta, koulu- ja opiskeluterveydenhuol-
to sekä ehkäisevän suun terveydenhuolto).

Koulukuljetusten turvallisuus

Liikenne- ja viestintäministeriö vastaa koulukuljetusten
turvallisuusjärjestelyjä koskevista määräyksistä. Asetus
koulu- ja päivähoitokuljetusten kuormituksesta ja turval-
lisuusjärjestelyistä (553/2006) koskee koulun säännölliseen
toimintaan kuuluvia matkoja, jotka ovat kunnan tai vastaa-
van tahon järjestämää tilausliikennettä.

Asetuksessa annetaan vaatimuksia muun muassa
koulukuljetusauton kuormituksesta, matkustajamääristä,
ajoneuvon merkinnöistä, reittien ja pysäkkipaikkojen suun-
nittelusta sekä koululaiskuljetusauton nopeusrajoituksesta.
Elokuusta 2011 lähtien alkolukko oli suosituksena. Nyt alko-
lukko on koulukuljetusautoissa pakollinen (Laki alkolukon
käytöstä koulu- ja päivähoitokuljetuksissa 1110/2010).

Yhteenveto

Perusopetusta ohjaa monipuolinen turvallisuutta käsitte-
levä lainsäädäntö. Myös useat kansainväliset julistukset ja
sopimukset, kuten ihmisoikeuksien yleismaailmallinen
julistus sekä yleissopimus lapsen oikeuksista viitoittavat
kohti turvallista ja tasa-arvoista elämää.

Lähteet

Asetus koulu- ja päivähoitokuljetusten kuormituksesta ja turvallisuusjärjestelyistä (553/2006). Viitattu 16.3.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2006/20060553>

Asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011). Viitattu 16.3.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/smur/2011/20110338>

Asetus opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta (1766/2009). Viitattu 16.3.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2009/20091766>

Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (986/1998). Viitattu 16.3.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980986>

Asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta (378/2014; 422/2012). Viitattu 16.3.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20140378> ja <http://www.finlex.fi/fi/laki/smur/2012/20120422>

Euroopan ihmisoikeuksien sopimus (63/1999). Viitattu 16.3.2015. <http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1999/19990063>

Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus. 1948. Viitattu 16.3.2015. http://www.ihmisoikeudet.net/uploads/materiaali/YK_Ihmisoikeuksien%20julistus.pdf

Laki alkoholikon käytöstä koulu- ja päivähoitokuljetuksissa (1110/2010). Viitattu 16.3.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101110>

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986). Viitattu 16.3.2015. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609>

Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta (1705/2009). Viitattu 16.3.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2009/20091705>

Opetushallituksen määräys perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Viitattu 16.3.2015. http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/perusopetus

Perusopetuksen opetussuunnitelman muutokset ja täydennykset 22.12.2014. Viitattu 16.3.2015. http://www.oph.fi/download/132882_Perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteiden_muutokset_ja_taydennykset2010.pdf

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. 2014. Määräykset ja ohjeet 2014:96. Opetushallitus. Viitattu 16.3.2015. http://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

Perusopetusasetus (852/1998). Viitattu 16.3.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980852>

Perusopetuslaki (628/1998). Viitattu 16.3.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>

Sisäasianministeriön julkaisu 6/2002. Turvallisuus perusopetuksessa. Loppuraportti. Sisäinen turvallisuus. Sähköinen julkaisu ISBN 978-952-491-730-8. Osoite: www.intermin.fi/julkaisut.

Suomen perustuslaki (731/1999). Viitattu 16.3.2015. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (6/1976). Viitattu 16.4.2015. <http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsviite/1976/19760006>

Terveystenhuoltolaki (1326/2010). Viitattu 16.3.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326>

Vammaisten oikeuksien sopimus. 2012. Viitattu 16.3.2015. http://www.ykliitto.fi/sites/ykliitto.fi/files/ykn_vammaissopimus_uudistettu_painos_2012.pdf

Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014). Viitattu 16.3.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>

Yleissopimus lapsen oikeuksista (60/1991). Viitattu 16.4.2015. http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060/19910060_2

Janne Haapa-aho

YHTENÄISKOULUN TURVALLISUUSLAINSÄÄDÄNTÖ JA PEREHDYTYS

Koulun toimintaa ohjaavat monet lait ja asetukset. Näistä useat liittyvät tavalla tai toisella turvallisuusasioihin. Tässä artikkelissa tuodaan esiin koulun tunnistamia lakeja ja asetuksia sekä henkilöstön perehdytystä lainsäädännön vaatimuksiin.

Monipuolinen turvallisuuslainsäädäntö

Koulussamme on tunnistettu monipuolisesti toimintaa ohjaavaa turvallisuuslainsäädäntöä, joista esimerkiksi voidaan mainita perusopetuslaki (628/1998), lukiolaki (629/1998), työturvallisuuslaki (738/2002), pelastuslaki (379/2011), oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) sekä henkilötietolaki (523/1999). Steinerkoulun opetusta ja siihen liittyviä turvallisuusasioita määritetään perusopetuslaissa sekä lukion osalta lukiolaissa. Näiden lakien pohjalta muodostetaan koulun omat opetussuunnitelmat, joissa määritellään esimerkiksi työskentelyolosuhteet. Toisena esimerkkinä voidaan mainita oppilaiden ja opiskelijoiden työskentelyturvallisuutta ohjaava oppilas- ja opiskelijahuoltolaki, johon koulun oppilas- ja opiskelijahuoltosuunnitelma pohjautuu.

Jokainen uusi opettaja tutustuu opetussuunnitelmaan ennen toimensa alkua. Henkilöstöllä on mahdollisuus tutustua paperiversioina lakeihin, jotka löytyvät kansioista opettajienhuoneesta. Vaihtoehtoisesti lakeihin voi tutustua Finlexin kautta sähköisesti. Uuden opettajan perehdytyksessä ei erityisesti keskitytä lakien ja asetusten kertaamiseen, vaan jokaisen tulee itse ottaa vastuu niihin tutustumisesta. Tärkeimmät lainsäädännön muutokset tuodaan esille koulun kokouksissa.

Henkilöstön työturvallisuutta säätelevät muun muassa työturvallisuuslaki (738/2002), työterveyshuoltolaki (1383/2001) sekä tasa-arvosuunnitelma. Työturvallisuuslain pohjalta

on muodostettu työsuojelun toimintaohjelma, joka sisältää vaarojen ja haittojen arvioinnin. Työterveyshuoltolaki määrittää työterveyssuunnitelmasta sekä työpaikkaselvityksestä. Työpaikkaselvityksessä annetaan myös arvio rakennuksen kunnosta ja siitä, onko siellä turvallista työskennellä. Siksi se määrittää myös työympäristöä ja tätä kautta kiinteistön kuntoa ja korjauksia.

Työterveyden ja työsuojelun toimintaohjelmat

Koulullamme on käytössä lakisääteinen työterveyden toimintasuunnitelma, joka päivitetään vuosittain. Suunnitelmasta löytyvät työterveyshuollon yhteystiedot, organisaation työsuojeluyhteyshenkilöt sekä kartoitetut työterveys-tarpeet. Suunnitelmassa käsitellään myös ennaltaehkäiseviä toimia. Työturvallisuuslain pohjalta on organisaatioomme tehty myös työsuojelun toimintaohjelma. Siinä käydään läpi työterveydenhuoltoa, fyysisistä ja psyykkistä työympäristöä sekä sen haasteita, kuten mahdollisia uhkaavia tilanteita. Dokumentti ohjaa myös oikeanlaiseen toimintaan, jos uhkaavia tilanteita tapahtuu. Suunnitelma päivitetään vuoden välein. Työterveyden toimintasuunnitelma sekä työsuojelun toimintaohjelma ovat koko henkilöstön saatavilla paperiversioina ja ne tallennetaan jatkossa myös intranettiin.

Pelastussuunnitelma ja kriisisuunnitelma

Tärkeä turvallisuutta ohjaava laki on pelastuslaki (379/2011), jonka pohjalta tehdään pelastussuunnitelma ja kriisisuunnitelma. Pelastuslaki määrää näihin tietynlaisen raamin, johon suunnitelmat laaditaan. Pelastussuunnitelma sisältää turvallisuuteen liittyvää tietoa, ohjeita ja määräyksiä. Suunnitelmassa on toimintaohjeet tulipalon varalle, sisälle suojautumiseen ja ensiapuohjeistus. Kriisisuunnitelmassa on viranomaisten yhteystietoja sekä ohjeistusta uhkaavien tilainten varalle sekä niiden jälkihoitoon. Koululle on tehty myös erillinen turvallisuusdokumentti ilta- ja viikonloppukäyttäjää varten. Dokumentti on selkeä ja ytimekäs ohjeistus evakuointia ja avun perille ohjaamista varten.

Perehdytystä pelastussuunnitelmaan järjestetään esimerkiksi koulun kokousten yhteydessä. Lisäksi isoista muutoksista tiedotetaan henkilökunnalle ja asioita käydään yhdessä läpi. Pelastussuunnitelmaa käydään läpi aina poistumisharjoitusten yhteydessä. Samalla esitetään pyyntö siitä, että henkilökunta tutustuu suunnitelmaan myös itsenäisesti. Pelastus- ja kriisisuunnitelma ovat aina saatavilla kansiossa opettajienhuoneessa sekä kouluisännän työpisteessä. Ne lisätään myös pian intranetiin. Pelastuskartta kokoontumispaikkoineen löytyy jokaisen tilan, kuten luokahuoneiden, ruokalan ja opettajienhuoneen, seinältä.

Oppilaille ja opiskelijoille pelastussuunnitelma tulee tutuksi nimenomaan poistumisharjoitusten yhteydessä. Luokanopettaja tai ryhmänohjaaja ohjaa oppilaita ja opiskelijoita jo etukäteen: käydään läpi oikeanlainen poistuminen, kokoontumispaikka, varauloskäynnit ja muut tärkeät asiat. Jatkossa voisi ottaa käyttöön turvallisuuskävelyt, joissa opettaja veisi ryhmänsä ihan fyysisesti omasta luokasta poistumisreiteille ja kävisi oppilaiden kanssa kokoontumispaikalla. Samoin voitaisiin yhdessä oppilaiden ja opiskelijoiden kanssa pohtia, miten poistua liikuntasalista tai käsityöluokasta.

Lähteet

Henkilötietolaki 523/1999. Viitattu 8.2.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990523>

Lukiolaki 629/1998. Viitattu 8.2.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980629>

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013. Viitattu 8.2.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287>

Pelastuslaki 379/2011. Viitattu 8.2.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110379>

Henkilötietolaki

Eräs läheisesti tietoturvaan ja henkilösuojaan liittyvä laki on henkilölaki (523/1999). Tämä ohjaa myös koulussamme esimerkiksi henkilötietojen käyttöä. Lisäksi tervettä järkeä on käytettävä henkilötietoja jaettaessa, esimerkiksi sähköpostitse tai internetissä. Kaikkien on tiedostettava, minkälaisia dokumentteja voi esimerkiksi jättää pöydänkulmalle, tai mitä voi kirjoittaa sähköpostiin. Tietosuojasta olisi hyvä pitää puheenvuoro tulevassa opettajankokouksessa.

Henkilötietolaki määrittää myös kameravalvonnan käyttöä. Koululla on olemassa kyltit ”Alueella tallentava kameravalvonta käytössä”. Kameravalvonta on lähinnä kouluisännän vastuulla ja käytössä, joten muuta henkilöstöä siihen ei tarvitse perehdyttää. Tärkeää on kuitenkin, että jokainen henkilökunnasta tietää, mitkä ovat kameravalvonnan säännöt ja määräykset.

Yhteenveto

Lainsäädäntö on esillä koulussa melko kattavasti ja tietoa saa varsinkin, kun osaa kysyä. On hyvä, että dokumentit ovat paperiversioina kaikkien saatavilla, mutta intranetiin lisääminen tekee niihin tutustumisen vielä helpommaksi. Ajankäyttöön liittyvistä syistä koko henkilökuntaa ei voida perehdyttää kaikkiin mahdollisiin turvallisuutta käsitteleviin lakeihin ja asetuksiin. Tärkeimmät laki- ja asetuskohdat, kuten tietosuojat, voitaisiin ottaa henkilöstön kanssa esille jo ennen kuin mitään poikkeavaa tapahtuu koulun turvallisuudessa.

Lakitekstin lukeminen ja erityisesti omaa koulua koskevan turvallisuuslainsäädännön tunnistaminen saattaa tuntua alkuun haastavalta. Nämä ovat kuitenkin tärkeitä ja avartuvuudessaan lopulta varsin mielenkiintoisia asioita.

Perusopetuslaki 628/1998. Viitattu 8.2.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>

Työterveyslaki 1383/2001. Viitattu 8.2.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20011383>

Työturvallisuuslaki 738/2002. Viitattu 8.2.2015. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020738>

III

TURVALLISUUDEN SIDOSRYHMÄT

Oppilaitoksen turvallisuuden sidosryhmiin kuuluvat ne henkilöt ja ryhmät, jotka voivat vaikuttaa tai joihin vaikuttavat organisaation tekemät turvallisuutteen liittyvät päätökset. Yhteistyö sidosryhmien kanssa on tavoitteellista toimintaa, jossa avoin vuorovaikutus luo uudenlaista osaa-
mista oppilaitoksen käyttöön.

Soili Martikainen

TURVALLISUUDEN SIDOSRYHMÄYHTEISTYÖ OPPILAITOKSISSA

Sidosryhmäyhteistyö on tärkeä osa johtamista. Yhä tärkeämpää on tunnistaa sidosryhmät myös turvallisuuden näkökulmasta, sillä perinteisten sidosryhmien joukosta voi puuttua tärkeitä turvallisuuteen vaikuttavia toimijoita.

Sidosryhmällä tarkoitetaan henkilöä tai ryhmää, jonka edut liittyvät organisaation toimintaan. Sidosryhmään kuuluva henkilö tai ryhmä voi vaikuttaa johonkin päätökseen tai toimintoon tai on vaihtoehtoisesti jonkin päätöksen tai toiminnon vaikutuksen kohteena. Tyypillisiä organisaatioiden sidosryhmiä ovat omistajat, työntekijät, asiakkaat, toimittajat ja alihankkijat, luotonantajat, valtio, hallitus, viranomaiset, tiedotusvälineet, paikallisyhteisöt, järjestöt, liitot ja muut ryhmät. (SFS-EN ISO 9000: 2005, 28; Kujala & Kuvaja, 2002,87).

Sidosryhmiä voidaan luokitella monella eri tapaa. Niskalan, Pajusen ja Tarna-Manin (2009, 61) mukaan yleistä on jakaa sidosryhmät sisäisiin ja organisaation ulkoisiin sidosryhmiin, välittömiin ja välillisiin sidosryhmiin tai ensisijaisiin ja toissijaisiin sidosryhmiin. Välilliset sidosryhmät ovat edustuksellisia sidosryhmiä, kuten esimerkiksi kansalaisjärjestöt. Ensisijaisilla sidosryhmillä on virallinen, sopimukseen perustuva suhde organisaation kanssa ja siten toissijaisiin sidosryhmiin kuuluvat kaikki muut sidosryhmät. Kujala ja Kuvaja (2002,133–135) jakavat sidosryhmät aktiivisiin ja passiivisiin sidosryhmiin. Aktiivisiin sidosryhmiin kuuluvat ne sidosryhmät, joiden kanssa käydään aktiivista vuoropuhelua, kun taas passiivisten sidosryhmien kanssa vuorovaikutus on lähinnä tiedon välittämistä. Jos sidosryhmien määrä olisi suuri, kaikkiin ei voida pitää yhteyttä jatkuvasti.

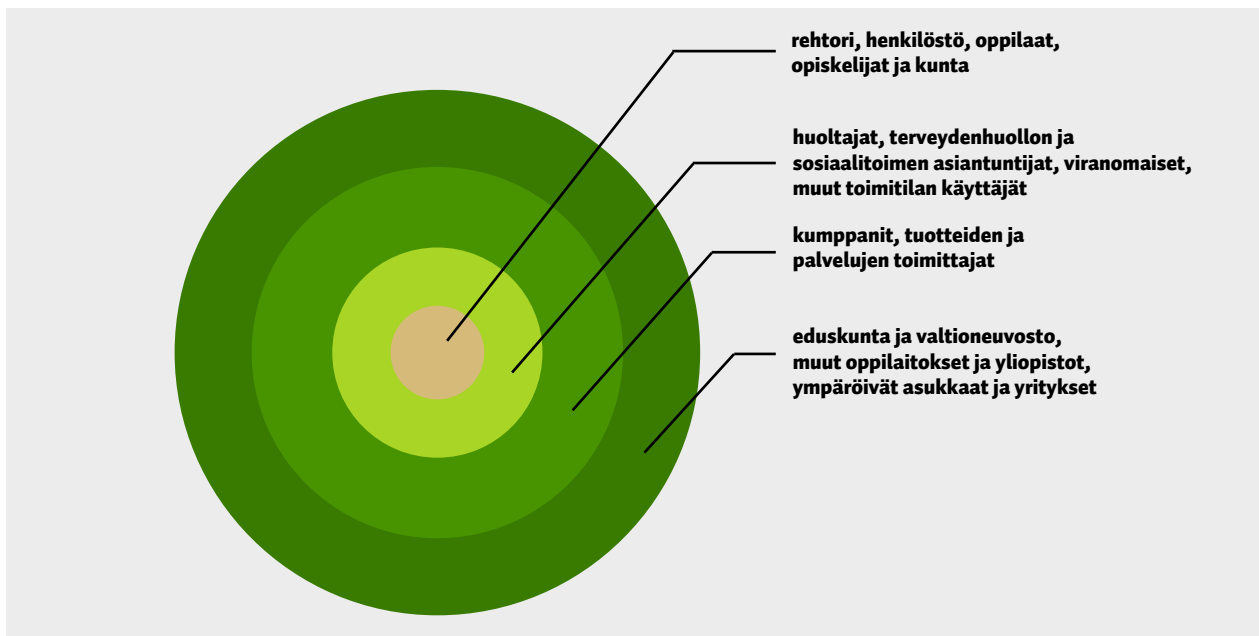
Sidosryhmien kanssa ei myöskään voida keskustella kaikista päätöksistä.

Turvallisuuden sidosryhmien tunnistaminen

Sidosryhmien tunnistaminen on tuttua oppilaitoksissa. Yhä tärkeämpää on kuitenkin tunnistaa sidosryhmät myös turvallisuuden näkökulmasta. Perinteisten sidosryhmien joukosta voi puuttua tärkeitä turvallisuuteen vaikuttavia toimijoita, joilla on arvokasta tietoa ja osaamista oppilaitoksen turvallisuuden johtamisen avuksi.

Sidosryhmäanalyysin avulla organisaatio hahmottaa toimintansa kannalta tärkeitä toimijoita. Analyysin tulee myös olla jatkuvaa, sillä toimintaympäristö ja sen kautta yksittäisten sidosryhmien merkitys muuttuvat. (Myllykangas 2009, 178.)

Sidosryhmiä tunnistettaessa on hyvä esittää seuraavat kysymykset: Onko olemassa sidosryhmiä, joiden odotukset ja näkemykset ovat meille entuudestaan melko tuntemattomia? Onko olemassa sidosryhmiä, joiden toiminta voi aiheuttaa meille yllätyksiä? Mitkä sidosryhmät ja toimijat ovat meidän toimialallamme aktiivisia vaikuttajia? Mihin sidosryhmiin kaltaisemme muut organisaatiot pitävät yhteyttä? Sidosryhmien vaikuttavuuden tarkka mittaaminen on vaikeaa. (Kujala & Kuvaja 2002,135.) Turvallisuuden

Kuvio 1. Oppilaitoksen turvallisuuden sidosryhmiä

sidosryhmien tunnistamisen ja vaikuttavuuden arviointi voidaan tehdä esimerkiksi oppilaitoksen turvallisuusryhmän jäsenten kesken käytännön kokemusta hyödyntäen.

Turvallisuuden sektorilta löytyy selkeitä ja luontevia sidosryhmiä kuvion 1 mukaisesti. Mitä keskemmällä kuviota sidosryhmä on, sitä aktiivisempaa ja monipuolisempaa on turvallisuusviestintä.

Sidosryhmä kannattaa ymmärtää hyvin laajasti. Oppilaitoksen turvallisuuden sidosryhmiä voivat olla muun muassa henkilökunta, omistajat, asiakkaat, johto, viranomaiset, ammattiyhdistys, toimialayhdistykset, hankkijat, tutkimuslaitokset ja media. On tärkeää, että oppilaitos tunnistaa itse omat sidosryhmänsä siitä huolimatta, että esimerkiksi samassa kunnassa osa sidosryhmistä on kaikille oppilaitoksille yhteisiä.

Vastuullista ja välittävää johtamista sidosryhmät huomioiden

Kujalan ja Kuvajan (2002, 83–85) mukaan sidosryhmillä on juridisten oikeuksien sekä sopimussuhteeseen liittyvien oikeuksien lisäksi myös oikeutettuja odotuksia organisaatiota kohtaan. Vastuullisen ja välittävän johtamisen keskeisiä seikkoja ovat sidosryhmien huomioiminen sekä vuoropuhelu heidän kanssaan. Ylimmän johdon sitoutuminen on tärkeää. Sidosryhmien tarpeet, arvot ja odotukset on syytä ottaa huomioon, sillä organisaatio ei ole olemassa pelkäämään itseään varten. Vuoropuhelun avulla organisaatio voi

myös vaikuttaa sidosryhmiin sekä auttaa heitä näkemään organisaation liikkumavarat erilaisissa tilanteissa. Toistensa arvojen ja motiivien ymmärtäminen auttaa turvaamaan organisaation toimintaedellytykset. Sidosryhmäyhteistyön avulla voidaan lisäksi välttää mahdollisia kriisejä.

Sidosryhmien kautta on mahdollista saada uudenlaista osaamista organisaation käyttöön. Parhaimmillaan onnistunut sidosryhmätyö hyödyntää kaikkia yhteistyössä mukana olevia osapuolia. Olennaista on, että sidosryhmien osaamista arvostetaan. Vaikka vuoropuhelu voi pitkittää päätöksentekoa, pidemmällä tähtäimellä sen avulla saadaan aikaiseksi kestäväällä pohjalla olevia päätöksiä. (Kujala & Kuvaja 2002, 88).

Sidosryhmäyhteistyö osana oppilaitoksen riskienhallintaa

Sidosryhmäyhteistyö on osa oppilaitoksen riskienhallintaa. Sidosryhmien ottaminen sopivalla tavalla ja oikeaan aikaan mukaan turvallisuustyöhön auttaa varmistamaan, että turvallisuusjärjestelyt ovat tarkoituksenmukaisia ja ajantasaisia.

Lanneen (2007, 91–94) mukaan organisaation turvallisuusjohtamisen hallintaan voidaan vaikuttaa merkittävästi yhteistyöllä ja vuorovaikutuksella. Yhteistyön tärkeys tulee erityisesti esille silloin, kun vastuut ja tehtävät jakautuvat usealle eri toimijalle. Kaikkien turvallisuustoimijoiden välinen yhteistyö ja vuorovaikutus auttavat tavoitteiden

asettamisessa, ongelmanratkaisussa sekä päätöksenteossa. Yhteistyö ja vuorovaikutus auttavat myös koordinoimaan vastuita ja velvollisuuksia. Arvokasta organisatorista oppimista syntyy, kun sidosryhmät jakavat tietoa, omia kokemuksiaan, käsityksiään ja näkökulmiaan. Muiden osaaminen auttaa myös näkemään eri turvallisuuden osa-alueiden merkityksen kokonaisturvallisuuden hallinnan kannalta. Tärkeää on muistaa, että organisaatio tarvitsee puitteet ja menettelytavat, jotka kannustavat yhteistyöhön ja vuorovaikutukseen sidosryhmien välillä.

Sidosryhmälähestymistapaa voidaan käyttää ympäristön kuvaamiseen, sillä sidosryhmät auttavat keskittämään huomion konkreettisiin toimintaympäristön toimijoihin (Myllykangas 2009, 178). Kujala ja Kuvaja (2002, 147–149, 153) korostavat sitä, että sidosryhmävuoropuhelun tavoitteet ja

toteutustavat on hyvä sopia yhdessä. Aitoon vuoropuheluun tarvitaan kuuntelemisen kykyä ja halua. Lisäksi vuoropuhelu kannattaa dokumentoida riittävästi. Yhteistyö sidosryhmien kanssa on syytä käynnistää, ennen kuin yhteistyössä havaitaan ongelmia. Sidosryhmäyhteistyö tuo esiin mahdolliset ristiriitaiset tarpeet ja odotukset, joihin voidaan vastata, ennen kuin tilanne ajautuu konfliktiin.

Yhteenvedo

Turvallisuuden sidosryhmien tunnistaminen sekä yhteistyö ja vuorovaikutus heidän kanssaan tuovat uudenlaista osaamista oppilaitoksen käyttöön sekä auttaa oppilaitosta kokonaisturvallisuuden hallinnassa. Parhaimmillaan yhteistyö hyödyntää kaikkia mukana olevia osapuolia.

Lähteet

Kujala, K. & Kuvaja, S. 2002. Välittävä johtaminen - Sidosryhmät eettisen liiketoiminnan kirittäjinä. Helsinki: Talentum.

Lanne, M. 2007. Yhteistyö yritysturvallisuuden hallinnassa: Tutkimus sisäisen yhteistyön tarpeesta ja roolista suurten organisaatioiden turvallisuustoiminnassa. Väitöstutkimus. VTT Publications 632. Espoo: VTT.

Myllykangas, P. 2009. Sidosryhmäsuhteet liiketoiminnan arvon luomisessa. Väitöstutkimus. Acta Universitatis Tamperensis 1387. Tampere: Tampereen yliopisto.

Niskala, M., Pajunen, T. & Tarna-Mani, K. 2009. Yhteiskuntavastuun raportointi – Raportointi ja laskentaperiaatteet. Helsinki: KHT-Media.

SFS-EN ISO 9000: 2005.

Laadunhallintajärjestelmät. Perusteet ja sanasto. Helsinki: Suomen Standardisoimisliitto

SFS-ISO 31000. 2011. Riskienhallinta. Periaatteet ja ohjeet. Helsinki: Suomen Standardoimisliitto.

Niina Selin

PERUSKOULUN SISÄISET JA ULKOISET SIDOSRYHMÄT TURVALLISUUDEN NÄKÖKULMASTA

Vantaankosken koulussa kartoitettiin sidosryhmiä turvallisuuden näkökulmasta. Sidosryhmät jaettiin sisäisiin ja ulkoiisiin toimijoihin. Artikkelissa tarkastellaan myös viestintää eri sidosryhmien kanssa sekä sitä, onko vuoropuhelu yksi- vai kaksisuuntaista. Kartoituksen tuloksena havaittiin, että syvempää turvallisuusyhteistyötä tarvitaan erityisesti huoltajien, kouluisäntien ja laitoshuoltajien kanssa.

Vantaankosken koulussa tunnistettiin turvallisuuden sidosryhmiä ja jaettiin ne sisäisiin ja ulkoiisiin toimijoihin. Sisäiset sidosryhmät ovat fyysisesti läsnä koulurakennuksessa joko koulupäivän aikana tai iltaihin. Heitä ovat oppilaat, opettajat, koulun rehtorit, koulu-sihtööri, koulukuraattori, terveydenhoitaja, koulupsykologi, keittiöhenkilökunta, kouluavustajat, kouluisännät, laitoshuoltajat sekä rakennuksen iltaikäyttäjät. Ulkoiisiin sidosryhmiin kuuluvat muun muassa huoltajat, vartiointiliike, kiinteistöstä huolehtiva Vantti, tietotekniikkaongelmissa auttava HelpDesk, ruoka-aineita toimittavat tukkuliikkeet, sivistysvirasto, seurakunta, lähipoliisi sekä pelastuslaitos.

Sisäiset sidosryhmät

Sidosryhmäyhteistyö oppilaiden kanssa on aktiivista. Oppilaille turvallisuusviestintä on enimmäkseen tiedottamista, mutta toisinaan myös oppilaskunnan edustajien ja tukioppilaiden kanssa vuoropuhelua. Yhteistyöstä vastaavat oppilaskunnan ohjaaja ja tukioppilastoiminnan ohjaaja sekä turvatoimijat. Viime vuonna tehtiin laaja työolojen ja opiskeluolojen kartoitus ja mukana työskentelyssä olivat tukioppilaat, oppilaskunta sekä yksi luokallinen oppilaita.

Turvallisuusviestintä opettajien kanssa on enimmäkseen tiedottamista. Lukuvuoden alussa ja erityisesti viime vuonna tehdyn työolojen arvioinnin vuoksi viestintä on ollut

aktiivista vuoropuhelua. Työoloja arvioidaan muutaman vuoden välein aluehallintoviraston koordinoimana. Turvallisuusviestinnästä opettajien kanssa vastaavat rehtori, apulaisrehtori sekä turvatiimi.

Koulukuraattori toimii sosiaalipuolen hallinnon alaisuudessa. Hänen toimintaansa sisältyy osin salassa pidettävää tietoa. Koulukuraattorin vuoropuhelun on aktiivista. Hän dokumentoi tapauksia eri tahoille tarpeen vaatiessa. Opettajat eivät ole tietoisia muusta dokumentoinnista. Yhteistyöstä koulukuraattorin kanssa vastaa rehtori ja yhteistyöhön osallistuvat apulaisrehtori, yhteisöllinen hyvinvointiryhmä (YHR) sekä huolen esille ottanut yksittäinen opettaja. Terveydenhoitajan, samoin kuin koulukuraattorin, vuoropuhelu on aktiivista. Terveydenhoitaja ei ole koululla päivittäin, vaan osan viikosta koko virka-ajan oppilaiden saatavilla. Koulupsykologi on koululla vain muutamana päivänä viikossa. Vuoropuhelu on vähäistä opettajien kanssa tällä hetkellä. Yhteistyöstä vastaavat rehtori ja apulaisrehtori. Turvallisuusviestinnän näkökulmasta haaste syntyy siitä, että opettajat eivät tiedä, milloin koulupsykologi on paikalla.

Kaksi kouluisäntää toimii Vantin hallinnon alaisuudessa. Isännät ovat koululla koko päivän kello 8-16 ja vuoropuhelu heidän kanssaan on aktiivista. Dokumentointia syntyy vähemmän, mutta se on lisääntymässä. Yhteistyöstä vastaavat rehtori ja apulaisrehtori, ja osittain myös turvatoimijat.

Kouluisännät ovat turvaryhmän jäseniä ja ehdottoman tärkeitä arjen turvallisuuden toteuttamisessa. He saavat paljon suulista ohjeistusta tehtävien hoitoa varten ja kaikkia ohjeita on vaikea muistaa. Tätä toimintaa pitäisi kehittää sekä miettiä yhdessä, mikä olisi nopein ja kätevin tapa tiedottaa välitöntä hoitamista vaativista tehtävistä. Toiseksi pitäisi miettiä, mitä tehtäviä voi laittaa jonoon ja minne, että ne hoituisivat. Kolmanneksi pitäisi ainakin kerran vuodessa pitää yhteiset talkoot, jossa koko henkilökunta, eivätkä pelkästään kouluisännät, laittaisivat yhdessä turvallisuuspuutteita kuntoon. Näin asiat ja puutteet eivät kasaantuisi yhdelle henkilölle loppusyksyyn ja loppukevääseen.

Keittiöhenkilökunnan kanssa yhteistyö ja vuoropuhelu on ollut aktiivista, mutta ei päivittäistä toimintaa. Yhteistyöstä vastaa apulaisrehtori ja kukin opettaja osaltaan. Yhteistyössä on vielä kehitettävää turvallisuusnäkökulmasta katsottuna. Tarvitaan muun muassa dokumentointia sekä yhteistä aikaa turvatoimijoiden kanssa.

Koululla työskentelee kolme laitoshuoltajaa. Vuoropuhelua on ollut vähän ja se tapahtuu usein esimiehen kautta. Nykyiset laitoshuoltajan ymmärtävät suomea, mutta he ovat ujoja puhumaan itse. Kehittämiskohteiksi tunnistettiin turvallisuusnäkökulman huomioiminen, dokumentointi sekä henkilöstön tunnistaminen. Laitoshuoltajat ovat koululla töissä koulupäivän aikana, mutta tarkempi työaika ei ole opettajien tiedossa. Henkilöstön vaihtuvuus on ollut suurta. Yhteistyöstä vastaa laitoshuoltajien esimies sekä apulaisrehtori. Siivoojien kuvat ja nimet olisi hyvä laittaa näkyville opettajainhuoneeseen. Kullekin opettajalle olisi hyvä kertoa, kuka luokkaa huoltaa ja mikä on oppilaiden oma vastuu siistinä pitämisessä. Laitoshuoltajien kanssa tarvitaan entistä aktiivisempaa yhteistyötä.

Koulusihteerin kanssa vuoropuhelu on aktiivista ja kaksisuuntaista. Aluksi oli kieliongelmiä. Yhteistyöstä koulusihteerin kanssa vastaa rehtori. Turvallisuuden näkökulmasta koulusihteerin ja rehtorin huoneen sijainti on hiukan ongelmallinen.

Kouluavustajia on kaksi ja heidän toiminnastaan vastaa vararehtori, joka tekee myös heidän lukujärjestyksensä. Tiedottaminen on ollut selkeää, mutta yksipuolista. Vararehtori huolehtii dokumentoinnista.

Rakennuksen iltakäyttäjille, yhteensä 18 erilaista yhteisöä tai seuraa, viestintä on tiedottamista, kuten aikojen varauksia tai perumisia. Yhteistyö on melko passiivista. Kulunvalvontaa ei ole. Iltakäyttäjien vastuuhenkilöt kuittaavat kansioon käynnit. Koulusihteerin kanssa yhteistyöstä iltaikäyttäjien kanssa.

Ulkoiset sidosryhmät

Yhteistyöstä huoltajien kanssa vastaavat kaikki koulun opettajat ja rehtorit yhdessä. Yhteistyö on vuorovaikutteista ja aktiivista; sitä tehdään sekä kasvokkain että sähköisesti. Kasvokkain huoltajia tavataan koulupalavereissa, vanhempainilloissa ja juhlissa. Yhteydenpito sähköisesti tapahtuu Wilman ja sähköpostin kautta. Huoltajille lähetetään toisinaan myös paperille tulostettuja tiedotteita, jotka tulee palauttaa allekirjoitettuina. Huoltajat ovat myös lastensa asennekasvattajia, joten yhteistyö toimii näin välillisestikin. Huoltajia liikkuu päivittäin koulussa ilman kulunvalvontaa. Vanhempien ohjeistaminen turvallisuusasioissa koulun tiloissa on vielä kesken. Esimerkiksi vanhempainillassa ja Wilmassa voitaisiin kertoa koulun turvallisuusasioista. Kehityskohteeksi havaittiin myös se, että huoltajien ideat ja ajatukset pitäisi saada paremmin huomioon. Kodin ja koulun yhteistyöpäivänä on saatu muutamalta huoltajalta ehdotuksia fyysisen turvallisuuden lisäämiseksi.

Vartiointiliikkeen suuntaan koulun viestintä on satunnais- ta, yksipuolista ja melko passiivista. Yhteistyöstä vartiointiliikkeen kanssa vastaa kouluisäntä. Jos on ollut hälytyksiä esimerkiksi öisin ja viikonloppuisin, vartija tulee koululle ja kuittaa hälytyksen. Opettajille on annettu hälynpurkukoodit ja turhia hälytyksiä on syytä välttää, sillä ne maksavat.

Keski-Uudenmaan pelastuslaitoksen Vantaankosken palo- aseman kanssa viestintä on aktiivista vuoropuhelua. Palo- aseman asiantuntijat käyvät koululla luennoimassa oppilaille ja opettajille, antavat ohjeita. He myös tulevat seuraamaan poistumis- ja suojautumisharjoituksia. Yhteistyöstä vastaa- vat rehtorit ja turvatoimijat. Dokumentointi tapahtuu turva- kansioon. Positiivisena havaintona voidaan todeta, että palo- miehet ovat yksi jumppasalin iltaikäikäyttäjärhyhmistä.

Vantaankosken seurakunnan kanssa yhteistyö on aktiivis- ta vuoropuhelua. Seurakunnan työntekijät käyvät koulul- la viikoittain aamunavausta pitämässä ja he toimivat myös aktiivisesti esimerkiksi kuraattorin, tukioppilaiden ja uskonnonopettajan kanssa. Lisäksi he käyvät oppitunneilla. Yhteistyöstä sovitaan lukuvuoden alussa ja yhteistyö kirja- taan osaksi lukuvuosisuunnitelmaan ja osaksi muihin kou- lun dokumentteihin. Seurakunnan henkilökunta on osin vaihtunut, joten opettajat eivät tunnista kaikkia seurakun- nan toimijoita.

Vantaan nuorisotoimi on kumppani, jonka kanssa yhteistyö on aktiivista vuoropuhelua. Nuorisotoimen työntekijät käy- vät koululla viikoittain oppitunneilla ja toimivat aktiivisesti, kuten seurakunnan työntekijät. Nuorisotoimen henkilöstös- sä ei ole suurta vaihtuvuutta.

Yhteistyö lähipoliisin kanssa on aktiivista. Lähipoliisi vieraillee koulussa vaihtelevasti, mutta kuitenkin useita kertoja vuodessa muun muassa luennoimassa oppilaille, katsastamassa mopoja ja puhutteluissa. Yhteistyöstä vastaavat apulaisrehtori ja rehtori.

Sivistysviraston turvallisuusasiantuntijan kanssa viestintä on aktiivista ja kaksisuuntaista. Yhteistyöstä hänen kanssaan vastaa apulaisrehtori. Joskus yksittäiset opettajat ovat tapaamisissa mukana ja erityisesti silloin, kun uhkaavasta tilanteesta tai väkivaltatilanteesta tehdään raportti. Tällaiset tilanteet ilmoitetaan aina myös työsuojeluun.

Työsuojelu hoitaa muun muassa koulun turvallisuuteen liittyviä luentoja sekä yksittäisen työntekijän työsyörintään ja epäasialliseen kohteluun liittyviä tapauksia. Yhteistyö on aktiivista ja dokumentointia syntyy esimerkiksi pöytäkirjoina ja turvakansion materiaaleina. Työsuojelun luennot opettajille saadaan myös kirjallisessa muodossa.

Tietohallinnon kanssa yhteistyö on yksisuuntaista tiedottamista tietohallinnosta koululle päin. Tiedottaminen tapahtuu joko sähköpostilla tai Edu-Vantaan kotisivujen kautta. Yhteistyöstä tietohallinnon kanssa vastaa koulun tietotekniikkavastaava. Tietohallinto huolehtii tietoturvalisuudesta ja nettiturvallisuudesta hyvin. Tiedotus verkon toiminnan ongelmissa tulee usein viiveellä.

Koulun naapurustossa oleviin asukkaisiin pidetään myös jonkin verran yhteyttä. Naapurustossa on pientaloja. Asukkaille on tiedotettu muutamia kertoja esimerkiksi talojen pienpolton aiheuttamista savukaasuista BG-parakissa. Yhteydenotoista huolehtivat opettajat. Yhteydenpitoa ei dokumentoida. Koulun viereisten yritysten kanssa yhteistyö on vähäistä. Satunnaisesti on selvitelty oppilaiden luvatonta

poistumista koulun alueelta, näpistyksiä tai huonoa käytöstä. Esimerkiksi Euromasterin kanssa voitaisiin lisätä yhteistyötä varmistamalla alueen piha varakokoontumispaikaksi tulipalon sattuessa.

Helsingin seudun ympäristöpalvelut (HSY) huolehtii koulun jätehuollosta. Tiedottaminen on yksisuuntaista ja passiivista. Kouluisännät vastaavat yhteistyöstä. Ajoittain selvitetään esimerkiksi roskalavan tarvetta ja roska-astioiden riittävää mitoitus. Roska-autojen liikkumisajankohta ei opettajien tiedossa.

Ruoka-aineita toimittavat tukkuliikkeet kuuluvat myös ulkoisiin sidosryhmiin. Yhteistyöstä vastaavat keittiöhenkilökunta ja emäntä. Vaaratilanteita voi syntyä jakeluautojen liikkuesssa koulun pihalla päivittäin. Autot peruuttavat lastaus- ja purkupaikalle, eikä autojen aika-aulut ole opettajien tiedossa.

Muita tärkeitä sidosryhmiä ovat myös sivistysvirasto, lähi-alueen liikuntapaikat, Helsingin seudun liikenne (HSL), Vantaan opettajien ammattiyhdistys, Opetushallitus, koulun henkilökunnan omaiset, Vantaan Sanomat, Vantti eli rakennuksesta huolta pitävät tilakeskuksen työntekijät, tietotekniikan ongelmissa auttava HelpDesk sekä Lisäksi oppilaita syöttävät koulut, Ylästö, Kannisto, Kivistö, Seutu-la, kuuluvat ulkoisiin sidosryhmiin.

Yhteenvedo

Koulun sidosryhmäkartoituksen tuloksena tunnistettiin lukuisa määrä toimijoita, joiden kanssa tehdään turvallisuuden vaikuttavaa yhteistyötä. Kartoituksen tuloksena havaittiin, että syvempää turvallisuusyhteistyötä tarvitaan erityisesti huoltajien, kouluisäntien ja laitoshuoltajien kanssa.

Lähteet

Lanne, M. 2007. Yhteistyö yritysturvallisuuden hallinnassa. Espoo:VTI.

IV

KIINTEISTÖ- JA TOIMITILATURVALLISUUS

Oppilaitoksen näkökulmasta kiinteistö on oppimisympäristö, jossa tehtävänä on edistää oppimista, hyvinvointia, turvallisuutta ja terveyttä. Häiriötön oppimisympäristö toteutetaan osaltaan kiinteistö- ja toimitilaturvallisuuden avulla. Samalla suojataan oppilaitoksen aineellista ja aineetonta omaisuutta.

Harri Koskenranta & Soili Martikainen

KIINTEISTÖ- JA TURVALLISUUSTEKNIikka OPPILAITOKSISSA

Oppilaitoksen kiinteistö on oppimisympäristö, joka tehtävänä on edistää oppimista, hyvinvointia, turvallisuutta ja terveyttä. Oppilaitosrakennuksista noin 40 % on rakennettu ennen vuotta 1970 ja ne ovat yleensä kuntien omistuksessa. Haasteena kunnilla ja muilla koulutuksen järjestäjillä on huolehtia näiden vahojen kiinteistöjen turvallisuudesta onnettomuuksien ja vaaratilanteiden ehkäisemiseksi sekä häiriöistä aiheutuvien vahinkojen vähentämiseksi. Kiinteistö- ja turvallisuustekniikka tarjoaa ratkaisuja kiinteistön turvallisuuden varmistamiseksi.

Johdanto

Oppilaitoksen näkökulmasta kiinteistö on oppimisympäristö, jonka tehtävänä on edistää oppimista, hyvinvointia, turvallisuutta ja terveyttä (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 27-30). Turvallisuuteen liittyy oppilaitoksen tarpeiden lisäksi myös muiden toimijoiden vaatimuksia: pelastusviranomaisen (pelastuslaki 379/2011) edellyttää palotilanteiden henkilöturvallisuutta, työsuojeluviranomaiset (työturvallisuuslaki 378/2002) korostavat turvallisen työympäristön tärkeyttä ja kiinteistönomistaja kantaa huolta ilkeistä.

Oppilaitosrakennuksista noin 40 % on rakennettu ennen vuotta 1970 ja ne ovat yleensä kuntien omistuksessa (Oppilaitosrakennusten turvallisuus 2015, 12, 60). Rakenteet ovat täyttäneet sen aikaiset turvallisuusvaatimukset. Haasteena kunnilla ja muilla koulutuksen järjestäjillä on huolehtia näiden vahojen kiinteistöjen turvallisuudesta onnettomuuksien ja vaaratilanteiden ehkäisemiseksi sekä häiriöistä aiheutuvien vahinkojen vähentämiseksi.

Opetus- ja kulttuuriministeriön asettaman koulurakennusten rakenteellisen turvallisuuden työryhmän tavoitteena oli koulurakennusten rakennusteknisen turvallisuuden parantaminen. Työryhmä julkaisi raporttinsa vuoden 2015

alussa. Raportissa käsitellään rakenteellista turvallisuutta koulurakennusten elinkaaren kaikissa vaiheissa. Työryhmä antoi 17 suositusta, joissa käsitellään muun muassa teknisiä turvajärjestelyjä, lukitusta ja kulunvalvontaa sekä lisäksi turvallisuuden huomioon ottamista suunnittelu- ja rakennusprosessin aikana. Rakennusmääräyksiin ehdotetaan lisättäväksi vaatimus akkuvarmennetusta kuulutusjärjestelmästä yli 100 oppilaan oppilaitoksiin sekä kaksi- ja useampikerroksisiin oppilaitoksiin. Lisäksi oppilaitoksissa ehdotetaan tehtäväksi riskienarviointi, jonka perusteella arvioidaan tarve tallentavasta kameravalvontajärjestelmästä ja kulunvalvontalaitteistosta. Oppilaitosrakennusten suunnittelua varten ehdotetaan myös laadittavan opas, jossa tuodaan esille turvallisuusnäkökohdat. (Oppilaitosrakennusten turvallisuus 2015, 61-62.)

Kiinteistö- ja toimitilaturvallisuus

Kiinteistö- ja toimitilaturvallisuuden tavoitteena on taata riskienarviointiin perustuva, kustannustehokas suojaus, jonka avulla oppilaitoksessa voidaan työskennellä häiriöttömästi. Samalla suojataan oppilaitoksen aineellista ja aineetonta omaisuutta. (Kiinteistö- ja toimitilaturvallisuus 2010.) Rakennusten rakenteellinen paloturvallisuus on määritelty Suomen rakentamismääräyskokoelmassa. Opetushallitus,

opetus- ja kulttuuriministeriö sekä sosiaali- ja terveysministeriö ovat julkaisseet rakentamis-, tila- ja turvallisuusohjeita, joissa paneudutaan moniin oppilaitosten toimintaan liittyviin erityiskysymyksiin. Oppilaitoksen turvallisuussuunnitelman tulee perustua riskienarviointiin sekä riskeihin varautumiseen. Oppilaitosten on rakennusten haltijoina laadittava pelastussuunnitelma, joka sisältää myös pelastussuunnitelman ja turvallisuusohjeet eri onnettomuus- ja vaaratilanteita varten. (Pelastuslaki 379/2011; Asetus pelastustoimesta 407/2011.)

Riskien arviointi on osa kiinteistön turvallisuuden johtamista. Omatoimiset tarkastukset ovat tärkeässä asemassa turvallisuuden ylläpitämiseksi. Lisäksi on huomattava, että kiinteistön turvallisuutta tulee johtaa sen koko elinkaaren ajan suunnittelusta ja rakentamisesta alkaen aina kiinteistön saneeraukseen saakka.

Tilojen sijoittelu on turvallisuussuunnittelua

Kiinteistöllä tarkoitetaan maata, sille tehtyjä muutoksia ja rakennuksia. Kiinteistön osat ovat alue, rakennus, tilaryhmä ja tila. Alue on tontti, määräala tai muu vastaava alue, kun taas rakennus on yksittäinen, itsenäinen rakennus ja sen yhteiset tai yleiset tilat. Tilaryhmällä tarkoitetaan esimerkiksi rakennuksessa sijaitsevaa saman käyttäjän hallussa olevaa rakennuksen osaa. Tila on rakennuksessa sijaitseva toimisto tai huone. (Kiinteistö- ja tilaturvallisuuden tasot 2014, 8.)

Turvallisuussuunnittelun avulla pyritään siihen, että kiinteistöjen tilojen sijoittelu, vyöhykkeet ja rakenteelliset suojaukset voidaan toteuttaa mahdollisimman vähäisellä henkilöllisellä valvonnalla. Suunnittelun avulla pyritään myös siihen, että sähköisten turvajärjestelmien määrä ja laajuus pysyvät kohtuullisina. (Kiinteistö- ja tilaturvallisuuden tasot 2014, 7.)

Kiinteistön rakenteellinen suojaus

Kiinteistön ja toimitilojen rakenteellinen suojaus on ennaltaehkäisevää vahingontorjuntaa. Sen avulla rajoitetaan ja estetään erityisesti murtovarkauksia. Kohdetta vahvistamalla murtautumisesta on tarkoitus tehdä hidasta ja vaikeaa, jottei murtoa kannata edes yrittää tehdä. (Turvallinen kaupunki -hanke 2015.)

Jo kiinteistöä suunniteltaessa tulee ottaa huomioon suojaustarpeet. Finanssialan Keskusliitto (Rakenteellinen

murtosuojaohje I 2011, 3) muistuttaa, että rakennuksen ympäristön suunnittelulla on suuri vaikutus sekä turvallisuuteen että rakennuksen huollettavuuteen. Suunnittelulla voidaan erottaa sellaiset alueet toisistaan, joilla on erilaiset käyttötarkoitukset. Myös kulkutiet, pintarakenteet, valaistus ja opasteet suunnitellaan käytön mukaan. Erilaiset alueet voidaan erottaa toisistaan pensailla ja aidoilla. Turvallinen kaupunki -hanke (2015) tuo esiin luonnollisen valvonnan tarkeyden. Rakennukset ja alueet on suunniteltava siten, että oma henkilökunta voi tehdä esimerkiksi oman työnsä ohella ympäristön valvontaa ja havainnointia. Näkeminen ja näkyminen lisäävät laittoman toiminnan havaitsemista sekä olemassaolollaan vähentävät ilkivaltaa, murtoja ja väkivaltaa.

Rakenteellisen suojauksen keinoja ovat lisäksi tilojen turvaluokittelu, lukitus ja avaintenhallinta sekä kiinteistötekniikka, joka voi sisältää murtohälytys-, kamera- ja kulunvalvontajärjestelmät.

Lukitus ja avainturvallisuus

Lukitusta suunniteltaessa henkilöturvallisuus sekä palo- ja pelastusturvallisuus ovat etusijalla. Avainturvallisuusohje (2010, 3) korostaa, että lukituksen on vastattava organisatation tarvetta. Kulkuoikeudet myönnetään käyttäjäryhmille, eikä niinkään henkilöille.

Avainturvallisuus muodostuu avaintenhallinnasta, avainten säilytyksestä, luovutuksesta ja palautuksesta. Lisäksi avainturvallisuuteen kuuluu huolehtiminen avainten turvallisuustasosta sekä käyttöoikeuksista ja sarjoituksesta. Avaintenhallintaan kuuluvat kaikki lukitukseen liittyvät asiat ja sitä varten nimetään vastuuhenkilö. (Avainturvallisuusohje 2010, 3-4.)

Avainturvallisuusohjeen (2010, 3) mukaan suuria yhtenäisiä avainsarjoja on syytä välttää ja siksi avainsarjat kannattaa jakaa pienempiin, toiminnallisesti järkeviin kokonaisuuksiin. Yleisavainta ei käytetä käyttöavaimena edes kiinteistön hoito- ja ylläpitotehtävissä. Käyttötarve ratkaisee, millaisen avaimen käyttäjä saa. Avaimenhaltijan on päästävä vain niihin tiloihin, joihin hänellä on oikeus tai hänen on tarpeellista päästä. Avaimia on säilytettävä huolellisesti lukitussa avainkaapissa. Sen tulee olla lukittu, metallinen säilytyskaappi (kuva 1).

Kuva 1. Avainkaappi

Avainturvallisuusohje (2010, 3) korostaa, että avaimet on säilytettävä koodattuina, jottei niitä voi yhdistää tiettyyn kohteeseen. Avainkoodilista on säilytettävä erillään avaimista, eikä koodi saa olla paljastava. Kiinteistön yleisavainta ei saa säilyttää kiinteistön ulkoseinään upotetuissa avainsäiliöissä.

Murtohälytysjärjestelmä

Omaisuuksien varkauden ja vahingoittumisen lisäksi myös tiedon varkaus voi olla vakava asia organisaation toiminnalle. Kohteen suojaustoimien tason valintaa varten tarvitaan riskienarviointia, jossa arvioidaan kiinteistöön murtautumisen ja varkauden todennäköisyyttä sekä vahingon seurausten vakavuutta. (Kohteen murtoriskien arviointi ja suojaustason valinta -ohje 2008, 1-4.)

Murtohälytysjärjestelmän avulla parannetaan kiinteistön rakenteellista murtosuojausta. (Murtohälytysjärjestelmät ja -palvelut -ohje 2008, 1). Murtohälytysjärjestelmästä käytetään myös nimitystä rikosilmoitinjärjestelmä. Se on hälytysjärjestelmä, joka havaitsee ja ilmaisee valvotuille alueelle

tunkeutumisen tai tunkeutumisen yrityksen. Oppilaitoksen murtosuojauksesta ei ole olemassa viranomaismääräyksiä.

Murtohälytysjärjestelmällä valvotaan tunkeutumista kohteeseen sekä liikkumista kohteessa. Lisäksi voidaan valvoa yksittäistä suojattavaa kohdetta. Murtohälytysjärjestelmästä lähtevän hälytyksen vastaanottopaikkaan vaikuttaa kohteen riskiluokka. Ilmoituksen voi vastaanottaa esimerkiksi vartiointisliikkeen hälytyskeskus. (Murtohälytysjärjestelmät ja -palvelut -ohje 2008, 2,8.) Hälytyskeskus ryhtyy hälytyksen saatuaan ennalta sovittuihin toimiin.

Murtohälytysjärjestelmän hoitajaksi nimetään organisaatiosta henkilö, joka on perehtynyt järjestelmään. Hän vastaa käyttäjäkoodien hallinnasta sekä siitä, että järjestelmään tehdään määräaikaishuollot, järjestelmän toimintaa testataan, käyttöoikeudet päivitetään ja lisäksi tehdyt toimet kirjataan huoltopäiväkirjaan. Järjestelmän hoitaja perehdyttää myös uudet käyttäjät järjestelmän käyttöön. Hoitajalle nimetään varahenkilö. (Murtohälytysjärjestelmät ja -palvelut -ohje 2008, 9.)

Kamera- ja kulunvalvonta

Kameravalvontaa käytetään osana riskienhallintaa, jossa pääpaino on ennaltaehkäisevässä turvallisuustyössä. Organisaatio pyrkii ennaltaehkäisemään vahinkoja, vaara- ja onnettomuustilanteita, sekä myös rikollista toimintaa. Kameravalvonnan avulla voidaan omalta osaltaan vaikuttaa häiriöttömään toimintaan. (Kameravalvontaopas 2010, 6.)

Kameravalvontaa sovelletaan henkilötietolakia (523/1999), jonka mukaan henkilötietoa on kaikki videolle, tietokoneelle, digitaalikameralle sekä palvelimelle tallennettu tieto, josta voidaan tunnistaa henkilö. Kun oppilaitoksella on tallentava kameravalvonta, on se henkilötietolain tarkoittama rekisterinpitäjä. Oppilaitos vastaa tällöin siitä, että henkilötietoja käsitellään lainmukaisesti.

Rikoslain (39/1889; muutos 531/2000) mukaan kameravalvontaa ei saa käyttää käymälässä, pukeutumistilassa tai muussa vastaavassa paikassa oleskelevaa henkilöä kuvamaan. Laki yksityisyyden suojasta työelämässä (759/2004) toteaa, että kameravalvonta on kiellettyä muun muassa henkilöstö- ja sosiaalitiloissa sekä työntekijän käyttöön osoitetussa henkilökohtaisessa työtilassa. Kameravalvontaa ei saa käyttää työntekijän tai tiettyjen työntekijöiden tarkkailuun. Kamera-valvonta voidaan kuitenkin sijoittaa työpisteeseen tietyissä tapauksissa, jossa tarkoituksena on suojella työntekijää tai työntekijän pyynnöstä, kun asiasta on sovittu työnantajan ja työntekijän kesken. Tällainen tilanne voi tulla kysymykseen esimerkiksi silloin, kun työntekijään kohdistuu työn vuoksi

todennäköinen väkivallan, turvallisuuden tai terveyden vaarantumisen uhka.

Laki yksityisyyden suojasta työelämässä (759/2004) edellyttää, että kameravalvonnan tallenteet on hävitettävä heti, kun ne eivät ole tarpeen kameravalvonnan tarpeen toteuttamiseen. Hävittäminen on tehtävä viimeistään vuoden kuluttua tallentamisen päättymisestä.

Malli tallentavaan kameravalvontaan liittyvään rekisteriselosteeseen on saatavana tietosuojavaltuutetun sivuilta. Rekisteriselosteessa mainitaan rekisterinpitäjä nimi, osoite sekä muut yhteystiedot, yhteyshenkilö rekisteriä koskeissa asioissa, rekisterin nimi, henkilötietojen käsittelyn tarkoitus, kuvaus rekisteröityjen ryhmästä tai ryhmistä ja näihin liittyvistä tiedoista tai tietoryhmistä, tietojen siirto EU:n tai ETA:n ulkopuolelle sekä kuvaus rekisterin suojauksen periaatteista. Rekisteriseloste on pidettävä jokaisen saatavilla. (Henkilötietolaki 523/1999; Rekisteriseloste 2012.)

Kameravalvonnan käyttöönotto on tehtävä suunnitelmallisesti. Laki yksityisyyden suojasta työelämässä (759/2004) edellyttää yhteistoiminta- tai kuulemismenettelyä, jonka jälkeen työntekijöille tiedotetaan kameravalvonnan käyttöönotosta sekä siitä, missä ja miten tallenteita käytetään. Kameroista on ilmoitettava näkyvällä tavalla niissä tiloissa, joissa kamerat ovat käytössä. Merkillepantavaa on, että tallenteita saa käyttää vain niihin tarkoituksiin, joihin kameravalvonnan käyttäminen on määritelty yhteistoimintamenettelyssä. Kameravalvonnan suunnittelussa ja käytössä on oltava huolellinen, jottei oppilaitos syylisty salakatseluun, joka on rangaistava teko. (Rikoslaki 39/1889 ja muutos 531/2000; Kameravalvonnan yksityisyyden suoja ja henkilötietojen käsittely 2011, 9.)

Kameravalvontajärjestelmään kuuluvat valvontakamerat, kuten kiinteät sisä- ja ulkokamerat, kupukamerat, kääntöpäädakamerat, kuvantallennin, keskuslaite, monitorit sekä mahdollinen kuvansiirto esimerkiksi vartiointiliikkeen

(Kameravalvonta opas 2010, 17-30). Kameravalvontajärjestelmä tuottaa valvontakuvia, joiden avulla voidaan jälkeen tarkkailla tapahtumia. Kameravalvonnan suunnitteluvaiheessa on päätettävä, minkä tasoista kuvainformaatiota halutaan. Riittääkö havaitseminen vai tarvitaanko tunnistamista? (Kameravalvonta opas 2010, 33-37.)

Kulunvalvonta on valvotun alueen rajalla tapahtuvaa liikenteeseen kohdistuvaa turvallisuusvalvontaa (TSK 15 1989,62). Kulunvalvonnan tehtävänä on päättää, kenellä on kulkuoikeus sekä missä ja milloin kulkulupa myönnetään. Kulunvalvonnan avulla minimoidaan luvattoman pääsyn vaara sekä luvallisille kulkijoille aiheutuva epämuokavuus (Hälytysjärjestelmät 1999).

Kulunvalvontaan liittyy oleellisena osana hallinnointi. On määriteltävä, kuka on järjestelmän pääkäyttäjä ja kuka toimii varahenkilönä. Lisäksi on määriteltävä, kuka määrittelee kulkuoikeudet ja kuinka tunnisteet myönnetään. On huolehdittava tunnisteiden hallinnoinnista, seurattava raportointia sekä tietojen säilytystä (Hälytysjärjestelmät 1999). Pelkästään tekninen valvonta ei ole riittävää, vaan henkilökunnan sosiaalisella valvonnalla tulee aina olemaan erittäin merkittävä rooli. Sisäänkäyntien yhteyteen olisi siksi hyvä sijoittaa työskentelytiloja.

Yhteenveto

Oppilaitoksen kiinteistö- ja toimitilaturvallisuuden tavoitteena on taata riskienarviointiin perustuva, kustannustehokas suojaus, jonka avulla oppilaitoksessa voidaan työskennellä häiriöttömästi. Jo kiinteistöä suunniteltaessa tulee ottaa huomioon suojaustarpeet. Suunnittelulla voidaan erottaa sellaiset alueet toisistaan, joilla on erilaiset käyttötarkoitukset. Lisäksi suunnittelun avulla pyritään siihen, että turvajärjestelmien määrä ja laajuus pysyvät kohtuullisina. Teknisen valvonnan lisäksi tarvitaan henkilökunnan tekemää sosiaalista valvontaa.

Lähteet

Avainturvallisuusohje. 2010. Finanssialan Keskusliitto. Viitattu 28.8.2015. <https://www.fkl.fi/materiaalipankki/ohjeet/Dokumentit/Avainturvallisuusohje.pdf>

Henkilötietolaki (523/1999). Viitattu 2.9.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990523>

Hälytysjärjestelmät. Turvallisuussovelluksissa käytettävät kulunvalvontajärjestelmät. Osa 7: soveltamisohjeet. 1999. SFS-EN 50133-7. Helsinki: Suomen Standardisoimisliitto.

Kameravalvontaopas. 2010. Espoo: Sähköinfo.

Kameravalvonnan yksityisyyden suoja ja henkilötietojen käsittely. 2011. Tietosuojavaltuutetun toimisto. Viitattu 2.9.2015. http://www.tietosuoja.fi/material/attachments/tietosuojavaltuutettu/tietosuojavaltuutetuntoimisto/oppaat/6JfpwYXOB/Kameravalvonnan_yksityisyyden_suoja_ja_henkilotietojen_kasittely.pdf

Kiinteistö- ja tilaturvallisuuden tasot. 2014. ST-ohjeisto 4. 3. uusittu painos. Espoo: Sähkötieto.

Kiinteistö- ja toimitilaturvallisuus. 2010. Elinkeinoelämän Keskusliitto. Viitattu 7.9.2015. <http://ek.fi/wp-content/uploads/Kiinteisto-ja-toimitilaturvallisuus.pdf>

Kohteen murtoriskien arviointi ja suojaustason valinta-ohje. 2008. Finanssialan Keskusliitto. Viitattu 5.9.2015 http://www.fkl.fi/materiaalipankki/ohjeet/Dokumentit/Kohteen_murtoriskien_arviointi.pdf

Laki yksityisyyden suojasta työelämässä (759/2004). Viitattu 4.9.2015 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040759>

Murtohälytysjärjestelmät ja -palvelut ohje. 2008. Finanssialan Keskusliitto. Viitattu 7.9.2015. https://www.fkl.fi/materiaalipankki/ohjeet/Dokumentit/Murtohälytysjärjestelmät_ja_palvelut_ohje_2008.pdf

Oppilaitosrakennusten turvallisuus. 2015. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2015:2 Opetus- ja kulttuuriministeriö. Viitattu 28.8.2015. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2015/liitteet/tro2.pdf?lang=fi>

Pelastuslaki (379/2011). Viitattu 7.9.2015. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110379>

Rakenteellinen murtosuojeluohje I. 2011. Finanssialan Keskusliitto. Viitattu 1.9.2015. https://www.fkl.fi/materiaalipankki/ohjeet/Dokumentit/Murtosuojeluohje_I_%202011.pdf

Rekisteriseloste. 2012. Tietosuojavaltuutetun toimisto. Viitattu 1.9.2015. <http://www.tietosuoja.fi/material/attachments/tietosuojavaltuutettu/tietosuojavaltuutetuntoimisto/lomakkeet/rekisterijatietosuojaselosteet/nW2IycjCZ/Rekisteriseloste.doc>

Rekisteriselosteen täyttöohjeet. 2012. Tietosuojavaltuutetun toimisto. Viitattu 1.9.2015. http://www.tietosuoja.fi/material/attachments/tietosuojavaltuutettu/tietosuojavaltuutetuntoimisto/lomakkeet/rekisterijatietosuojaselosteet/nfJL6Dog3/Rekisteriselosteen_tayttoohjeet.pdf

TSK 15. 1989. Turvallisuusalan sanasto. Helsinki: Suomen vakuutusalan koulutus ja kustannus.

Turvallinen kaupunki -hanke. 2015. Turvallisuus rakennetun ympäristön suunnittelussa. Viitattu 7.9.2015. <http://www.turvallinenkaupunki.fi/turvallisuusteemat/rikoksia-ja-ilkivaltaa-ehkaiseva-elinymparisto/suunnittelun-suuntaviivoja>

Työelämän tietosuoja. 2008. Työ- ja elinkeinoministeriö. Viitattu 1.9.2015. https://www.tem.fi/files/20193/8.013s_Tyoelaman_tietosuoja

Työturvallisuuslaki (738/2002). Viitattu 7.9.2015. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020738>

Valtioneuvoston asetus pelastustoimesta (407/2011). Viitattu 7.9.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantas>

Terho Moisio

FYYSISEN TURVALLISUUDEN OMAVALVONTA AMMATTIOPPILAITOKSESSA

Ammattioppilaitoksen omistamien kiinteistöjen fyysistä turvallisuutta arvioitiin rakenteellisen suojauksen ja palotarkastuksen näkökulmista. Tunnistetuille kehittämiskohteille nimettiin vastuuhenkilöt ja aikataulut.

Tein fyysistä turvallisuutta koskevan arvioinnin kiinteistöpäällikkömme kanssa. Aloitin valmistelut tulostamalla meille molemmille PK-RH:n rakenteellinen suojaus -työkortin sekä palotarkastuslomakkeen. Kohteenksi otimme Omnian omistamat kiinteistöt, sillä vuokra-kiinteistöissä on kirjavuutta siitä, kuka esimerkiksi vastaa eri järjestelmistä. Lisäksi on jo vuosia tehty työtä sen eteen, että omat kiinteistömme ovat järjestelmiltään ja suojauksiltaan mahdollisimman samantasoisia. Täytimme molemmat erikseen edellä mainitut lomakkeet ja sitten vertasimme tuloksia keskenämme. Käsityksemme asioista olivat hyvin yhdenmukaiset. Tämä johtunee pitkälti siitä, että olemme mahdollisuuksien mukaan osallistuneet yhdessä eri viranomaistarkastuksiin sekä vuosittain tehtäviin omatarkastuksiin. Eriävistä kohdista kävimme keskustelua, joka lisäsi ymmärrystä puolin ja toisin.

Rakenteellinen suojaus

Kirkkonummen toimipisteen B-rakennuksen työsalien puoleisella seinustalla on muutama autolämmityspistorasia ja muutenkin seinän viereen pysäköidään yleisesti. Seinustalla ei ole merkittyjä parkkiruutuja. Korjaavana toimenä päätettiin, että kesällä 2015 maalataan parkkiruudut vastakkaiselle puolelle pihaa. Seinällä olevat autolämmityspistorasiat

poistetaan tarpeettomina, sillä viralliset henkilöstölle tarkoitetut autolämmityspistorasiat ovat A-talon edessä olevalla pysäköintipaikalla. Asian hoitaa kiinteistöpäällikkö.

Vierailijoiden ilmoittautuminen tullessa sekä liikkuminen kiinteistössä vain henkilöstön mukana on tunnistettu jo lähes vuosi sitten kehityskohteeksi Omnian turvallisuusryhmässä. Asia nivoutuu myös oman henkilöstön kuvallisen henkilökortin käyttöön. Kortin näkyvillä pito on hyvin vaihtelevaa. Toiset pitävät sitä esillä säännöllisesti ja toiset eivät koskaan. Asiasta on muistutettu henkilöstöä toistuvasti turvallisuuden ja imagon näkökulmasta. Nykyisin käytössä olevassa kortissa ei ole viivakoodin lisäksi sisään rakennettuna muuta älyä ja sen vuoksi uusi sirullinen kortti on tulossa käyttöön. Uuden kortin avulla henkilöstö voi maksaa lounaan henkilöstö- ja opiskelijaravintoloiden kassalla henkilöstöhintaan. Tämän uudistuksen ja henkilöstön informoinnin kautta henkilökortin käyttö tulee todennäköisesti kuntoon. Uusien korttien käyttöönotossa haasteena on HR:n eri järjestelmien yhteensovittaminen kassajärjestelmään. Henkilökortti uudistuksen yhteydessä otetaan käyttöön myös vierailijakortit. Vierailijan ilmoittautuessa ja hakiessa kortin vahtimestarilta isäntä tai emäntä noutaa vieraan tai vaihtoehtoisesti vahtimestari ohjaa vieraan oikeaan paikkaan. Asiasta vastuullinen on turvallisuusjohtaja.

Omatoiminen palotarkastus

Huoneiden ovien kiinnittäminen on ollut toistuvasti esillä Omnian turvallisuusinfoissa lähinnä tietosuojan näkökulmasta. Jatkossa asiaa korostetaan myös paloturvallisuuden kannalta. Ovien kiinnittämisestä käsitellään myös uuden henkilöstön infotilaisuuksissa. Asiasta vastuullinen on turvallisuusjohtaja.

Syttyvien materiaalien säilyttäminen rakennusten seinustoilla ja lastauslaitureilla on haaste Kirkkokadun toimipisteessä puuartsaanien työsalin ulkoseinustalla, sisäpihan puolella. Piha on aidattu. Puumateriaalia puretaan lähelle ulkoseinää, todennäköisesti siksi, että rakennuksessa on lip-pa siinä kohtaa ja puutavara on näin ollen hieman suojassa säältä. Artsaanien koulutuspäällikkö vastaa asiantilan korjaamisesta ja aikataulusta on sovittu.

Jäteastioille ja varastoitaville tavaroille tarvitaan asianmukaiset tilat. Tämä haaste koskee myös Kirkkokadun toimipisteen piha-aluetta. Erityisesti puumateriaalin varastointi on haasteellista. Vaihtolava puujätteelle on avonaisessa, katoksettomassa tilassa, joka kuitenkin on aidatulla alueella ja etäällä rakennuksesta. Puujätettä kertyy puuartsaaneilta, vieressä sijaitsevalta talonrakennusalan työsalista,

pihan harjoitustyömaalta sekä jonkin verran myös viher-rakentamisen artesaaneilta. Lavan sijoitus ja suojaaminen on suunniteltava niin, ettei lavaa pääse sytyttämään. Tärkeää on myös, ettei puutavara kastu, sillä nyt maksamme kaato-paikalle kuljetettavasta vedestä. Aikataulu asian korjaamiseksi on sovittu. Vastuuhenkilö on kiinteistöpäällikkö.

Yhteenveto

Pitkään toimineella Omnian kiinteistöpäälliköllä sekä useiden toimipisteiden toimipistevastaavana sekä viimeiset kolme vuotta Omnian turvallisuusjohtajana toimineella, tämän artikkelin laatijalla, olivat näkemykset Omnian kiinteistöjen fyysisestä turvallisuudesta hyvin samankaltaiset. Tarkistuslistojen läpikäynti tuo yleensä kuitenkin esiin joitain korjattavia kohteita, niin kuin tässäkin tapauksessa. Erityisesti rakennuksen seinustalle pysäköinti ja ovien kiinnittäminen muun kuin tietosuojan vuoksi oli meille molemmille jäänyt ”sokeaksi kohdaksi”, eikä palotarkastuksissakaan nuo muutamat takapihan autot ole tulleet aiemmin esille. Muokkaamme omatarkastuslomakettamme hyödyntämällä tässä artikkelissa mainittuja tarkistuslistoja.

Lähteet

Palotarkastuslomake. 2004. PK-RH. Viitattu 31.1.2015. <http://virtual.vtt.fi/virtual/pkrh/pdf/palotarkastuslomake.pdf>

Rakenteellinen suojaus -työkortti. 2004. PK-RH. Viitattu 31.1.2015. <http://virtual.vtt.fi/virtual/pkrh/pdf/rakenteellinen-suojaus-tyokortti/view.html>

Tuula Brocke

AMMATTIOPPILAITOKSEN UUSITTUJEN TOIMITILOJEN TURVALLISUUDEN TARKASTUS

Fyysisen turvallisuuden tarkastuksen avulla selvitettiin Koulutuskeskus Salpauksen uusittujen toimitilojen vahvuudet ja kehittämiskohdat.

Koulutuskeskus Salpauksen Aikuiskoulutus ja työelämäpalvelut -yksikköme siirtyi uusittuihin toimitiloihin viime vuoden syksyllä. Kiinteistössä työskentelee vakituisesti noin 70 henkilöä sekä lisäksi vierailivat luennoitsijat. Turvallisuustoiminta on vastuutettu yksiköiden turvallisuusryhmille, jotka on muodostettu kiinteistökohtaisesti. Kehittämismvastuu koko organisaation turvallisuustoiminnasta on ylimmällä johdolla ja toiminnan eteenpäin viejänä on turvallisuusasioiden kehityspäällikkö.

Uusitun kiinteistön käyttöönottotarkastukset on hoidettu ennen toimintamme aloittamista kehityspäällikön johdolla Kiinteistöpalvelut -yksikön läsnä ollessa. Tarkastusaineistot eivät olleet turvallisuusryhmämme käytössä.

Omatoiminen palotarkastus

Yksikköme turvallisuusryhmän kolme jäsentä suoritti paloriskien hallintaan liittyvän tarkastuksen kiinteistössä. Uusi tarkastus suoritettiin kahden kuukauden kuluttua kolmen muun henkilön toimesta ja lisäksi mukaan otettiin rakenteellisen suojauksen tarkastaminen. Osallistuin molempiin tarkastuskertoihin. Oli mielenkiintoista lähteä uudelle kierrokselle, koska silloin selviäisi, onko aikaisemmin annettuja korjaustoimenpidekehotuksia noudatettu. Haasteelliseksi koimme tilanteen, jossa korjaustoimista on sovittu suoraan kiinteistöpalvelujen ja kehityspäällikön

välillä informoimatta turvallisuusryhmää, jolle kuitenkin on määritetty operatiivinen vastuu.

Palotarkastuksessa havaitsimme, että muutamaa kopiointihuonetta käytetään edelleen kartonkivarastona. Positiivinen havainto oli se, että henkilökunta on alkanut vähentää tilan palokuormaa ja osallistuu kartonkiroskien kuljettamiseen keräilykatoksiin.

Kierroksella havaitsimme lisäksi, että kellarissa väestösuojaan yhteydessä oleviin häkkikomeroihin oli ilmestynyt lukot, joihin avaimemme ei sopinut. Väliaikaisesti kellarissa säilytetyt rakennusajan maalit on toimitettu pois edellisen kerran tarkastuksen jälkeen.

Rakenteellinen suojaus

Hallinnollinen varautuminen on meille vaikeaa todentaa, koska asiakirjat eivät ole kiinteistöme turvallisuusryhmän käytettävissä. Tärkeimpiä suojeltavia kohteita ei ole tiedotettu henkilöstölle, eikä turvallisuusryhmälle. Henkilöstön turvallisuuskoulutus on yksiköiden vastuulla, mutta selkeät, organisaatiotasoiset toimintaohjeet puuttuvat. Vakuutusopimuksen noudattamisen voimme varmistaa, kun saamme sopimuksen käyttööme. Ulko-alueen turvallisuuteen liittyviksi haasteiksi tunnistettiin aitauksen puuttuminen sisäpihalta sekä osittain puutteelliseksi havaittu

piha-alueen valaistus. Myös avainturvallisuuden kehittämistarpeita havaittiin.

Turvallisuusryhmä seuraa korjaustoimien toteutumista

Vertasimme ensimmäisen ja toisen omatoimisen tarkastuskierroksen tuloksia. Kiireellisesti korjattaviksi valittiin ne aikaisemmissa tarkastuksissa havaitut kohteet tai asiat, jotka olivat edelleen hoitamatta kuntoon. Omaan ryhmään listasimme ne asiat, joille emme itse voi tehdä mitään ja joista on tiedotettava eteenpäin muille tahoille. Korjausehdotukset aikatauluineen esiteltiin turvallisuusryhmän kokouksessa. Korjaustoimet on suunniteltu yksityiskohtaisesti siten, että on kuvattu korjattava kohde, määritelty sen kiireellisyys, vastuuhenkilö, aikataulu ja tehtävät toimet. Korjaussuunnitelma liitetään intraan omana tiedostonaan turvallisuusasioiden kohtaan. Korjaussuunnitelman toteutumista tarkastellaan turvallisuusryhmän kokouksissa säännöllisesti.

Turvallisuustoiminnan katsaus ja turvallisuussuunnitelma osaksi vuosikirjaa

Turvallisuustoiminnan katsaus kuluneesta vuodesta sekä seuraavan vuoden turvallisuussuunnitelma korjausehdotuksineen liitettiin osaksi yksikkömme vuosikirjaa. Vuosikirja on organisaatiossamme ensimmäinen laatuaan ja toimitamme sen oman henkilöstön lisäksi turvallisuusasioiden kehittämispäällikölle sekä muulle ylimmälle johdolle.

Oman turvallisuusosaamisen kasvaminen

Olen asioita eteenpäin vievä henkilö. Omatoimiset tarkastuksemme ja itse tekemämme potentiaalisten ongelmien

analyysit antavat paljon tietoa turvallisuutemme tilanteesta. Perehdyn turvallisuusasioihin isolla innolla ja välillä liiaksikin tunteella. Otan asioista ja niiden tilanteesta selvää ja laitan toisetkin työntekijät työstämään turva-asioita. Fyysisen turvallisuuden omatoimisessa tarkastuksessa oma osaamiseni kasvoi ottaessani selvää eri osa-alueiden tilasta ja kyseenalaistaessa käytössä olevia toimintamalleja.

Avainlöydökset

Kiinteistömme fyysinen turvallisuus on osatekijöidensä mukaan tarkasteltuna suhteellisen hyvällä tasolla. Turvallisuuden tasoon vaikuttaa toimintamme luonne, toisin sanoen ylimääräisiä vaaratekijöitä ei ole liiketalouden ja tietojenkäsittelyn aloilla.

Merkittäväksi haasteeksi tunnistettiin suunnitelmien ja ohjeiden jalkauttaminen työntekijöiden keskuuteen. Toitaiseksi ei ole suunnitelmaa turvallisuusasioihin perehdyttämisestä, eivätkä vastuualueet ole vielä näkyvillä. Muita kehityskohteita ovat tietosuoja, lukitus, kellarin ja kopiohuoneiden siisteys sekä luokkatilojen poistumisohjeiden ja tyhjä-kylttien tekeminen.

Henkilökunnan työpisteiden vaihtumiset vaikeuttavat paikallista perehdyttämistä. Organisaation rakennemuutoksen yhteydessä tarvitaan myös turvallisuusasioiden kokonaisvaltaista hallinnoimista. Sitoutunut henkilöstö voi viedä asioita eteenpäin, kun turvallisuuden työkalut ovat kunnossa.

Henkilökunnan asenne on muuttunut myönteisemmäksi turvallisuusperehdyttämisen suhteen. Toimintakulttuurissamme ei ole määritelty sisäisiä turvallisuuskoulutuksia pakollisiksi ja vielä joitain henkilöitä, jotka eivät ole osallistuneet henkilöstön turvallisuustietoiskuihin.

Lähteet

Palotarkastuslomake. 2004. PK-RH. Viitattu 28.1.2015. <http://virtual.vtt.fi/virtual/pkrh/pdf/palotarkastuslomake.pdf>

Rakenteellinen suojaus -työkortti. 2004. PK-RH. Viitattu 28.1.2015. <http://virtual.vtt.fi/virtual/pkrh/pdf/rakenteellinen-suojaus-tyokortti/view.html>

V TURVALLISUUSVIESTINTÄ

Turvallisuusviestinnän avulla oppilaitos välittää näkemyksiään ja turvallisuusnormejaan sekä henkilöstölleen että sidosryhmilleen. Keskeisiä seikkoja ovat turvallisuusviestinnän monikanavaisuus, johdon näkyvyys viestinnässä, erilaisten henkilöryhmien huomioiminen sekä avoin viestintäilmapiiri. Kriisiviestinnän lisäksi tarvitaan positiivista, ennakoivaa turvallisuusviestintää.

Tiina Ranta

KOHTI AVOINTA, ENNAKOIVAA JA POSITIIVISTA TURVALLISUUSVIESTINTÄÄ

Tämä artikkeli käsittelee avointa, ennakkoivaa ja positiivista turvallisuusviestintää oppilaitoksissa. Taustalla on joulukuussa 2012 valmistunut selvitys, jossa analysoitiin 100 maailman parhaan korkeakoulun kotisivut positiivisen, avoimen ja ennakkoivan turvallisuusviestinnän toteuttamisen näkökulmasta. Yhtenä selvityksen tavoitteena oli, että saatujen tulosten kautta oppilaitokset voisivat jatkossa kehittää avointa ja ennakkoivaa turvallisuusviestintäänsä osana kokonaisvaltaista turvallisuusjohtamistaan. Vaikka selvitys keskittyikin korkeakoulujen toteuttamaan turvallisuusviestintään, voidaan saatuja tuloksia soveltaa minkä tahansa kouluasteen turvallisuusviestinnän toteuttamiseen.

Mistä syntyy organisaation kokonaisviestintä?

Tässä artikkelissa turvallisuusviestintää lähestytään osana organisaation kokonaisviestintää sekä myös varautumista, jolla tarkoitetaan kohteen toimintojen mahdollisimman häiriötöntä jatkumista kaikissa tilanteissa. Varautumisen tavoitteena on ennaltaehkäistä häiriö- ja kriisitilanteita sekä luoda valmiutta ei-toivottujen seurausten hallintaan. (Korhonen & Ström 2012, 9.) Artikkelissa sivutaan myös kriisiviestintää, joka on parhaimmillaan osa paitsi organisaation varautumista niin myös sen kriisi johtamista. Kriisi on käsitteenä laajempi kuin vain yhtäkkinen onnettomuus, ympäristövahinko tai muu yllättävä ja ennakoimaton tapahtuma. Kriisiksi voidaan määritellä kaikki sellaiset tapahtumat, jotka voivat vaikuttaa haitallisesti organisaation toimintaan ja maineeseen. Tärkeintä on, että niihin varaudutaan. (Karhu & Henriksson 2008, 22 - 25.) Juholin määrittelee kriisin taas tapahtumana tai prosessina, joka voi uhata organisaation aineellisia tai aineettomia arvoja eli yhteisön jäseniä, mainetta tai omaisuutta (Juholin 2013, 366). Kriisi voidaan määritellä myös erikoistilanteena, jolloin kärjistynyt, kielteinen tapahtuma voi muuttua vieläkin pahemmaksi ilman tilanteeseen sopivaa oikeaa ja harjoiteltua reagoitintia (Kortetjärvi-Nurmi & Murtola 2015, 110).

Viestintäympäristömme murroksessa

Elämme ajassa, jossa koko viestintäympäristömme käy läpi valtavaa muutosta. Kaikki toimijat eivät enää pysy perässä. Osaa heistä johtaa ajatus, että kaikkea voisi edelleen hallita. Se ei ole enää kuitenkaan mahdollista, sillä yleisöt sirpaloituvat ja henkilökohtainen joukkoviestintä yleistyy. Tässä hetkessä jokaisella on mahdollisuus osallistua tuottamalla sisältöjä, osallistumalla keskusteluihin tai vakkapa vaikuttaa ja kerätä vaikutteita. (Juholin, 2013, 19.)

Korpiolan (2011) mukaan viestintä ei ole enää organisaation tukitoiminto, vaan keskeinen osa strategiaa ja johtamista. Nykyisin viestintäkulttuuri haastaa organisaatiot viestinnässään avoimuuteen, nopeuteen, tiedon saatavuuteen ja läpinäkyvyyteen. (Korpiola, 2011, 13.) Samat viestinnän lainalaisuudet koskevat jokaista suomalaista oppilaitosta viestinnän suunnittelun ja toteuttamisen suhteen. Hyvin suunniteltu ja toteutettu viestintä on edellytys sille, että luottamus organisaatioiden toimintaan säilyy (Korpiola, 2011, 13). Oppilaitoksen turvallisuusviestintä on osa sen muuta aktiivista ja ennakkoivaa viestintää. Se on kuin silmälasit, joiden läpi viestintää katsotaan turvallisuuden suunnittelun ja toteutuksen kautta.

Parhaimmillaan organisaation proaktiivisesta turvallisuusviestinnästä muodostuu kokonaisuus, johon kuuluvat esimerkiksi turvallisuusperheätykset, turvallisuusystyötä tukemaan tuotetut suunnitelmat, turvallisuuskoulutukset sisältöineen, arjen keskustelut, kokoukset, tiedotteet, palautteet, turvallisuuspoikkeamailmoitukset, kyltit sekä ilmoitustaulut (Merivirta & Mäkelä 2011, 4 - 5).

Ennakoivan turvallisuusystyön yksi keskeinen toteuttamisen väline on positiivinen ja avoin turvallisuusviestintä. Merivirta (2011) kuvaa turvallisuusviestinnän määritelmää Realin ja Cooperin (2009) mukaan niin, että se on yksinkertaisimmillaan keino välittää organisaation turvallisuusnormeja ja näkemyksiä henkilöstölle. Kun organisaatio toimii näin, se ohjaa yhteisöään kohti positiivista turvallisuusilmapiiriä. (Real & Cooper 2009, Merivirta 2011, 19 mukaan.)

Kun oppilaitoksessa kehitetään turvallisuusviestintää, on suunniteltava ja myös harjoiteltava kriisiviestintää. Jokaisen oppilaitoksen arkeen kuuluu myös varautuminen poikkeustilanteisiin, jonka kautta kriisiviestinnän yhdeksi tehtäväksi muodostuu kriisin kielteisten seurausten vähentäminen. Kriisiviestintä on parhaimmillaan proaktiivista toimintaa, jolloin erityistilanteisiin on varauduttu ennakolta. (Kortetjärvi-Nurmi & Murtola, 2015, 110.) Proaktiivisuus käsitteenä kertoo aktiivisesta ja aloitteellisesta toiminnasta, jossa

yksilö ottaa vastuun käyttäytymisestään (Katajainen, Lipponen & Litovaara, 2006). Yleisen suomalaisen asiansanaston mukaan proaktiivisuudella tarkoitetaan tulevaisuuden haasteiden ja uhkien varhaista tunnistamista sekä niihin varautumista. Proaktiivisuuden ytimessä onkin pyrkimys ennalta ehkäistä ongelmatilanteita tavoitteellisen, aloitteellisen sekä ennakoivan toiminnan kautta. (YSA, 2015.)

Parhaimmillaan turvallisuusviestintä rakentuu tukemaan organisaatioturvallisuutta, joka on Lanteen (2007) määritelmän mukaan organisaation tavoite tai dynaaminen tila. Se on tila, jossa ihmisiin, ympäristöön, omaisuuteen, tietoon ja maineeseen kohdistuvat riskit ovat hallinnassa ja jossa vahingot on ehkäisty ennalta. (Lanne 2007, 12.)

Selvitys koulumaailman parhaista turvallisuusviestijöistä

Seuraavaksi esitellään korkeakoulujen turvallisuusviestintään suunnatun selvityksen keskeisiä tuloksia. Tähän artikkeliin on selvityksestä koottu se keskeinen tulos, jonka avulla oppilaitokset voisivat valjastaa positiivisen sekä ennakoivan turvallisuusviestinnän koko turvallisuusystyönsä keskiöön ja saada kaikki mukaan turvallisuutta toteuttamaan.

Kuvio 1. Turvallisuusjohtamisen sisällöt ja turvallisuusviestinnän käytänteet (Koskenranta, Paasonen & Ranta 2012, 50)

Turvallisuusviestinnän kaksisuuntaisuus

Havainnot viestintäilmapiiiristä rakentuvat seuraaville tekijöille eli hyvin rakennetun ja toimivan turvallisuusviestinnän merkittävimpinä tekijöinä voidaan pitää avointa viestintäilmapiiiriä, kahdensuuntaista viestintää ja informaation helppoa saatavuutta. Avoin viestintäilmapiiiri edesauttaa turvallisuuteen liittyvän tiedon itsenäistä hakemista, turvallisuusaiheista keskustelua sekä turvallisuuspoikkeamista raportointia. Se mahdollistaa ja tukee myös kahdensuuntaista viestintää eri henkilöstöryhmien välillä. (Real & Cooper 2009, 21 - 24.)

Kaksisuuntaisuus näkyi kohteiden turvallisuusviestinnässä niin, että esimerkiksi turvallisuuspoikkeamista ilmoittamiseen kannustettiin ja niistä seurasi ilmoittajalle palaute asian eteenpäinviemisestä. Turvallisuuspoikkeamailmoitusmenettely oli toteutettu niin, että läheltä piti -tapaukset, onnettomuudet sekä muut turvallisuustapahtumat olivat esillä erillisinä valintoina. Arkaluonteisten asioiden ilmoittamiseen ohjattiin vaihtoehtoisesti nimettömällä menettelyllä. Kaksisuuntaisuus toteutui myös erilaisten ”kysy – vastaa” -palstojen kautta, joissa ajankohtaisia turvallisuuteen liittyviä asioita kuvattiin avoimen turvallisuusviestinnän keinoin. (Koskenranta, Paasonen & Ranta 2012, 60.)

Johdon näkyvyys turvallisuusviestinnässä

Johdon esille tuoma viesti siitä, että turvallisuus on organisaation toiminnassa etusijalla, rohkaisee kouluyhteisön jäseniä toimimaan turvallisten toimintatapojen edistämiseksi työyhteisössä. Turvallisuusviestintä ilman johdon näkyvää sitoutumista voidaan tulkita pelkäksi puheeksi, johon ei tarvitse reagoida eikä sitä tarvitse noudattaa. Keskittyminen pelkkiin ongelmatilanteisiin ei tue henkilöstön sitoutumista turvalliseen toimintaan. Sen sijaan viestinnän olisi oltava monipuolista ja kannustavaa. (Merivirta 2011, 21 – 22.)

Johdon näkyvä tuki turvallisuustoiminnalle näkyi sen toiminnasta kertovalla tallenteella, jossa korostettiin turvallisuuden merkitystä koko toiminnan jatkuvuuden ja ihmisten hyvinvoinnin lähtökohtana. Johdon kirjalliset kuvaukset turvallisuustoiminnasta kuvasivat myös hyvin johdon positiivista asennetta turvallisuustyötä kohtaan. (Koskenranta, Paasonen & Ranta 2012, 61.)

Positiivinen ja kannustava turvallisuusviestintä

Positiivinen ja turvallisiin toimintatapoihin kannustava viestintä vaikuttaa todennäköisesti paremmin turvallisuuteen

kuin negatiivisiin puoliin sekä huonoihin toimintatapoihin keskittyvä viestintä (Merivirta 2011, 21). Selvityksessä turvallisuusviestintä näyttäytyi avoimena ja kannustavana. Turvallisuus oli kuvattu kouluyhteisön jäsenien yhteisenä asiana. (Koskenranta, Paasonen & Ranta 2012, 62.)

Erilaisten henkilöstöryhmien huomioiminen

Parhaimmillaan organisaatioiden turvallisuusviestinnässä näkyy erilaisten (sidosryhmät, työtehtävä, positio yms.) vastaanottajien huomioiminen, lähiesimiesten viestintä, yksinkertaisuus, positiivisuus ja monikanavaisuus (Real 2008, 355 - 358).

Kotisivuilla näkyi erilaisten henkilöstöryhmien huomiointi ja myös turvallisuusviestinnän suuntaaminen kunkin ryhmän tarpeiden mukaisesti. Esimerkiksi erilaisten sidosryhmien huomiointi näkyi alkavien opiskelijoiden vanhemmille suunnatun koulun turvallisuutta käsittelevän tietopakettin kautta. Turvallisuudokumentaatio oli näkyvin osoitus erilaisten korkeakouluyhteisön jäsenten tai ryhmien tarpeesta - ne oli rakennettu paitsi tehtävän niin myös vastaanottajan tarpeen mukaisesti. Erilaiset vastaanottajat huomioitiin myös niin, että aktiivisille työntekijöille oli perusviestintä lisäksi tarjolla syventävää tietoa asioista. (Koskenranta, Paasonen & Ranta 2012, 62 – 63.)

Havainnot positiivisesta viestintäilmapiiiristä

Positiivinen viestintäilmapiiiri rakentui seuraaville tekijöille: avoin viestintäilmapiiiri, kahdensuuntainen viestintä ja informaation saatavuus. Avoin viestintäilmapiiiri edesauttaa turvallisuustiedon itsenäistä hakemista, keskustelua turvallisuudesta sekä turvallisuuspoikkeamien raportointia. Se tukee myös kahdensuuntaista viestintää. Organisaatiossa viestintäilmapiiiri jo itsessään vaikuttaa positiivisesti onnettomuustilanteiden syiden selvittämiseen ja niistä mahdollisesti seuraavien interventioiden sekä muutosten vastaanottamiseen. (Real & Cooper 2009, Merivirta 2011, 20 mukaan.) Turvallisuudokumentaatio helppo saatavuus ja sisällön luotettavuus liitetään vahvasti positiiviseen turvallisuusilmapiiiriin ja sitä kautta myös turvallisen käyttäytymisen aikaansaamiseksi (Real & Cooper 2009, 21 - 25).

Yksi selvityksen havainnoista oli kohteiden avoin viestintäilmapiiiri. Turvallisuudesta viestittiin avoimesti ja laajasti. Merkittävä osa turvallisuuteen liittyvistä ohjeistuksista ja esimerkiksi turvallisuustoiminnan mittaamisen tuloksista oli avointa. (Koskenranta, Paasonen & Ranta 2012, 65.)

Yhteenveto

Turvallisuusviestintään liittyvä selvitys tuo uusia kehittämishetkiä ja ideoita kotimaisille oppilaitoksille. Positiivisen, turvallisiin toimintatapoihin kannustavan viestinnän tiedetään vaikuttavan paremmin turvallisuuteen kuin negatiivisiin puoliin ja huonoihin toimintatapoihin keskittyvän viestinnän. Parhaimmillaan turvallisuusviestintä näyttäytyy kannustavana koko koulun yhteisenä asiana. Se rakentuu systemaattisen turvallisuusjohtamisen tueksi. Esimerkiksi kriisivalmius näyttäytyy tällöin kokonaisuutena, joiden kerrotaan avautuvan kriisitilanteessa. (Koskenranta, Paasonen & Ranta 2012, 66.)

Lähteet

Juholin, E. 2013. Communicare! Kasva viestinnän ammattilaiseksi. Korpijyvä: MIF.

Karhu, M. & Henriksson, A. 2008. Skandaalit & katastrofit - käytännön kriisiviestintäopas. Keuruu: MIF.

Katajainen, A., Lipponen, K. & Litovaara, A. 2006. Voimavarat käyttöön. Proaktiivisuus – reaktiivisuus. Viitattu 15.8.2015. http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=onn00023&p_teos=onn&p_selaus=

Lanne, M. 2002. Turvallisuustoiminnan kehittämistarpeet yliopistoissa ja korkeakouluissa. Teoksessa Työ ja ihminen. Ympäristötutkimuksen aikakauskirja 4/2002. 16. vuosikerta. 297- 307. Viitattu 16.08.2015. http://www.ttl.fi/fi/tyo_ja_ihminen/Documents/Tyojaihminen_4_2002.pdf

Merivirta, M-L. 2011. Turvallisuusviestintä rakennusallalla. Jyväskylän yliopisto. Viestintätieteiden laitos. Pro gradu –tutkielma. Viitattu 14.08.2015. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/26694/URN%3ANBN%3Afi%3Aju-201103221913.pdf?sequence=1>

Merivirta, M-L. & Mäkelä, T. 2011. Tunnetko turvallisuusviestinnän? Nolla tapaturmaa – foorumi UUTISLEHTI 1/2011, 4-5. Viitattu 13.08.2015. http://www.ttl.fi/partner/nollatapaturmaa/uutislehti/Documents/uutislehti_2011_1.pdf

Korhonen, J. & Ström M. 2012. Kunnan valmiussuunnitelman yleisen osan malli ja ohje sen käyttöön. Pelastusopiston D-sarja. Viitattu 14.08.2015. http://www.pelastusopisto.fi/download/34760_Kunnan_valmiussuunnitelman_yleisen_osan_malli_ja_ohje_sen_kayttoon_netti.pdf

Oppilaitoksissa turvallisuusviestinnän ymmärtäminen osana niin organisaatioviestintää kuin turvallisuusjohtamista on jo hyvä alku. Kun turvallisessa arjessa kaikki saatavilla olevat voimavarat suunnataan avoimeen turvallisuusviestintään ja myös erilaisiin häiriötilanteisiin varautumiseen, voidaan kriisin hetkellä siirtyä viivytystä hyvin suunniteltuun ja harjoiteltuun toimintaan. Tällöin myös viestintää johdetaan tavoitteena mahdollisimman nopea arkeen paluu. Turvallisuusviestinnän mahdollisuudet oppilaitoksissa ovat lähes rajattomat ja toteuttaminen itsessään on enemmän tahto- kuin taitokysymys.

Korpiola, L. 2011. Kriisiviestintä digitaalisessa julkisuudessa. Helsinki: Infor.

Kortetjärvi-Nurmi, S. & Murtola, K. Yritysviestinnän käsikirja. Edita: Helsinki.

Koskenranta, H., Paasonen, J. & Ranta, T. 2012. Kansainvälinen selvitys korkeakoulujen turvallisuusjohtamisesta. Viitattu 12.8.2015. http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/extrat/Tilannekatsaus/liitteet/kta_fin_1212_017.pdf

Real, K. 2008. Information seeking and workplace safety: A field application of the risk perception attitude framework. Journal of Applied Communication Research 36: 3, 339 – 359.

Real, K. & Cooper, M. D. 2009. The importance of communication factors to safety climate: an exploratory analysis. Paper presented at the annual meeting of the International Communication Association, Marriott, Chicago, IL, 21.5.2009. Tulostettu 14.04.2014. http://citation.allacademic.com/meta/p_mla_apa_research_citation/2/9/9/1/4/p299149_index.html

YSA. Proaktiivisuus. Yleinen suomalainen asiasanasto. Viitattu 14.08.2015. <http://finto.fi/ysa/sv/page/Y159231?clang=fi>

Tiina Väyrynen

SISÄINEN TURVALLISUUSVIESTINTÄ AMMATTIOPISTOSSA

Turvallisuusviestintä on tärkeä osa-alue oppilaitoksen turvallisuusjohtamista. Tässä artikkelissa keskitytään erityisesti sisäiseen turvallisuusviestintään. Turvallisuusdokumentaation lisäksi tarkastellaan henkilöstökouksen merkitystä turvallisuusviestinnän välineenä.

Turvallisuusviestintä on viestintää, jolla voidaan muokata organisaation sisäistä toimintakulttuuria sekä ulkoista imagoa. Asiallisella viestinnällä voimme muokata organisaation henkilöstön asennetta sekä sidosryhmien mielikuvaa organisaatiosta. Turvallisuusviestintä voidaan jakaa sisäiseen ja ulkoiseen viestintään.

Sisäinen turvallisuusviestintä

Dokumentaatio on tärkeä osa turvallisuusviestintää. Organisaation käyttöön tarvitaan selkeät turvallisuusdokumentit, jotka tallennetaan intranettiin. Näin dokumentaatio on henkilöstön saatavilla. Vanhat dokumentit on syytä siirtää syrjään, jotta vain voimassa olevat dokumentit ovat käytössä.

Runsas, eri aikaan tehty, eri turvallisuuden osa-alueita käsittelevä dokumentaatio sisältää todennäköisesti päällekkäistä, puutteellista ja jopa ristiriitaista tietoa. Kokemuksemme mukaan kaikki turvallisuutta käsittelevät dokumentit olisi hyvä kierrättää esimerkiksi hyvinvointipalvelujen tiimin tai toimipisteiden yhteistyöelimen kautta. Tiimi tai yhteistyöelin tarkistaa, onko päällekkäistä, puuttuvaa tai ristiriitaista tietoa. Vasta tämän jälkeen turvallisuusdokumentit lähetetään hyväksyttäväksi virallista reittiä.

Turvallisuusdokumentit saattavat sisältää salassa pidettävää tietoa. Tärkeää on, että dokumentista käy selkeästi ilmi

asiakirjan luottamuksellisuus. Hyvä olisi myös laittaa dokumenttiin näkyviin syy, miksi dokumentti on luottamuksellinen sekä miten tulostettu versio hävitetään. Dokumenttiin on syytä aina kirjata kohde, jolle se on suunnattu, esimerkiksi sanoilla yleinen, julkinen tai vain henkilöstön käyttöön.

Koko turvallisuusdokumentaation kuntoon saattaminen vie aikaa ja siihen tarvitaan paljon työtunteja. Pitää muistaa, että ”Roomaakaan ei rakennettu päivässä” eli yksi asiakirja kerrallaan kuntoon ja sen jälkeen seuraava.

Toimipistekohtaiset suunnitelmat ja asiakirjat, kuten esimerkiksi hätäopas, kannattaa kirjoittaa yhteiseen ulkoasuun. Sen perusosa on samanlainen kaikissa toimipisteissä ja vain toimipistekohtaiset erot, kuten pohjapiirustukset ja kokoontumispaikat, vaihtuvat.

Henkilöstökouksilla tärkeä rooli sisäisessä turvallisuusviestinnässä

Henkilöstökouksia tarvitaan kerran kuukaudessa joka toimipisteessä ja yhtenä aiheena kokouksessa on aina turvallisuus. Kokouksissa käsitellään ajankohtaisia turvallisuuteen liittyviä asioita, kuten myös kuukauden aikana tapahtuneita opiskelijoiden ja henkilöstön tapaturmia, läheltä piti -tilanteita sekä niiden syitä.

Tapaturmia ja läheltä piti –tilanteita käsiteltäessä ei pidä etsiä syyllisiä. Keskusteltaessa puhutaan asioista yleisellä tasolla paljastamatta nimiä tai muita tunnistetietoja. Periaatteena on löytää keinoja, joiden avulla voidaan muun muassa parantaa turvallisuusohjeita, estää vastaava ei-toivottuja tapahtumia, lisätä suojainten käyttöä ja tehdä korjauksia kiinteistössä.

Henkilöstökokouksissa käsitellään myös uusia, turvallisuuteen liittyviä dokumentteja pääkohdat läpi käyden. Suunnitelmien ja ohjeiden tulee siirtyä valmiudeksi toimia tarvittaessa. Kuukauden aikana tapahtuneet turvallisuuspoikkeamat, kuten palohälytykset, sekä niihin johtaneet syyt, on syytä käydä läpi yhdessä. Lisäksi pohditaan yhdessä, miten jatkossa toimitaan ja millä toimilla esimerkiksi väärät palohälytykset estetään.

Yleisiä turvallisuuteen liittyviä aiheita, kuten valtakunnallinen paloturvallisuuspäivä tai nuoren henkilön suojeleminen työelämässä, ovat myös sopivia aiheita henkilöstökokouksiin. Päämääränä kokouksissa on avoin, keskustelevala ilmapiiri sekä asiallisen tiedon jakaminen positiivisessa hengessä. Samalla huhujen syntyminen vähenee. Turvallisuusajattelu siirtyy henkilöstökokousten myötä osaksi jokapäiväistä toimintaa. Turvallisuus on kaikkien asia, eikä sitä voi ulkoistaa.

Lapin ammattiopistossa on todettu, että jokaiseen toimipisteeseen tarvitaan sisäisestä turvallisuusviestinnästä vastaava henkilö, jolle annetaan tieto kaikista turvallisuuteen liittyvistä asioista.

Lähde

Koskenranta, H., Paasonen, J. & Ranta, T. 2012. Kansainvälinen selvitys korkeakoulujen turvallisuusjohtamisesta. Espoo: Laurea-ammattikorkeakoulu.

Ulkoinen turvallisuusviestintä

Ulkoisen turvallisuusviestinnän peruskysymys on, mitä haluamme viestiä turvallisuuden toimintakulttuuristamme opiskelijoille, heidän vanhemmilleen sekä sidosryhmille. Positiivista turvallisuusviestintää ei pidä unohtaa. Ulkoisen turvallisuusviestinnän suunnitelmaa kannattaa tehdä ryhmätyönä.

”Ketä kiinnostaa?” on useasti kuultu kysymys turvallisuusviestinnästä puhuttaessa. Todennäköisesti turvallisuusasiat eivät kiinnostakaan kaikkia. Kuitenkin kannattaa muistaa, että turvallisuuteen käytetty työaika ei ole mennyt hukkaan jos edes muutama opiskelijoista tai vanhemmista kiinnostuu asiasta.

Yhteenveto

Turvallisuusviestinnän keinoja ovat muun muassa ajantasainen ja riittävä turvallisuusdokumentaatio sekä säännölliset kokoukset turvallisuusasioiden käsittelyyn. Runsas, eri aikaan tehty, eri turvallisuuden osa-alueita käsittelevä dokumentaatio voi sisältää päällekkäistä, puutteellista ja jopa ristiriitaista tietoa. Tämän välttämiseksi tarvitaan taho, jolla on kokonaisnäkemyks organisaaion turvallisuusdokumentaatiosta ja jonka kanssa uuden dokumentin sisältöä voidaan käydä läpi ennen sen hyväksymistä ja käyttöönottoa.

Turvallisuusasioita käsittelevän henkilöstökokouksen on todettu olevan toimiva viestintämuoto. Avoin, keskustelevala ilmapiiri sekä positiivisessa hengessä tapahtuva tiedon jakaminen lisäävät henkilöstön turvallisuustietoisuutta.

Timo Järvinen

KRIISIVIESTINTÄ OPPILAITOKSISSA

Kriisiviestinnän tehtävänä on lieventää kriisin kielteisiä vaikutuksia kommunikaation kautta. Se varjelee organisaation mainetta ja turvaa toiminnan jatkuvuutta parhaalla mahdollisella tavalla. Nykyinen viestintäkulttuuri edellyttää avoimuutta, nopeutta, tiedon saatavuutta sekä läpinäkyvyyttä. Toimiva, nopea ja oikein johdettu viestintä kriisitilanteissa puolestaan voi olla juuri se tekijä, jonka avulla oppilaitoksen organisaatio säilyttää maineensa mahdollisimman tahrattomana kriisitilanteesta huolimatta.

Poikkeustilanne voi johtaa kriisiin

Kriisillä tarkoitetaan yllättävää ja tavallisuudesta poikkeavaa tapahtumaa, joka vaikuttaa voimakkaasti ja negatiivisesti. Kriisi vaikuttaa yksittäisiin ihmisiin tai organisaation henkilöstöön ja vaatii toimia tilanteen ratkaisemiseksi. Kriisejä ovat sekä toteutuneet kriisit että niiden uhka, toisin sanoen läheltä piti -tilanteet. Yksittäiset henkilöt tai koko organisaation henkilöstö ovat kokeneet olonsa uhatuksi tai vaarantuneeksi. (Kykyri, Paloranta & Tammela, 2008, 6.) Poikkeustilanne johtaa kriisiin, jos ei tehdä mitään asian eteen, jos tehdään niin kuin on aina ennenkin tehty tai jos toimintaa ei ole suunniteltu sekä toimitaan väärin. (Lehtonen 2009, 43.)

Kaikki vakavat onnettomuudet tai yllättävät tapahtumat eivät johda kriisiin. Kriisi kehittyy, jos organisaatio antaa ongelman kasvaa ryhtymättä minkäänlaisiin toimenpiteisiin. Organisaatio voi käynnistää kriisintorjuntatoimet, mutta toiminta on liian myöhäistä, kun vahinko on jo syntynyt. Tavallisimpia syitä siihen, että kielteinen tapahtuma kasvaa kriisiksi, on puutteellinen valmentautumien poikkeustilanteiden varalle. Organisaation johto tekee väärä ratkaisuja välittämättä kriisistä tai sillä ei ole valmiuksia hoitaa kriisitilannetta. Kriisi on organisaation näkökulmasta ennakoimaton organisaation toimintaa uhkaava tilanne, joka edellyttää nopeita toimenpiteitä. Tähän liittyy myös äkillinen tiedottamisen tarve. Kriisi voi olla myös tapahtuma, joka vakavasti vaurioittaa organisaation imagoa ja

mainetta, vähentää sen uskottavuutta vastuullisena yhteiskunnallisena toimijana sekä murentaa työntekijöiden moraalia ja lojaalisuutta. (Lehtonen 2009, 44.)

Kriisit ovat erilaisia ja ne voivat kohdistua esimerkiksi yksittäiseen ihmiseen (sairastuminen, kuolemantapaus, häirinnän kohteeksi joutuminen, vakava kiusaamistilanne, tulipalo ja väkivaltatilanne oppilaitoksessa), yhteisöön (suuronnettomuudet, esim. kouluampuminen tai yhteisön sisäiset ristiriidat) tai toimintaprosesseihin yhteisössä (virheet päätöksenteossa). (Kykyri ym. 2008, 6.) Kriisi on aina samalla uhka ja mahdollisuus. Se voi johtaa organisaation kielteisesti suhtautuvien joukon kasvamiseen ja entisten tukijoiden luopumiseen, mutta onnistuneesti johdettuna se lisää henkilöstön luottamusta ja yhteistyökumppaneiden sitoutumista organisaatioon. (Lehtonen 2009, 45.)

Tunteiden merkitys kriisissä

Sosiaalinen media muokkaa tunteita, joiden kautta maailman tapahtumia koetaan, ymmärretään ja luokitellaan. Kollektiiviset tunteet tulevat näkyviksi erityisesti kriiseissä. Kollektiiviset tunteet eivät synny tyhjästä, vaan ne liikkuvat, muotoutuvat, tiivistyvät, vahvistuvat ja jopa yltyvät mediasa. Tunteiden ilmaisuun vaikuttaa kulttuuri – mikä on sopivaa ja toivottavaa kussakin kulttuurissa. Kriiseissä koetaan aina menetyksiä. Menetyksen hetkellä ihmiset kaipaavat

myötätuntoa ja ymmärtämistä – organisaation johtajilta tämä vaatii taitoa olla läsnä kriiseissä. Jos organisaatioviestintä sivuuttaa kriiseissä henkilöstön tunteet ja keskittyy vain tiukasti työhönsä, toimintatapa voi jättää pysyvän arven organisaatioon. Johtajalla tulisi olla tilannetajua sekä kykyä aistia organisaation ilmapiiriä: kylmä asiakeskeisyys tai kyvyttömyys tulkita kollektiivisia tunteita voi viedä johtajalta organisaation luottamuksen. Sosiaalisessa mediassa taistellaan tunteiden merkityksestä sekä ihmisten mielissä että sydämissä, ja tämän vuoksi tunteiden merkitys viestinnässä on yhä tärkeämpää. (Korpiola, 2011, 62.)

Kriisinhallinta

Organisaation suunniteltua toimintaa poikkeustilanteissa kutsutaan kriisinhallinnaksi (crisis management). Sen tarkoituksena on minimoida vahingot ja tapahtuman toiminnalle aiheuttamat menetykset. Keskeinen osa kriisinhallintaa on kriisitilanteeseen sisältyvä yhteystoiminta ja tiedottaminen eli kriisiviestintä. Kriisiviestintä on organisaation tiedotus- ja suhdetoimintaa koskevien viestintästrategisten ratkaisujen toimiminen tilanteessa, jossa jokin ennakoimaton, usein yhtäkkinen tapahtuma synnyttää ympäristössä tai työyhteisön sisällä voimakkaan informaatiotarpeen. Kriisiviestinnän tavoitteena on organisaatiota koskevan tapahtuman kielteisten vaikutusten minimoiminen ja julkisen keskustelun vaikutusten ohjaaminen organisaatiolle myönteiseen suuntaan. Kriisiviestintä alkaa toimia sillä hetkellä, kun organisaatio ryhtyy ottamaan yhteyttä tapahtuman osapuoliin, aloittaa aktiivisen tiedottamisen sekä osallistuu julkiseen keskusteluun. (Lehtonen, 2009, 137.)

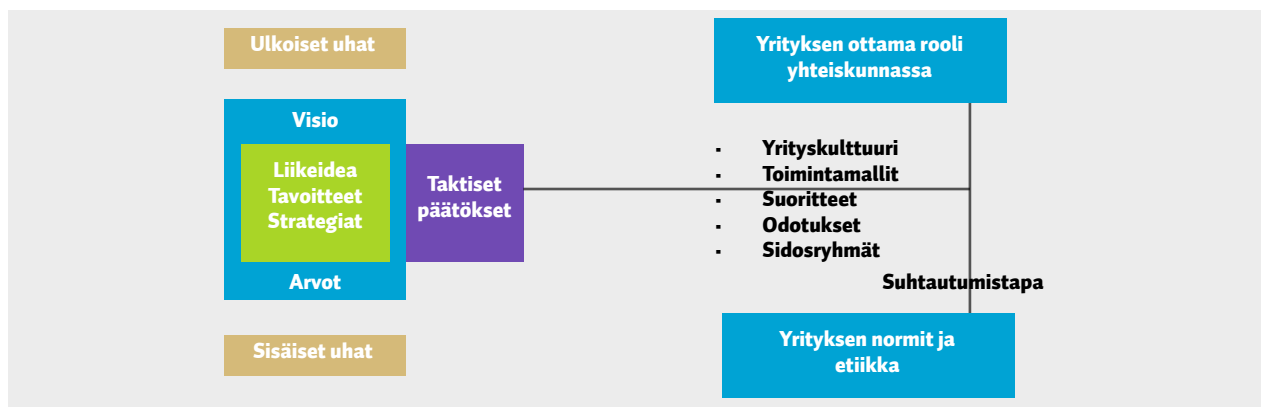
Kun kriisi on ajankohtainen, tarvitaan ”crash managementia” eli reaktiivista kriisinhallintaa. Silloin on kyseessä ”tulipalojen sammuttelua” ja aktiivista tiedottamista median avulla. Jokaisesta kriisitilanteesta tulisi kuitenkin oppia jotain, jotta voidaan varautua tilanteisiin paremmin seuraavalla kerralla. Vaikka kriisi olisikin tällä kertaa saatu taidokkaasti otettua haltuun ja hoidettua kuntoon, voisi seuraavalla kerralla tilanne olla vaarallisempi. Organisaation ei tulisi

tyytyä uskomaan, että kriisinhallinta on organisaatiossa erinomaisella tasolla, jos yksi kriisi on hoidettu onnistuneesti. Organisaatio voi siitäkin huolimatta olla haavoittuva ja altis uusille ongelmatilanteille. (Lehtonen 1999, 129-131.)

Kriisinhallinta on negatiivisen tapahtuman vaikutuksien minimointia (Lehtonen 2002 7-8). Kriisinhallinta eroaa riskienhallinnasta siltä osin, että kriisinhallinnassa keskitytään saamaan hallintaan tapahtunut kriisitilanne ja sen vaikutukset.

Kuviossa 1 havainnollistetaan, kuinka organisaatio voi vahvistaa valmiuksiaan kriisitilanteen varalta toiminta-ajatuksillaan, tavoitteillaan ja strategioillaan. Vaikuttavia tekijöitä ovat myös organisaation arvot ja visio, jotka kuvaavat pitkän aikavälin tavoitetasoa ja ihannetilaa. Riskit jaetaan sen mukaan, onko niiden aiheuttajana sisäinen vai ulkoinen uhka. Taktisten päätösten tulisi olla tasapainossa vision, liikeidean, tavoitteiden, strategioiden ja arvojen kanssa. Näin luodaan kulttuuri, jonka kiinteät normit pitävät yllä tietynlaista toimintamallia organisaatiossa. Tämä toimintamalli tuottaa suoritteita eri sidosryhmille. Sidosryhmät asettavat odotuksia organisaation toiminta-ajatuksessa luotujen lupauksen mukaan. Näihin odotuksiin vaikuttaa lisäksi kaksi muutakin tekijää: organisaation omaksuma rooli yhteiskunnassa sekä sen normit ja etiikka. Kaikki nämä luovat pohjaa sille, miten organisaation tulisi suhtautua sidosryhmiin kussakin tilanteessa. (Skoglund 2004, 12.)

Kriisinhallintaan on erilaisia keinoja ja lähestymistapoja. Eri-laisissa organisaatioissa hoidetaan eri tavalla tilanne, jossa toimintayksikön tiloissa riehuu esimerkiksi tulipalo. Kriisinhallinnassa on kolme tehtäväaluetta, joista ensimmäinen on organisaation valmistautuminen kriisitilanteen haasteiden hallintaan. Toisena tehtävänä on varmistaa organisaatio ja sen henkilöstö toimintaan kriittisen ajanjakson aikana. Kolmantena tehtävänä on valmistautuminen kriisiaikaiseen kommunikointiin sidosryhmien kanssa. (Lehtonen 1999, 128.)

Kuvio 1. Kriisivalmiuden luominen (Skoglund 2004, 12.)

Kriisiviestinnän keinot

Kriisiviestinnän tehtävänä on lieventää kriisin kielteisiä vaikutuksia kommunikaation kautta. Useasti painotetaan ennalta ehkäisevän kriisiviestinnän merkitystä, mutta kuitenkin käsite on ristiriitainen: kriisistä ei haluta viestiä, jos se ei toteudu. (Lehtonen, 2009, 10.) Kriisiviestinnän tavoitteena on varjella organisaation mainetta ja turvata toiminnan jatkuvuus parhaalla mahdollisella tavalla. Useat organisaation kriisitalanteista eivät ole tapahtuneet äkillisesti tai arvaamatta. Pienet ongelmat ovat päässeet kumuloitumaan suuremmiksi ja sosiaalisen median välityksellä ne ovat levinneet nopeasti eteenpäin. (Tuominen 2013, 169.)

Lehtonen (2009) on teoksessaan viitannut David Sturgesin (1994) esittämään neljän kriisin ”sipulimalliin”. Neljä kriisin vaihetta ovat laukaiseva, laajentuminen, kuohunta ja vaimeneminen. Siinä vaiheessa, kun esimerkiksi onnettomuus on tapahtunut, on tärkeintä, että asianosaiset ja yhteisö saavat informaatiota ja ohjeita siitä, miten heidän tulee toimia. Seuraavassa vaiheessa on tärkeintä rauhoittaa yleisöä sekä antaa sellaista informaatiota, joka auttaa kestäämään tilanteen ja selviytymään siitä henkisesti. Kun akuutti tilanne on hoidettu sekä julkinen keskustelu tapahtumasta vaimenee, organisaatio voi tarjota yleisölle sellaista informaatiota, jota käyttämällä se voi muokata mielikuvaa tapahtumasta. Lopullisena tavoitteena on yleisön luottamuksen palauttaminen sekä myönteisen tapahtuman vahvistaminen. Varsinaisen imagomainonnan aika seuraa vasta sitten, kun kriisitapahtuman synnyttämät tunnekuohut ovat vaimenneet. (Lehtonen, 2009, 98.)

Nopeus, avoimuus, tiedon saatavuus ja läpinäkyvyys vaatimuksina

Tietoyhteiskunnassa viestintä ei ole ainoastaan organisaation tukitoiminto – se on keskeinen osa strategiaa ja johtamista. Nykyinen viestintäkulttuuri edellyttää avoimuutta, nopeutta, tiedon saatavuutta ja läpinäkyvyyttä. Tiedon jakaminen ja tiedottaminen organisaation sisällä sekä organisaation ulkopuolelle, on ensiarvoinen asia luottamuksen rakentumisessa. Avoimuudessa on aina omat riskinsä: haitallisen tiedon vuotaminen julkisuuteen, sidosryhmäsuhteiden häiriintyminen ja median odottamattomat reaktiot. (Korpiola, 2011, 13.)

Toiminta alkaa heti kriisitapahtuman jälkeen. Ensimmäiseksi on määriteltävä, mikä on kriisi ja miten se poikkeaa normaalista toiminnasta. On yhtä haitallista käynnistää kriisiviestintä turhaan kuin jättää kriisi kokonaan huomioimatta ja siitä viestimättä. Kriisistä on tiedotettava oma-aloitteellisesti, nopeasti ja riittävästi. Kriisiviestintä on syytä saada toimimaan nopeasti onnettomuuden havaitsemisesta.

Kuitenkin on syytä miettiä, millä tavalla ja kuka kriisistä viestittää. Mikäli pienemmästä kriisistä tiedotetaan innokkaasti, saattaa kriisi muodostua julkisuudessa laajemmaksi kuin oikeasti onkaan. (Juholin 2004, 227, 233; Siukosaari, 1999, 200.)

Toivottavaa on, että ennalta on määrätty henkilö, joka tiedottaa kriisitalanteesta organisaation ulkopuolelle. Jonkun on myös hyvä ottaa tilanteesta johtava asema, jotta ulospäin menevä tieto on sisällöltään yhtenäistä ja totuuden mukaista. Tiedon on tärkeää olla varmistettua, ja sen täytyy mennä ensimmäisenä asianomaisille ja viranomaisille. Kun joukkoviestimet kiinnostuvat kriisitalanteesta, kilpaillaan ajan kanssa. On tärkeää ottaa kontakti joukkoviestimiin heti kriisitalanteen alussa. Ellei tietoja ole tai niitä ei haluta vielä julkistaa, spekuloinnin sijasta voidaan luvata medialle tietoa heti, kun sitä saadaan. (Juholin, 2004, 233-235.)

Asioiden nopea kertominen, saavutettavuus ja avoin tiedon jakaminen ovat hyvää viestintää. Suurimman virheen organisaatiot tekevät yleensä siinä, että tietoa tulee julkisuuteen tipoitain tai että se alkaa tihkua ja vuotaa muita reittejä esimerkiksi sosiaalisen median kautta. Johto voi epävarmuudessaan myös pantata tietoa. Jälkikäteen korjailu ja selittely voivat olla maineen kannalta katastrofaalista, sillä avoimuus ja luottamus kulkevat yhdessä. (Korpiola, 2011, 31.)

Taito on kertoa medialle, että organisaatio ei voi sanoa asiasta nyt mitään tai että toistaiseksi asiasta ei ole mitään kerrottavaa. Vaikka tilanteen tutkinta tai tulkinta olisi kesken, medialle on osattava kertoa asiat siten, että se palaa takaisin ja vakuuttuu siitä, että organisaatio antaa reilusti tarvittaessa kaikki faktat median käyttöön. Medialle pitäisi voida kertoa, että ”tässä vaiheessa tai tähän asti on selvinnyt seuraavat faktat”. (Korpiola, 2011, 31.)

Kriisiviestintä tapahtuu nykyisin reaaliaikaisesti mediajulkisuuden rajapinnalla: valtavirtamedian, verkkoviestinnän ja sosiaalisen median välityksellä. Kriisiviestintä on poikkeusolosuhteissa jatkuvasti viestintää muuttuvassa mediamaismassa. Organisaatioviestinnälle tämä on todellinen haaste. (Korpiola, 2011, 14.)

Merkittävä muutos on se, että viestinnän eri kanavat, sisällöt ja yhteisöt ovat yhä tiiviimmin vuorovaikutuksessa sekä niiden rajat ovat yhä häilyvämmät. Perinteisen joukkotiedotuksen malli, jossa oli selkeästi määritellyt roolit viestijän ja vastaanottajan välillä on lopullisesti murtunut, koska yhteiskunta kommentoi, muokkaa ja tuottaa itse uutisia sekä luo omia kanaviaan. Tämän kautta aktiivinen yhteiskunta tavoittaa omia verkostojaan sekä luo uusia yhteisöjä. (Korpiola, 2011, 15.)

Kriisiviestintä sosiaalisessa mediassa

Sosiaalisen median verkkoviestintäympäristöjen avulla jokaisella käyttäjällä tai käyttäjäryhmällä on mahdollisuus olla aktiivinen viestijä ja sisällöntuottaja. Tällöin jokainen voi luoda oman mediansa. Aktiivinen kansalaisjournalisti voi esimerkiksi kerätä suuria yleisöjä omalla YouTube-kanavallaan, joka esittää vaihtoehtoisen näkökulman kriisiin. Viime vuosien suuret yhteiskunnalliset kriisit sekä mainekriisit toivat kansalaisjournalisteille miljoonayleisöt. Yhteiskunta tai organisaation jäsenet eivät ole enää vain tiedon vastaanottajia, vaan he ovat aktiivisia toimijoita. Kriisiviestintään sosiaalinen media ei ole ratkaisu, mutta sen kautta tulee tarjota lisäarvoa sekä vaihtoehtoisia kanavia perinteiselle viestinnälle. (Korpiola, 2011, 16, 40.)

Sosiaalisen median tuoma lisäarvo on tiheässä viestintäyhteydessä, reaaliaikaisuudessa ja tyyliässä. Tämä mahdollistaa lyhyet sanomat ja valokuvat. Riski sosiaalisessa mediassa on julkisuuden hallinnassa, koska viha ja turhautumista voidaan ilmaista vapaasti verrattuna ammattimaiseen mediaan, jossa toimitukselliset käytännöt ohjaavat sisällöntuotannon laatua. Tästä johtuen kriisiviestinnän suunnittelussa tulisi olla nimetty sosiaalisen median vastuuhenkilö, jolla on sekä medialle ominainen relevantti viestinnän tyyli, kyky käyttää teknologiaa sujuvasti ja verkostot valmiiksi rakennettuna. (Korpiola, 2011, 40.)

Monet yritykset vastaavat kielteiseen julkisuuteen sosiaalisessa mediassa ainoastaan silloin, kun valtavirtamediat vaativat kommenttia asiaan. Esimerkiksi jos lähtee mukaan sosiaalisen median blogijulkisuuteen, siihen täytyy panostaa viestinnän resursseja. Sosiaalisessa mediassa pitää olla strategia, ja viestintäjohtoon pitää päättää selkeästi, miten siellä toimitaan. Sosiaalisessa mediassa pitää olla koko ajan luotaamassa sitä, kuinka suureksi ja merkittäväksi keskustelun teema on kasvamassa. Kriisiviestinnässä kielteisen julkisuuteen pitää vastata välittömästi – nopeus ratkaisee kriisiviestinnän jalkautuksen sosiaalisessa mediassa. (Korpiola, 2011, 46.)

Oppilaitosympäristössä sosiaalisessa mediassa keskusteluun osallistutaan omalla tai organisaation nimellä. Argumentoinnin pitää olla täsmällistä ja johdonmukaista. Kriisin syistä tulee kertoa ytimekkäästi ja olla unohtamatta sitä, miten organisaatio aikoo ratkaista kriisin tai on jo ratkaissut osan siitä. Sosiaalisessa mediassa ei voi dominoida keskustelua vaan pitää kuunnella yleisöä ja olla läsnä sidosryhmille. Joskus pitää olla hiljaakin, jos kyseessä on esimerkiksi häirikötapaus. (Korpiola, 2011, 47.)

Kriisiviestinnän akuuttivaiheessa kuvamateriaalia yleensä on hyvin niukalti tarjolla. Organisaation tulisi tarjota

jatkuvasti vaihtuvaa ja tuoretta kuvamateriaalia kriisialueelta ja päivittää kriisin hoidon etenemisestä. Kriisin jälkikäsitelyssä voidaan ottaa käyttöön tueksi esimerkiksi Facebookissa kysymys ja vastaus -sivusto. Kriisibloggauksen lisäksi myös asiapohjaista keskustelua sosiaalisessa mediassa kannattaa oikeasti miettiä. Kyse on avoimen keskustelun käymisestä eri sidosryhmien kanssa, mikä vaatii hyvin paljon taitoa sekä asiantuntemusta viestintätiimiltä. (Korpiola, 2011, 91.)

Organisaation tulisi huolehtia siitä, että oma verkkoprofiili on kunnossa. Koti-, intrasivut ja muut julkiset sosiaaliset median sivustot pitäisi suunnitella ennakolta ja päivittää jatkuvasti kriiseissä. Asianmukainen tieto ja hyvin merkityt lähteet on löydettävä. Kuva-aineiston saatavuus tulee varmistaa verkon hakukoneella. Julkisuuden hallintaa on perusfaktojen hallintaa sekä hakukoneoptimointi, jota jokainen organisaatio voi tehdä. (Korpiola, 2011, 91.)

Oppilaitoksen kriisitoimintasuunnitelma

Ammatillisen koulutuksessa kriisitoimintasuunnitelmaa säätelevät lait, normit ja ohjeet, joista tärkeimpiä ovat laki ammatillisesta koulutuksesta (630/1998), työturvallisuuslaki (738/2002) sekä pelastuslaki (468/2003). Oppilaitoksen kriisitoimintasuunnitelman on oltava selkeä suunnitelma kriisissä toimimiseen. Suunnitelman on oltava riittävän konkreettinen, jotta sen perusteella jokainen tietää oikean toimintatavan ja oman roolinsa tilanteessa. Jokaisen oppilaitoksen sisällä on tärkeää tietää suunnitelman sijainti ja sisältö. Opiskelijat pitävät erittäin tärkeänä, että he tietävät hätätilanteen tullen oikeat toimintatavat. Kerran vuodessa tiedottaminen asiasta ei riitä, vaan tietoisuutta on tärkeää pitää yllä säännöllisesti esimerkiksi poistumis- tai paloharjoitusten yhteydessä. (Kykyri ym. 2008, 7.)

Oppilaitoksen turvallisuus- sekä kriisisuunnitelman tulee sisältää vaarojen ja riskien kartoituksen sekä riskien varautumisen toimet, olla kaikkien tiedossa sekä olla helposti saatavilla. Lisäksi suunnitelman tulee tarjota mahdollisuus henkilöstön ensiaputaitojen kehittämiseen. (Kykyri ym. 2008, 7.)

Oppilaitosten kriisiviestintäsuunnitelma aloitetaan mahdollisten kriisitilanteiden kartoituksella. Kriisiviestintäsuunnitelmassa selvitetään alueet, joilla kriisiviestinnän tarvetta voi olla enemmän tai vähemmän. On hyvä varautua kriiseihin, jotka näyttäivät epätodennäköisiltä. Kriisiviestintäsuunnitelma on hyvä sijoittaa sellaiseen paikkaan, josta se on helposti saatavilla kriisitilanteissa, vaikkakin siihen on erittäin hyvä perehtyä jo etukäteen. (Kykyri ym. 2008, 7.)

Turvallisuuden parantaminen oppilaitoksen kriisiviestinnässä

Kriisiviestinnän selkeä tiedottaminen on päivittäistä tehtävää, ja siihen varautuminen on osa oppilaitoksen perusstrategiaa. Voimassaolevien lainsäädäntöjen noudattaminen sekä sidosryhmien ja viranomaisyhteistyön asettamien velvoitteiden täyttäminen edellyttävät toimintamallia, jota noudattamalla saadaan toimiva kokonaisuus kriisiviestinnän kehittämiseen oppilaitosympäristössä. Kriisiviestinnässä teknologiajärjestelmiä ovat erilaiset mobiililaitteet, jotka mahdollistavat internetin käytön ajasta ja paikasta riippumatta. Ihmiset voivat seurata esimerkiksi kriisin tapahtumia reaaliajassa omasta älypuhelimestaan ja tietokoneelta. Tällöin tieto kriisitilanteesta leviää nopeasti oppilaitoksen organisaatiossa sekä sen ulkopuolelle. Ihmisten kokemukset kriisiviestinnän onnistumisesta ovat erityisen merkittäviä sosiaalisen median aikakaudella, kun kokemusten levittäminen on helpompaa, nopeampaa ja spontaanimpaa kuin ennen. Myös negatiivissävyyisiä huhuja liikkuu kriisitilanteissa ja niihin on aina suhtauduttava vakavasti. Tämän tyyppiin tapauksiin kannattaisi tehdä selvä toimintaohjeistus, ettei ”kärpäsestä” tule ”härkänen”. Näin vältetään oppilaitoksen imagovaurioilta sekä negatiivissävyyisiltä huhuilta, jotka voivat kestää vuosikymmeniä.

Oppilaitosympäristössä turvallisuuden parantamista pyritään kehittämään teknologisilla ratkaisuilla. Uudet sosiaalisen median tuomat ratkaisut antavat loistavan pohjan poikkeus- ja vaaratilanteissa toimimiseen. Yhä useammin päivittäiseen viestintään käytetään erilaisia sosiaalisen median sovellutuksia, kuten Twitteriä, Facebookia, Instagramia, Somea, WhatsAppia sekä keskustelupalstoja. Tärkeintä on kuitenkin, että kriisiviestintä on suunnitelmallista, reaaliaikaista, nopeaa, tehokasta, luotettavaa ja tasapuolista.

Kriisiviestintäsuunnittelun todellinen haaste löytyy oppilaitoksen organisaation sisältä. Organisaation sisällä on vallitseva tahtotila, jossa kriisivalmiuden kehittäminen nähdään yhteisenä tavoitteena, jonka eteen ollaan halukkaita panostamaan. Organisaatiolla on kaikki edellytykset säilyttää toimintakykynsä ja saada viestinsä kuuluville kriisitilanteissa, huolimatta siitä kuinka vaarallisesta asiasta kulloinkin on kyse. Tällöin nousee esille entistä voimakkaammin oppilaitoksen organisaation johtamistapa, jonka pitää olla näkyvästi esillä. Lisäksi on laadittava kunnolliset ja päivitetty

suunnitelmat kriisiviestinnästä. Viestinnän teknisiin edellytyksiin kuuluu myös varmistaa oppilaitoksen henkilöstön ja opiskelijoiden tavoittaminen. Kriisitilanteissa on tärkeää saada kiinni kaikki asianosaiset. Ryhmäviestittäminen on nopein ja kätevin tapa saada tieto mahdollisimman suurelle osalle oppilaitoksen henkilöstöä ja opiskelijoita. Ilman kunnollista suunnitelmaa kriisiviestintä jää olosuhteiden armoille.

Kriisiviestinnässä selkeä tiedottaminen kuuluu oppilaitoksen johdon järjestelmälliseen toimintaan. Voimassaolevan lainsäädännön huomioon ottaminen sekä sidosryhmien asettamien velvoitteiden täyttäminen edellyttävät toimintamallia, jota noudattamalla saadaan rakennettua toimiva ja turvallinen ylläpidettävä järjestelmä. Kokonaisvaltaisen kriisiviestintäkäsityksen mukaan rakennetun järjestelmän pitää pystyä reagoimaan nopeasti ja tehokkaasti oppilaitosympäristössä tapahtuviin turvallisuuspoikkeamiin. Oppilaitoksessa tulisi kartoittaa eri järjestelmien sisältämät tiedot ja arvioida oppilaitoksen toiminnan kannalta kriittiset kohdat. Kriittisimmille kohdille tulisi luoda varajärjestelmä mahdollisten kriisitilanteiden varalle.

Oppilaitoksen koko henkilöstön tulee tutustua pelastus- ja kriisisuunnitelman sisältöihin ja kouluttautua toimimaan oikeaoppisesti onnettomuustilanteissa. Perehdytetty oppilaitoksen henkilöstö selviytyy huomattavasti helpommin ja vaivattavammin uhka-, vaara- ja kriisitilanteista. Pelastus- ja kriisisuunnitelmassa tulee olla yhteen sähköiseen asiakirjaan koottuna kaikki oppilaitoksen pelastus- ja turvallisuusasiat. Tämä olisi tärkeää, koska onnettomuuden sattuessaa kaikki oleellinen tieto olisi löydettävä yhdestä sähköisestä asiakirjasta helposti ja nopeasti.

Yhteenveto

Toimiva ja oikein suunniteltu kriisiviestintä on avain siihen, että oppilaitoksen organisaatio onnistuu hyvin kriisitilanteessa. Epäonnistunut kriisiviestintä voi viedä yhteisön entistä syvemmälle kriisiin ja moninkertaistaa sen vaikutukset oppilaitoksen organisaation maineelle. Toimiva, nopea ja oikein johdettu viestintä kriisitilanteissa puolestaan voi olla juuri se tekijä, jonka avulla oppilaitoksen organisaatio säilyttää maineensa mahdollisimman tahrattomana kriisitilanteesta huolimatta.

Lähteet

Huhtala, H. & Hakala, S. 2007. Kriisi ja viestintä. Helsinki: Gaudeamus.

Juholin, E. 2004. Communiqué. Viestintä strategiasta käytäntöön. Helsinki: Inforviestintä.

Karhu, M. & Henriksson, A. 2008. Skandaalit & Katastrofit käytännön kriisiviestintäopas. Keuruu: Otava.

Korpiola, L. 2011. Kriisiviestintä digitaalisessa julkisuudessa. Kuopio: Suomen Graafiset Palvelut.

Kykyri, V-L., Paloranta, S. & Tammela, F. 2008. Opiskelijälähtöinen kriisiviestinnän kehittäminen oppilaitoksessa. Opettajakoulutuksen kehittämishanke. Tampere: Tampereen ammatillinen opettajakorkeakoulu.

Laki ammatillisesta koulutuksesta 21.8.1998/630. Viitattu 23.9.2014. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980630>

Lehtonen, J. 2009. Ettei pahin tapahtuisi, riski- ja kriisiviestinnän perusteet. Helsinki: Mainostajien Liitto.

Siukosaari, A. 1999. Yhteisöviestinnän opas. Helsinki: Tietosanoma.

Skoglund, T. 2004. Yrityksen kriisihallinta johtajuus ja viestintä. Helsinki: Tietosanoma.

Sturges, D. 1994. Communicating through crisis. Management Communication Quarterly 7,3: 279-316.

Tuominen, P. 2013. Virtuaalimaine. Helsinki: Talentum.

KIRJOITTAJAT

Mirja Blomholm

vararehtori
Kartanonkosken koulu

Tuula Brocke

turvallisuusryhmän jäsen ja opettaja
Koulutuskeskus Salpaus, aikuiskoulutus ja työelämäpalvelut

Sirke Caselius

vararehtori
Ilolan koulu

Janne Haapa-aho

kouluisäntä
Espoon Steinerkoulu

Timo Järvinen

opinto-ohjaaja, YAMK-insinööri
Koulutuskeskus Sedu, Seinäjoki

Harri Koskenranta

yliopettaja, TkL
Laurea-ammattikorkeakoulu

Erik Laulajainen

palvelupäällikkö
Tampereen seudun ammattiopisto

Jani Leminen

vararehtori
Rajatorpan koulu

Soili Martikainen

lehtori, DI
Laurea-ammattikorkeakoulu

Terho Moisio

turvallisuusjohtaja, kehittämisspäällikkö
Espoon seudun koulutuskuntayhtymä Omnia

Janne Mäkinen

opetuspäällikkö, turvallisuuspäällikkö (oto)
Mäntsälän kunta

Tiina Ranta

turvallisuuspäällikkö, KM
Laurea-ammattikorkeakoulu

Inkeri Ritamäki

logistiikan vastuuopettaja
Koulutuskeskus Sedu

Timo Savolainen

turvallisuusohjaaja
Rinnekodin koulu

Niina Selin

työhyvinvointi- ja turvallisuustiimin vetäjä, BG-lehtori
Vantaankosken koulu

Tiina Väyrynen

turvallisuusvastaava ja tutkintovastaava (sähkö-, tietotekniikka- ja lämpöpumppualat)
Lapin ammattiopisto

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Soili Martikainen (toim.)

ARJEN ENNAKOIVA TURVALLISUUS- JOHTAMINEN OPPILAITOKSISSA

Oppilaitosten turvallisuus on koko kouluyhteisön yhteinen asia. Tämä julkaisu on suunnattu kaikille oppilaitoksen turvallisuusjohtamisen kehittämisestä kiinnostuneille henkilöille. Artikkelit sisältävät sekä turvallisuusjohtamisen teoriaa että turvallisuustyön hyvien käytänteiden kuvauksia. Keskeisiä teemoja ovat turvallisuusjohtaminen, riskienhallinta sekä jatkuva parantaminen. Julkaisu syntyi Opetushallituksen rahoittaman, Laurea-ammattikoulun toteuttaman Arjen ennakoiva turvallisuusjohtaminen -koulutuksen kehittämistehtävien pohjalta. Artikkeleita kirjoittivat koulutukseen osallistuneet oppilaitosten toimijat sekä koulutuksen opettajat. Toivomme julkaisun antavan lukijoille uusia ajatuksia ja keinoja arjen turvallisuustyön kehittämiseen.

